

ČASOPIS MINISTERSTVA NÁRODNÍ OBRANY

VOJENSKÁ MYSL

TŘICÁTÝ TŘETÍ ROČNÍK

1

K hlavním úkolům řídící a organizační práce velitelů a štábů

Stupeň využití objektivních předností socialistického systému pro zvyšování obratyschopnosti ČSSR a bojové pohotovosti ČSLA je závislý na úrovni řízení. Proto osvojování, prohlubování a rozvíjení leninských principů řízení se v současné době stává zákonitostí. Současný rozvoj vojensství již nedovoluje uspokojovat se jen s dílčími, byť užitečnými změnami v soustavě řízení, ale vyžaduje hluboké teoretické propracování základních leninských principů řízení. Závěry z tohoto propracování metodologicky zvládnout a v praxi je důsledně prosazovat tak, aby do soustavy řízení byla vnášena nová kvalita.

Nové podmínky, mezi něž patří vývoj vojenskopolitické situace ve světě, válečné přípravy nepřítelů, ekonomická situace ČSSR a států socialistického společenství, rozvoj vědeckotechnické revoluce ve vojensství, vztahy uvnitř států Varšavské smlouvy a další okolnosti kladou při výstavbě ČSLA a zdokonalování její bojové pohotovosti stále větší požadavky na řídicí a organizační práci ministerstva národní obrany, vojenských okruhů, armád i svazků, útvarů, místních vojenských správ, útvarů a zařízení ČSLA. To vyžaduje, aby velitelé (náčelníci), štáby, politické orgány, stranické a svazácké organizace přistupovali ke zdokonalování řídicí práce jako k dynamickému procesu řešení problémů a vyloučili z řídicí práce sezónnost, aby zachovávali a rozvíjeli ty metody a formy řídicí práce, které se osvědčily, ale současně aby zaváděli nové prvky, zejména v případech, kdy dosavadní formy a metody již neodpovídají požadavkům. Nejde tedy o vytváření nějakého nového modelu řízení, ale o neustálé zdokonalování dosavadního modelu, o potlačení nebo vyloučení již nevyhovujících forem a metod a zavedení takových prvků a nástrojů řízení, které podporují a vytvářejí tlak na přechod k maximální efektivnosti a kvalitě všech kategorií výstavby, bojové a politické přípravy a bojové pohotovosti.

Prosazení požadavku na zkvalitnění řízení klade mimořádné nároky na práci ministerstva národní obrany, v jehož metodách leckdy přetrvávají návyky z doby, kdy existovaly zcela jiné podmínky než dnes. Rozhodněji by mělo řešit naléhavé koncepční i praktické otázky řízení vědeckotechnického rozvoje i hospodárnost. Každý příslušník ministerstva národní obrany si musí být stále vědom, že svou činností rozhoduje o řešení otázek, jež mají velký politický, ekonomický i společenský dosah. K splnění těchto úkolů je nezbytné využít všech prostředků, v případě potřeby i změnit organizační strukturu správ a samostatných oddělení MNO a zkvalitnit jejich kádrové obsazení.

Obdobně je možné zdokonalit i řídicí práci velitelství svazů. Tato nesmí být pouhým mezičlánkem mezi ministerstvem a svazky (útvary), ale musí se stát vedoucími štáby jednotné, komplexní organizace s rozsáhlou pravomocí i odpovědností, organizátory součinnosti všech podřízených svazků, útvarů, místních vojenských správ, útvarů a zařízení k plnění vojenské politiky KSČ.

Velitelé (náčelníci), štáby, politické orgány, stranické a svazácké organizace všech stupňů by měly zesílit svou politickovojenskou a organizační práci, sledovat plnění hlavních a rozhodujících úkolů a neustále rozvíjet iniciativu příslušníků ČSLA při zdokonalování řídicí práce. Vést boj za využívání malých i velkých rezerv, za řešení dosud nevyřešených problémů, zvyšovat odpovědnost a stranický přístup k úkolům, bojovat proti rutině, setrvačnosti, pohodlnosti, klást vysoká měřítka na výsledky práce vlastní i práce druhých, nevyhýbat se konfliktům tam, kde jde o zájmy vysoké bojové pohotovosti a připravenosti ČSLA.

Je nezbytné domýšlet a dotvářet používané metody a formy řízení na základě zkušeností vlastních, Sovětské armády i armád států Varšavské smlouvy. Vyloučit

tendence měnit řízení jen jako důsledek rozvoje ČSLA a formovat jej jako účinný prostředek k prosazování nové etapy rozvoje ČSLA, jako nástroj k ovlivňování postojů a činnosti všech příslušníků ČSLA. Nedopustit, aby se zdokonalování řízení opožďovalo za výstavbou ČSLA, vylučovat z činnosti velitelů a štábů vítou rutinu, zvyky, šablonovitost, uplatňovat náročnější hlediska, jako je rozhodnost, pružnost, přesnost, citlivost, vytrvalost, rychlost a vychovávat podřízené k vysokému citu osobní odpovědnosti za splnění svěřených úkolů.

«Stále je třeba mít na mysli slova V. I. Lenina, „abychom se neuspokojovali tím co umíme, čemu jsme se naučili dříve, ale abychom šli stůj co stůj dál, kladli si stůj co stůj větší požadavky a přecházeli od snadnějších úkolů k obtížnějším.“ (Lenin V. I., Spisy, sv. 28, Praha 1950, s. 193).

Hlavním nástrojem řízení, analýzy vývoje i kontroly plnění plánu a operativního vytyčování nápravných opatření je **plánování**. Jeho hlavním úkolem je zabezpečit ve stanoveném čase co nejvyšší splnění všech uložených úkolů, zavést do stylu práce systém. Bez zdokonalení plánování je další efektivní výstavba ČSLA nemyslitelná. Proto je nutné plánování neustále zkvalitňovat, zvyšovat jeho vědeckost, komplexnost a propojenost a posilovat jeho cílově programový charakter. Stále je třeba mít na mysli, že plánování není jen pouhým rozpisem úkolů shora dolů, že je základním programem výstavby ČSLA a významným nástrojem mobilizace všech příslušníků ČSLA.

Při zdokonalování plánování je nutné dodržovat zásadní principy, tj. princip dlouhodobosti, stability, efektivnosti, kvality a přípustné míry tolerancí (odchylek). Mít neustále na paměti, že plánování je neobyčejně odpovědný a složitý tvůrčí proces, který vyžaduje, aby jeho zpracovatelé měli seriózní teoretickou přípravu, praktické zkušenosti, znalost metodiky výcviku a výchovy vojsk, základních i odborných řádů a předpisů, rozkazů a směrnic. Zásadně je třeba odstranit bezduché mechanické kopírování plánovacích dokumentů vydaných nadřízeným stupněm.

Důležitým požadavkem zdokonalování plánování je důslednější prosazování komplexnosti, stability, pružnosti a efektivnosti plánu. Komplexnost plánu vyjadřuje jeho sladěnost s plánem nadřízeného, stanovení přesných, úplných a závazných konkrétních úkolů, realita a splnitelnost úkolů a stanovení určité časové zálohy pro nepředvídané úkoly. Stabilitu plánu je třeba chápat tak, že jednou zpracovaný a schválený plán se stává zákonem a není

možné jej měnit dle libovůle podřízených, ale jen se souhlasem toho orgánu, který plán schválil. Tato stabilita však nevylučuje pružnost plánu. Změnil-li se v průběhu jeho plnění podmínky, je nutné plán pružně přizpůsobit situaci. Úsilí o dosažení stability tedy neznamená absolutní neměnnost úkolů a strnulost. Ale právě naopak, podle znalosti dlouhodobých cílů, úkolů, limitů a materiálních technických podmínek musí všechny stupně velení pružněji reagovat na potřeby konkrétní situace a lépe využívat prostoru, který jim dává posílení dlouhodobosti. Je však třeba nekompromisně bojovat proti spekulativnímu přístupu, kdy na základě různých subjektivních skutečností je vytvářena atmosféra pro neplnění nebo snížení stanovených úkolů a cílů plánu.

«Při tvorbě plánu i při jeho realizaci na všech stupních velení by měla být vždy uplatňována hlediska efektivnosti a kvality, mělo by se vycházet z reálných časových, prostorových, technických možností a z celkového stavu vycvičenosti podřízených vojsk.»

V plánovací praxi se bude stále více prosazovat perspektivnost, tj. předvídání vývoje a stanovení cílů a úkolů s potřebným předstihem a vnitřní provázaností. Ukazuje se, že pro soudobý a zvláště pak budoucí rozvoj ČSLA se tradiční rámec plánovacích cyklů stává značně těsným a jeví se potřeba posunout těžiště plánování směrem k dlouhodobosti. Významným nástrojem plánování by se mohly stát dlouhodobé komplexní plány (programy) výstavby na 10–20 let, které by tvořily ucelený, jednotný, strukturovaný a vnitřně sladěný soubor, ve kterém by byla propojena vědeckotechnická, ekonomická, sociální a jiná hlediska a tvořily by pojítka mezi prognózami a střednědobými (pětiletými) prováděcími plány. Takovéto dlouhodobé plány, jejichž tvůrcem by bylo ministerstvo národní obrany za spoluúčasti vědeckých a výzkumných pracovišť a vojenských vysokých škol, by umožnilo lépe integrovat všechny stránky rozvoje jednotlivých druhů vojsk, speciálních vojsk a služeb. Nezbytnost dlouhodobého plánování zdůraznil s. G. Husák na XVI. sjezdu KSČ, když řekl: „Před plánovacími orgány stojí závažný úkol – posílit perspektivnost plánování a připravit dlouhodobý výhled naší ekonomiky. Z něho vycházet při rozpracování pětiletých plánů, které považujeme za hlavní nástroj realizace hospodářské a sociální politiky strany.“ (Zpráva o činnosti strany a vývoji společnosti od XV. sjezdu KSČ a další úkoly strany, Rudé právo 7. 4. 1981.)

Současně by se měla posílit i úloha pětiletkových plánů, které by se měly stát hlavním pomocníkem při překonávání dosavadních nedostatků v úrovni perspektivnosti, cílevědomosti a efektivnosti plánování a při zdokonalování racionalizace vynakládaných sil a prostředků.

Neméně významnou úlohu mají i roční plány, které zabezpečují splnění hlavních cílů a úkolů pětiletky. Podle situace je třeba roční plány včas upřesňovat, na stupni ministerstva národní obrany a svazů nejméně tři měsíce a na taktickém stupni jeden měsíc dopředu.

Důležitou úlohu v životě vojsk mají plány na výcvikové období, měsíční plány i týdenní rozvrhy zaměstnání rot. Tyto dokumenty musí být maximálně promyšlené a musí stanovit přesnou a metodickou posloupnost plánovaných témat výcviku. Velitelé útvarů, praporů i rot nesmí připustit narušování těchto plánů, měli by učit své podřízené mít k těmto dokumentům stejný vztah jako k rozkazu — tj. plnit je bezpodmínečně a přesně.

Rozhodujícím předpokladem pro zkvalitnění plánování je dosáhnout, aby plánování tvořilo vzájemně propojený celek mezi dlouhodobými, střednědobými a krátkodobými plány a tzv. „operativními úkoly“. Závěry z analýz řídicí práce ukazují, že řešení operativních úkolů zabírá hlavním funkcionářům mnoho času z doby vyčleněné na řešení zásadních perspektivních a koncepčních úkolů. Řešení tohoto rozporu je možné nalézt v dodržení dělby práce ve štábech, v prozaření pravidla samostatnosti v rozhodování a v uplatnění požadavku, aby se nedostatky vždy odstraňovaly tím stupněm velení, kde vznikly, aby se jejich řešení nepřenášelo pohodlně „nahoru“. Nejvíce se plýtvá energií v případech, kdy všechny stupně velení dělají všechno. Nedostatek vzniklý u jednotky (někdy i jednotlivce) proběhne všemi stupni až do generálního štábu, zde se zevšeobecní a dolů jde pokyn, který pokud není každým dalším podřízeným stupněm aplikován tvůrčím způsobem na konkrétní podmínky, působí frázovitě a odtrženě. Cesty řízení se takto deformují tím více, čím více je těchto zásahů.

Pozornost musíme soustředit i na další nedostatky. Např. plány nadřízených stupňů jsou v některých případech nadměrně podrobné a značně obsáhlé, což zapříčiňuje, že podřízený stupeň k nim již nemá co dodat a opisuje z nich v podstatě jen své úkoly. To svazuje iniciativu podřízených a omezuje jejich tvůrčí přístup k plánování na vlastním stupni. Při změně situace musí být dělány úpravy a upřesnění plánu na

všech stupních, čímž se vyvolává bludný kruh permanentního upravování plánů. Zdánlivě malá oprava či upřesnění plánu na vyšším stupni vyvolává přitom u středních a nižších stupňů zásah do celé řady opatření a jejich materiálně technického zabezpečení. Dodatečné napravování disproporcí, nevybilancovanosti a nerovnováznosti plánu stojí mnoho sil a energie a odvádí velitele a štáby od plnění jejich funkčních povinností.

Je nezbytné se vyrovnat i s druhým extrémem, tj. s přílišnou obecností plánů, která nevytváří potřebné podmínky pro soustředění hlavního úsilí na úkoly a opatření, které jsou rozhodující pro splnění stanovených úkolů.

Dalším недостатком plánování je často administrativní přístup k zajišťování plnění plánu. Společá se na jeho samočinnost, málo úsilí se věnuje na objasnění jeho koncepce, úlohy a cíle a nedostatečně se pracuje se štáby, které tento plán realizují.

Pro ČSLA platí plně slova s. G. Husáka, která řekl na okresní konferenci v Kladně. „Po staru se nedá plánovat, nedá řídit, nedá pracovat, chceme-li obstat v nových, tvůrčích, náročnějších podmínkách. To není subjektivní přání, to je objektivní nutnost.“ (Rudé právo 18. 2. 1961.)

Abyste se velitelé mohli správně rozhodovat, nebo hodnotit stupeň dokončení započatého úkolu, musjí znát fakta, vědět čeho bylo dosaženo a v jakých podmínkách bude probíhat další činnost. Tyto informace zabezpečuje do určité míry kontrola. Význam kontroly a evidence teoreticky zdůvodnil již V. I. Lenin. Učil, že „prověřovat lidi a kontrolovat co skutečně vykonali — v tom a ještě jednou v tom a pouze v tom je nyní jádro celé práce, veškeré politiky.“ (Lenin, V. I., Spisy, sv. 33, Praha 1955, s. 222.)

Kontrola plní funkci poznávací a ovlivňující. Poznávací funkce spočívá v tom, že zjišťuje odchylky mezi požadovaným stavem a skutečným, odhaluje příčiny těchto odchylek, odhaluje rezervy a navrhuje vhodná východiska pro odstranění zjištěných odchylek a pro vytvoření účinných zábran, aby se nemohly opakovat. Ovlivňovací funkce plní svůj úkol především výchovou podřízených. Vede je ke svědomitosti, odpovědnosti, k přesnému plnění úkolů, k hospodárnosti, odstraňuje byrokratismus, formalismus a subjektivismus, umožňuje předcházet chybám a odhalovat rezervy, podněcuje aktivitu a iniciativu, je preventivní ochranou před počtem nezdravého sebeuspokojení. Spočívá též v poskytování konkrétní pomoci a ve výuce

podřízených správným metodám práce apod.

Při kontrolách je nezbytné dodržovat leninské principy, k nimž patří především systematická, objektivnost, efektivnost, komplexnost a plánovitost. V souladu s těmito principy je třeba bojovat proti kampanovitým a povrchním kontrolám a prosazovat jejich permanentnost, metodičnost a výhledovost. Měly by být vždy sladěny mezi jednotlivými stupni velení. Svým zaměřením i obsahem by měly odpovídat příslušnému stupni velení.

Aby kontrola byla účinná, musí být praxe. Toho se může dosáhnout jen tehdy, jsou-li přesně vymezeny povinnosti a práva každého řídicího orgánu (velitele, náčelníka štábu apod.). Má-li každý článek řízení svou konkrétní a přesně vymezenou pravomoc, je veden k tomu, aby v mezích a v rámci svých práv přijímal samostatná rozhodnutí, bez zvláštního souhlasu nadřízeného, a nesl za ně plnou odpovědnost.

Účinek kontroly je podmíněn dobrou připraveností kontrolních orgánů. Všichni kontrolující musí vždy znát dobře kontrolovanou oblast, vědět co je v ní hlavní a co podružné, kde mohou být nejvíce nedostatky a umět vystihnout hlavní článek. Musí být dobří odborníci, ovládat zásady a metodiku kontrolní činnosti a mít zkušenosti z výchovné práce. Měli by vždy dodržovat plán kontroly co do času, místa a obsahu, vůči kontrolovanému by měli vystupovat taktně a navodit atmosféru vzájemné důvěry, nenechat se ovlivnit osobním vztahem ke kontrolovanému a vyvarovat se neuvážených, okamžitých závěrů. Nesmí být jen revizory, ale účastníky při řešení těch úkolů, které kontrolovaný štáb, útvar a jednotka plní a poskytovat kontrolovanému co nejúčinnější pomoc.

Ke zdokonalení kontrolní činnosti by přispělo důslednější prosazení zásady, aby každý stupeň velení kontroloval to, co mu přísluší. Nemělo by se např. stát, aby štáb svazů a svazků dělaly kontroly tam, kde tyto kontroly mají dělat výkonní praporčíci či velitelé rot, velitelé praporů či útvarů. Takové kontroly by měly tyto stupně velení organizovat výjimečně. Naproti tomu vyšší štáby by měly mít přehled o tom, jak jejich bezprostřední podřízení plní vydané směrnice, zda projevují ve své činnosti potřebnou odpovědnost a náročnost a tudíž míru odpovědnosti a náročnosti vyžadují zase od svých podřízených.

Často se diskutuje o otázce, zda je kontrol málo či mnoho. Princip je v tom, že nedostatek kontroly demoralizuje, velký počet kontrol zase snižuje samostatnost,

iniciativu a pocit zodpovědnosti. Není-li kontrola vůbec, vzniká a šíří se nebezpečný názor, že i když nejsou úkoly plněny, stejně se nic nestane. Proto optimální počet kontrol stanoví vždy velitel podle situace.

Současná kontrolní praxe u vojsk však potvrzuje, že dodržování požadavku systematickosti a nepetržitosti kontrolní činnosti je často zaměňováno za příliš časté kontroly, což není vždy ve prospěch věci. Nadměrné množství kontrol odrhává štáby od práce, překáží v běžné každodenní činnosti, neboť často zbytečný počet důstojníků prověřovaného útvaru, místo aby řídil výcvik vojsk, plní různé požadavky kontrolních orgánů. Lidé si pak na kontroly zvykají, zpočátku se u nich projevuje podrážděnost, později lhostejnost a pasivita.

Dochází též k situacím, že u některého útvaru se kontroly různých nadřízených stupňů vzájemně překrývají. Zatím co jedna kontrolní skupina ještě nestačila prověřku ukončit, přijíždí jiná, která kontroluje totéž nebo má oproti předcházející kontrole zcela jiný program. Prospěch z takového znásobování kontrol je malý.

Obdobně se diskutuje i o otázce plánovaných a neplánovaných kontrol. Situace vyžaduje, aby velitelé dělali některé kontroly (prověrky) s překvapením mimo stanovený plán. To je plně v souladu s leninskými principy kontroly, neboť V. I. Lenin často doporučoval vedoucím pracovníkům, aby systematickou, plánovitou kontrolu spojovali s kontrolou překvapivou a mimořádnou.

Dalším nedostatkem v kontrolní činnosti je, že odstraňování nedostatků není postihováno následnými kontrolami. U nesplněných úkolů se často prodlužují termíny bez hlubšího rozboru situace, proč termín nebyl splněn, zjištěné závady se berou na vědomí ve své všeobecné podobě, aniž by se pátralo po příčinách. Místo trvání na důsledném plnění dříve vydaných rozkazů a nařízení se po povrchní kontrole vydávají k těmž úkolům nové rozkazy a nařízení a vůči těm, kteří nesplnění úkolu zavinili, se nevyvozuje náležité závěry. Takové uplatňování kontrolní činnosti nepřispívá ani k upevňování systému řízení, ani k pracovní kázi a odpovědnosti. Naopak vede k porušování technických a technologických postupů, k podceňování kvality a k dalším negativním jevům.

Problémem leckde bývá i využívání výsledků kontrolní činnosti. V některých oblastech dosud přetrvává nízká úroveň rozborové činnosti, která zpravidla nedává dostatek konkrétních a věcných podkladů ke zjištění skutečných příčin nedo-

statků. Kontrolám se nedaří často proniknout do problémů života útvarů a jednotek a zjistit příčiny negativních jevů. Proto jsou často závěry z kontrolní činnosti anonymní a nevyjadřují odpovědnost konkrétních funkcionářů za zjištěný stav.

Se závěry kontrol není někdy dost důsledně pracováno. Od jejich řešení se před návalem dalších úkolů ustupuje a důsledkem je, že další kontrola dospívá pouze k zaznamenání stejných, již dříve zjištěných nedostatků. V důsledku toho se rok co rok opakují rozkazy k jejich odstranění, což ve svém důsledku znevažuje celou kontrolní práci.

Druhým extrémem je, že při kontrolách je ukládáno velké množství úkolů, které svým rozsahem vyžadují mnoho operativy a vedou k omezení prostoru pro řídicí a koncepční práci kontrolovaných útvarů. Častým jevem je, že se stanoví neuvážené termíny pro uskutečnění některých konkrétních opatření, přičemž řada odpovědných i podřízených funkcionářů ví, že nařizovaná opatření jsou nespílitelná.

Kontrolní orgány by kromě zjišťování nedostatků a jejich příčin si měly všimnout též všeho nového a progresivního a všemožně napomáhat, aby toto nové bylo v nejkratší době rozšířeno a uplatňováno i u jiných jednotek.

Měřítkem účinnosti kontroly je její vliv na praktickou činnost vojsk, to, jak přispívá k pozitivní motivaci zaostávajících a průměrných. Kontrola by však neměla ponechávat v klidu ani ty nejlepší, protože „latka“ požadavků se neustále zvyšuje.

Důležitým předpokladem zdokonalování řízení je dobře fungující **informační systém**, zabezpečující potřebnou sumu a kvalitu přesných, spolehlivých, objektivních a včasných informací. Jsou-li informace neúplné nebo opožděné, může být rozhodnutí přijaté na jejich podkladě chybné. Je proto nezbytné, aby velitelé dbali na kvalitu přijímaných informací a podle potřeby si je doplňovali vlastním osobním poznáním. Vyšším velitelům by se měla dostávat jen informace zpracované v příslušných závěrech, zatím co nižší velitelé a velitelství potřebují údaje živé, konkrétní a podrobné.

K dosažení jednotnosti informačního systému je nutné neustále jej slaďovat, vyloučit, aby byl zahlcován nepodstatnými hlášeními, nepřipustit, aby podřízené místo organizování a řízení výcviku psali hlášení.

Každá informace podávaná nadřízenému by měla být vždy určitá, výstižná, srozumitelná, jednoznačná, prokazatelná a podložena číselným vyjádřením údajů, stručná, s vyzdvížením hlavních článků a sou-

vislostí. Měly by být ukládány ve štábech tak, aby jich mohlo být kdykoli využito ke zpracování potřebných závěrů o tendencích budoucího vývoje, nebo k návrhům na přijetí optimálních rozhodnutí.

<Nenahraditelnou metodou zdokonalování řízení je **zvyšování náročnosti**. Specifickým rysem obsahu náročnosti v současných podmínkách je jeho soustředění do oblasti zvyšování kvality, efektivnosti a hospodárnosti. Uplatňovat náročnost vyžaduje vidět vojska v neustálém vývoji, každou etapu oceňovat věcně a střízlivě, nevydávat přání za skutečnost ani skutečnost neztotožňovat s maximem možného. Dosažené výsledky je nutné vždy měřit objektivními možnostmi hodnoceného velitelství či útvaru.

Mezi kritikou zjištěného stavu a ukládáním náročnějších úkolů je přímá souvislost. Čím hlubší, kritičtější a nestrannější je přístup k hodnocení dosahovaných výsledků, tím lépe je využíváno získaných zkušeností a tím cílevědoměji je organizována příprava na plnění následujících náročných úkolů.

Náročnost není možné zaměňovat jen za pouhé popisování nedostatků, tím méně za jednostranný negativismus. Je sice nutné začít od kritiky dosaženého stavu, ale zůstat jen na této poloviční cestě mnoho nepomůže. Kritiku je třeba spojit s pravdivým a nestranným posouzením příčin nedostatků a vytyčením reálných úkolů k jejich odstranění. Požadavek vyšší náročnosti platí bez rozdílu a výjimky pro všechny stupně velení od ministerstva národní obrany až po velitele rot a čet.

Jedním z důležitých prvků řídicí práce je požadavek **zvyšování kvality, efektivnosti a hospodárnosti**. Tento požadavek není jen politickým procesem, který ukazuje dosaženou míru stranické a společenské vyspělosti velitelského sboru, ale je též prvořadým ekonomickým úkolem, na jehož uskutečňování se podílí podle svého zařazení každý příslušník ČSLA.

Kvalitu, efektivnost a hospodárnost je nutné zvyšovat především cestou důslednějšího uplatňování vědeckotechnického pokroku, vědeckých metod plánování a výuky, širším využitím výpočetní techniky, mobilizací rezerv, růstem produktivity veškeré vojenské činnosti, rozvojem pracovní aktivity, iniciativy, socialistického soužití, zlepšovatelství a vynálezcovství apod.

Důležitou podmínkou dalšího zdokonalování řízení je **výběr a rozmísťování kádrů**. Tato práce nesnáší subjektivismus, šablonovitost a zjednodušování, ale je třeba ji dělat podle návodu V. I. Lenina: „Bu-

deme se snažit co možná opatrně a trpělivě zkoušet a objevovat skutečné organizátory, lidi se střízlivým rozumem a praktickým smyslem, lidi, kteří v sobě spojují oddanost socialismu s uměním bez hluku (a přes zmatek a hluk) organizovat pevnou a družnou spolupráci velkého množství lidí... Jedině takové lidi po mnohonásobném přezkoušení je třeba vést od nejjednodušších úkolů k obtížnějším a dosazovat na odpovědná místa." (Lenin, V. I., Spisy, sv. 27, Praha 1955, s. 258.)

Protože tyto leninské zásady výběru kádrů nejsou dodržovány, stává se, že na odpovědném místě se někdy ocitají lidé, které je pak po určité době nutné zbavovat funkcí. Snížení počtu chyb při výběru osob k jejich povyšování, vyznamenávání a k ustanovování do vyšších funkcí je možné dosáhnout jen všestranným studiem politických a pracovních kvalit důstojníka, podrobnou prověrkou jeho schopností a odborných znalostí. Objektivní ocenění schopností může být dáno jen po systematickém studiu důstojníka v průběhu jeho každodenní práce a ne podle momentálního rozhodnutí, vyplývajícího z potřeby splnit nařízené směrné číslo.

Někteří velitelé hodnotí své podřízené pouze podle údajů z osobních spisů, třebaže tyto někdy neodhalují všechny silné a slabé stránky jejich charakteru. Mnohá hodnocení jsou formální, nedostatečně se přibližují k dosahovaným pracovním výsledkům a jsou poplatná momentální potřebě. Chceme-li dosáhnout zdokonalení práce s kádry, je třeba důsledně dodržovat postup, stanovený soudruhem G. Hu-

sákem na konferenci v Kladně. Řekl: „Novým požadavkům musíme přizpůsobit naši kádrovou politiku, uplatňovat v ní náročnější měřítká politická, odborná i charakterová. Na zodpovědná místa musíme všude stavět lidi politicky i odborně připravené, zodpovědné, charakterově pevné, kteří mají autoritu a jsou ochotní a schopni vést zápas a zvládnout vyšší úkoly... Vážíme si každého, kdo chce pomáhat věcem kupředu. Avšak kdo nechce nebo nemůže úkoly splnit, bude muset uvolnit místo jinému. Neděláme žádné kádrové zemětřesení, ale větší náročnost i v této oblasti je podmínkou úkolů, které jsou před námi..." (Rudé právo 16. 2. 1981.)

Ve Zprávě PÚV KSČ „O stavu prací a hlavních problémech přípravy 7. pětiletého plánu“ je uvedena charakteristika vedoucího pracovníka: „Stanovené požadavky jsou plně platné i pro příslušníky velitelského sboru ČSLA. Ve zprávě se uvádí: „Zvládnout nové úkoly může jen ten vedoucí pracovník, u něhož se politická vyspělost spojuje s vysokou odborností a výkonností, s dobrou orientací v technologii a znalostmi světového vývoje ve svém oboru. Naléhavě potřebujeme, aby řídící pracovníci projevovali větší pružnost, zdravou podnikavost a aby se nebáli postoupit zdůvodněné riziko. Zejména pak klademe důraz na jejich schopnost citlivě řídit podnikové kolektivy, na umění vyvolávat a organizovat iniciativu, soustavně odkrývat rezervy, prohlubovat spolupráci výrobních kolektivů a pěstovat v nich pocit společné odpovědnosti za výsledky podniku a závodu.“ (Rudé právo 8. 10. 1980.)

□

Zdokonalování řídicí práce je úkolem každého vojáka z povolání. Na všech stupních velení je nezbytné dosáhnout výrazného zlepšení ve fungování mechanismu moderní, vyspělé armády, účinněji předcházet různým poruchám a pružněji řešit vznikající problémy. Mnohem důrazněji musíme prosazovat v naší práci otázky kvality, náročnosti a účinnosti každodenního řízení, soustavného zdokonalování stylu a metod práce a racionální dělby odpovědnosti. Hlavní pozornost přitom musíme věnovat především zkvalitňování plánování, analytické a rozborové činnosti, kontrole, toku informací a evidenci získaných závěrů, kádrové práci, kvalitě, efektivnosti a hospodárnosti veškeré činnosti, rozvíjení pracovní aktivity a iniciativy, zlepšovatelského a vynálezcovského hnutí. Intenzivně vést rozhodný boj proti lajdáckosti a neodpovědnosti.

Na všech velitelských i štábních funkcích všech stupňů pracuje mnoho čestných, poctivých a obětavých příslušníků ČSLA, kteří nešetří svých sil a energie při zabezpečování úkolů. Přesto však ne všichni řeší úkoly racionálně ve vztahu k splnění rozhodujících otázek bojové pohotovosti, bojové a politické přípravy. Stále leckde přetrvává rutinérství, byrokratismus, alibismus a snaha místo rozhodování problémy přesouvat. To není ničím jiným než projevem politického oportunismu, proti kterému musíme vést účinný boj. Kdo zastává odpovědné místo, nemůže počítat s tím, že bude mít pohodlný život. Účinnost a kvalitu řídicí a organizátorské práce je třeba posuzovat v novém výcvikovém roce především podle výsledků dosahovaných u podřízených štábů a vojsk v bojové a mobilizační pohotovosti, v bojové a politické přípravě.

K některým otázkám vojenské doktríny

Komplexní vědecké rozpracování bližších a vzdálenějších perspektiv výstavby a modernizace obranného systému, jakož i dalšího rozvoje ozbrojených sil, vyžaduje hluboké a všestranné ujasnění soudobé vojenskodoktrinální koncepce státu, spojeneckého svazku nebo paktu států a hypotéz jejich evolučních perspektiv.

Obsah soudobé vojenské doktríny, jejíž závěry a zásady jsou již svým dílem realizovány ve vytyčené koncepci výstavby obranného systému a také v konkrétních projektech další modernizace ozbrojených sil, vyžadují, aby byly nadále teorií ještě intenzivněji a systematicky rozpracovány, konkretizovány a také široce objasňovány.

Potřeba teoretického řešení a objasňování obsáhlého komplexu vojenskodoktrinálních otázek nazrává postupně s vývojem vojenskoobrané funkce státu a spojeneckého svazku a objektivně vyplývá jak ze současného stupně a perspektivních tendencí rozvoje obranného systému státu, tak i z potřeb socialistického vojenství.

Kromě tohoto určujícího postavení ve vztahu k celkovému rozvoji vojenské síly státu je vojenská doktrína klíčovou problematikou vojenskoodborné a ideově politické přípravy kádru na vojenských akademích a učilištích, na štábech i u vojsk.

Teoretické ujasnění vojenskodoktrinální problematiky je mimorádně důležité také pro celkové obsahové ovlivnění vědeckovýzkumné práce v oblasti obrany, státu, branné přípravy řídicích kádru stranických, státních i hospodářských orgánů i pro obsahové usměrnění branné výchovy obyvatelstva, zejména pak branné výchovy mladé generace na školách.

Vojenskodoktrinální otázky mají výrazný všeobecně politický, sociálně politický, vojenskopolitický, filozofickoteoretický a metodický, ekonomický, vojenskoodborný a také vojenskotechnický obsah. Proto jejich teoretické ujasňování a rozpracování má z hlediska dalšího efektivního rozvíjení teoretické i praktické stránky současné i perspektivní vojenské výstavby ve státě, společenství států, mimořádný význam a funkčnost.

Teoretické rozpracování a objasňování základních otázek jak státní, tak i spojenecké vojenskodoktrinální problematiky má tedy praktický význam v tom, že napomáhá vytvoření komplexního, široce založeného a všestrannějšího vědeckého pohledu na celkovou brannou problematiku státu a společně s tím poskytuje i nezbytná politická, ideologická i vojenskoodborná kritéria a východiska pro řídicí politickou i vojenskoodbornou činnost na úseku obrany a bezpečnosti země.

Cílem článku je vyjádřit některé zásady vojenskodoktrinální problematiky a prohloubit znalosti dané problematiky příslušníky velitelského a vědeckopedagogického sboru ČSLA.

Je všeobecně známo, že pokud jde o buržoazní vojenské umění druhé světové války i o poválečné období jeho rozvoje, vojenskoteoretické myšlení zejména v evropských socialistických státech usilovalo trvale o vědeckou analýzu podstaty a charakteru vojenskodoktrinálních koncepcí hlavních kapitalistických států a o vyvození odpovídajících závěrů pro vlastní obranu. V naší vojenskopolitické propagandě, i když často ne bez nedostatků, byly vojenské doktríny hlavních imperialistických států, jejich charakter, rysy a obsah vysvětlovány velitelskému sboru jako klíčová problematika seznamování se s armádami pravděpodobného nepřítele.

Vlastní socialistické vojenství přibližně do konce první poloviny padesátých let používání pojmu vojenská doktrína ve vztahu k vlastní vojenské teorii a praxi odmítalo. Přitom byl propagován a uplatňován názor, že vojenské teorie rozvíjené v buržoazních státech jsou nevědecké, neschopné správně odrazet zákonitosti a potřeby rozvoje vojenství, jsou tedy „doktrínami“. Avšak v období, které je přibližně dáno XX. a XXII. sjezdem KSSS, byla nově vymezena úloha sovětské vojenské vědy a význam vojenské doktríny při budování a upevňování obranné funkce socialistického státu, ujasněn vzájemný vztah existující mezi sovětskou vojenskou doktrínou a sovětskou vojenskou vědou. Bylo přistoupeno k propracování základních tezí, závěrů a zásad soudobé sovětské vojenské doktríny, které se staly zejména v průběhu šedesátých let určující směrnici a základem moderní vojenské výstavby v SSSR a také v ostatních, především evropských socialistických státech. V dalším průběhu všechny sjezdy KSSS a ostatních komunistických a dělnických stran se výrazně zapsaly do historie tvorby vojenských a státních doktrín evropských zemí socialistického společenství.

I krizová léta 1968—1969 prokázala, že přijatá vojenská doktrína je trnem v oku všem nepřátelům socialismu. Zejména některé požadavky „aktivní neutrality“ prokazovaly nepřátelský vztah ke společenství se Sovětským svazem, k členství ve Varšavské smlouvě. Tyto hlasy byly ovšem záhy umlčeny.

Mluvíme-li o sovětské vojenské doktríně (nebo jak jsme v poslední době zvyklí často používat termínu socialistická vojenská doktrína, ztotožňovanou s doktrínou socialistického společenství zemí Varšavské smlouvy), je třeba říci, že její politický aspekt zformuloval již V. I. Lenin. Jeho poučky o vztahu sovětského státu k válkám, o charakteru sovětských vojenských úkolů a o politických cílech války, zůstávají v platnosti i dnes a jsou rozváděny v usneseníh stranických sjezdů. Země socialistického společenství, zejména státy-účastníci Varšavské smlouvy tuto doktrínu přijímají, a proto se stává socialistickou doktrínou. To je dáno i podstatou společenského zřízení, jednotou názorů na vnitřní a zahraniční vojenskou politiku SSSR, zemí Varšavské smlouvy i jednotlivých socialistických států, která je vedena v jejich zájmu.

Podíváme-li se ovšem na vojenskou doktrínu kapitalistických zemí vidíme, že hlavním předpokladem vypracování „jednotné“ doktríny těchto zemí je skutečnost, že země začleněné do agresivních bloků se zřikají svých zájmů ve prospěch imperialistických Spojených států severoamerických. Vývoj ozbrojených sil těchto zemí je určován především snahou vládnoucích kruhů USA držet své spojence v naprosté politické a hospodářské závislosti.

Socialistická vojenská doktrína bere v úvahu fakt, že její obsah a charakter do určité míry ovlivňují:

— Geografická poloha země. Vliv geografické polohy státu nelze zkoumat izolovaně od ostatních činitelů hospodářského a politického charakteru, jakož i od situace sousedních států a vztahu k nim.

Geografická poloha má bezprostřední vliv na výstavbu ozbrojených sil, přípravu velitelů, štábů, vojsk a státního území. Jiné specifické rysy budou při řešení těchto otázek ve státě, který přímo hraničí s předpokládaným nepřítelem, než ve státě, který je ve značné vzdálenosti, v hloubce daného společenství zemí. Vliv bude mít i skutečnost, zda dané země hraničí s mořem či ne, zda se nachází v horském a zalesněném či v rovinném terénu apod.

— Národní zvláštnosti. V kapitalistické společnosti ztrácí vliv národních zvláštností na vytváření vojenské doktríny svůj bývalý význam. Ve snaze potlačit demokratické síly své země a upevnit své postavení, paktuje se buržoazie jedné země s buržoazií silnějšího kapitalistického státu, často ke škodě národních zájmů lidu.

Přihlédnutí k národním zvláštnostem lidu jednotlivých zemí socialistického společenství naopak upevňuje internacionální vztahy mezi jednotlivými zeměmi, v kterých neexistují antagonistické rozpory mezi třídami a tím i různé zájmy jednotlivých tříd.

Ve vojenské doktríně jsou stanoveny obecné zásadní poučky. Vojenské umění vychází z těchto obecných pouček, rozpracovává a zkoumá konkrétní problémy, které se týkají charakteru příští války, přípravy země na válku, výstavby a organizace ozbrojených sil a způsobů vedení války.

Obecně řečeno — **vojenská doktrína představuje přijatý systém názorů na charakter i způsoby vedení války a všestrannou přípravu státu a ozbrojených sil v daném státě a jeho ozbrojených silách.** Musí dát odpověď na tyto zásadní otázky:

- jaký charakter bude mít válka, kterou může vést stát a jeho ozbrojené síly,
- s jakým nepřítelem může být válka vedena,
- jaké cíle a úkoly mohou být stanoveny ozbrojeným silám v příští válce,
- jak musí být připraveny a vybaveny ozbrojené síly, aby stanovené cíle a úkoly mohly splnit a v jakém směru je zapotřebí zaměřit jejich výstavbu,
- jakými neefektivnějšími způsoby vést válku,
- jak zaměřit a uskutečnit přípravu státu a národního hospodářství na válku.

Tyto otázky jsou zásadním obsahem vojenské doktríny. Na jejich správném řešení bude v rozhodující míře záviset cílevědomost přípravy státu a jeho ozbrojených sil na budoucí válku a vytváření předpokladů k dosažení celkového vítězství.

Příští světová válka by měla jasně vyhraněné politické a vojenské cíle. Velké množství lidí a států, rozdělených na kapitalistický tábor a socialistické společenství zemí, by daly této válce koaliční ráz.

Obě předcházející světové války, jak o tom svědčí historie, byly koaliční. V současné době by se však koaliční charakter válek prohloubil kvantitativně i kvalitativně. Dosaďadní politický vývoj ukazuje, že příští válka by byla střetnutím dvou velkých naprosto antagonistických uskupení — koalice socialistických států v čele s USA a zemí socialistického společenství v čele se SSSR.

Historie válek svědčí o kvantitativní i kvalitativní odlišnosti koalic, např.:

1. V první světové válce stály proti sobě dvě koalice imperialistických států. První světová válka se odehrávala především na malé části evropského kontinentu, na území 14 států, na ploše 4 milióny km², za účasti 32 zemí. Byla v ní dvě hlavní válčičky v Evropě — západní a východní a tři druhořadé — Blízký a Střední východ, Balkán a Itálie. Bylo zmobilizováno celkem 74 miliónů lidí. Stály proti sobě armády, vyzbrojené hlavně pěchotou (68 %) a dělostřelectvem (15 %). Za 4 roky a 3 měsíce první světové války bylo 714 dní aktivní bojové činnosti, což představuje koeficient intenzity 0,45. Na frontě padlo přes 9 miliónů lidí, v zápolí 500 000 lidí, materiální škody činily asi 70 miliard dolarů atd.

2. Ve druhé světové válce byla situace složitější. Na jedné straně stála hitlerovská koalice (Německo, Itálie, Japonsko) proti smíšené antifašistické koalici (SSSR, USA, Anglie, Francie atd.). Druhá světová válka probíhala na území 40 států s plochou válčiště již 22 miliónů km², za účasti 64 států. Byly v ní tři hlavní válčiště (východoevropské, které bylo hlavní, západoevropské a dálně východní) a čtyři druhořadá (severní Afrika a Itálie, Balkán, Střední východ a Skandinávie). Kromě toho zahrnovala čtyři oceány a řadu moří. Bylo zmobilizováno celkem 110 miliónů lidí a počet zmobilizovaných mužů v některých zemích byl vyšší než polovina mužů schopných vojenské služby. Ve druhé světové válce se objevily na válčištích velké operační tankové a letecké svazy, změnil se i podíl jednotlivých druhů vojsk: pěchota 40 %, tankové vojsko 15 %, dělostřelectvo 28 %, ženijní vojsko 5 %, jezdecko 2 % atd. V průběhu 1418 dnů Velké vlastenecké války SSSR probíhala aktivní činnost 1320 dnů s koeficientem intenzity 0,93. Na frontě padlo kolem 30 miliónů lidí, v zápolí přes 20 miliónů lidí. Materiální škody, způsobené za druhé světové války v Evropě, se odhadují na 260 miliard dolarů. Celková hodnota prostředků, které pohltila druhá světová válka (včetně přímých vojenských výdajů a hmotných škod) se odhaduje na 4 triliony dolarů.

V příštích možné válce můžeme předpokládat, že budou proti sobě stát dvě třídne naprosto protichůdné koalice a přitom lze předvídat, že centralizovanější a stmelnější společenství socialistických zemí se stane jádrem širšího politického i vojenského společenství nesocialistických, protimperialistických států. Průvodní jevy této války by byly ještě vyhraněnější, ztráty a škody vyšší, zúčastnily by se jí mnohopočetné armády. Válka by zachvátila všechny kontinenty, byla by vedena na všech mořích a oceánech, ve vzduchu i v kosmu apod.

Jak jsem uvedl výše, již obě předcházející světové války měly koaliční charakter, ovšem v současné době jejich kvalita se podstatně zvyšuje, např. v jejich vojenských přípravách. Vojenskopolitické svazy států se sice i dříve vytvářely dlouho před začátkem války, ale v minulých světových válkách byl velký problém ve vytvoření spojeného velení. Např. v první světové válce se podařilo na západní frontě vytvořit spojené velení až v roce 1918, ve druhé světové válce až v roce 1944. Spojit západní a východní válčiště pod jeden orgán velení se však nepodařilo vůbec. V současné době mají koalice již v míru nejen spojená velení, ale na hlavním evropském válčišti jsou již v míru vyčleněny ozbrojené síly, budována vojenská zařízení, organizují se společné cvičení, unifikuje se výzbroj apod. Z těchto pohledů vzrůstá v současné době i význam zpracování vojenské doktríny koalice nebo zemí socialistického společenství, která na jedné straně vychází z vojenských doktrín jednotlivých zemí, na druhé straně tyto ovlivňuje, koordinuje ve prospěch obranyschopnosti celého společenství.

V současné době se sovětská (socialistická) vojenská doktrína chápe jako **oficiální, ve státě (ve společenství států) přijatý systém vědecky zdůvodněných názorů na podstatu, charakter a způsob vedení války, která může být vnucena Sovětskému svazu (zemím socialistického společenství) a také na požadavky výstavby a přípravy sovětských ozbrojených sil a země (ostatních zemí socialistického společenství a jejich ozbrojených sil) na takovou válku.**

Vojenská doktrína je určována charakterem společenského zřízení, cíli a úkoly zahraniční a vnitřní politiky, ekonomickými, politickými, vojenskými, morálními a kulturními možnostmi státu (koalice — společenství) i zeměpisnou polohou a národními zvláštnostmi.

Vojenská doktrína každého státu má dvě vzájemně spjaté stránky — politickou, která je rozhodující, a vojenskou (vojenskotechnickou).

Zatímco v obsahu vojenské části je vojenská doktrína kapitalistických a socialistických států v mnohých názorech mohou přibližovat, v politickém obsahu jsou naprosto

protichůdné. U jednotlivých socialistických států a celého socialistického společenství Varšavské smlouvy mají výrazně obranný charakter, který je určen jejich důsledně mírovou politikou. Naproti tomu v kapitalistických zemích, zejména v paktu NATO, mají reakční, agresivní, antikomunistický charakter, který vyplývá z jejich vykořisťovatelského společenského zřízení a snah o změnu výsledků druhé světové války.

Vojenské doktríny socialistických států se opírají o poznatky socialistické vojenské vědy. Jejich závěry jsou zakotveny v rádech a předpisech, branných a jiných zákonech, rozbořech a směrnících ministrů obrany a v řadě dalších stranických, politických a vojenských dokumentů.

1. **Politická stránka vojenské doktríny** odhaluje sociálně politickou podstatu války, na kterou se stát připravuje nebo ji vede. Dále odhaluje charakter jeho politických cílů v dané válce a vytyčuje požadavky na vojenskou výstavbu, přípravu země na válku. Na základě daných cílů zahrnuje:

- závěry o sociální politické podstatě války, kterou proti SSSR a socialistickému společenství mohou rozpoutat imperialisté,

- charakter politických cílů a strategických úkolů státu ve válce, jejich vliv na výstavbu armády a vojenského námořnictva, způsoby přípravy a vedení války.

K politickým základům doktríny patří hodnocení sociálně politické podstaty války, která může vzniknout v současném období. Toto zhodnocení vychází z leninské zásady dělení válce na spravedlivé a nespravedlivé. Když V. I. Lenin zdůrazňoval, že každá válka je pokračováním politiky tříd i států násilnými prostředky, dokázal, že spravedlivý nebo nespravedlivý charakter války bezprostředně závisí na cílech, v jejichž prospěch se válka vede.

Sovětská (socialistická) vojenská doktrína je založena na zásadě podpory spravedlivých válek, které se vedou ve jménu osvobození utiskovaných národů od vykořisťování kapitalismu, ve jménu ochrany a obrany vybojované svobody, vybojování a udržení národních nezávislostí.

Pokud se týče nespravedlivých válek, všichni sovětský lid i lid ostatních socialistických zemí vystupuje proti všem uchvatitelským válkám, včetně válek vedených mezi kapitalistickými státy, proti válkám k umlčení osvobozenického hnutí utlačovaných národů.

Klasifikace válek současných epoch z hlediska jejich politické podstaty, která je přijata sovětskou vojenskou doktrínou, vychází z hlavního zaměření sociálního boje, který v dané době převažuje ve světě. Mezi těmito válkami, nejspravedlivějšími, ale také nejmeně kompromisními a naopak nejrozhodnějšími, jsou války na obranu a ochranu socialistického státu, války proletariátu proti imperialismu, které sledují pokrokový cíl — ubránit hlavní plod mezinárodní dělnické třídy — světovou socialistickou soustavu. V takové válce budou obě strany sledovat nejrozhodnější politické a strategické cíle, které vycházejí z jejího třídního charakteru a bojových možností ozbrojených sil. Budou mít bezprostřední vliv na obsah a způsoby vedení války a na její nesmiřitelný charakter.

V plném souladu s těmito závěry sovětská vojenská doktrína věnuje hlavní pozornost přípravě státu a ozbrojených sil (spolu s tím socialistická vojenská doktrína zemí socialistického společenství) na válku světovou, jadernou, jako na střetnutí dvou sociálně protichůdných společenství států — imperialistického tábora a socialistického společenství.

K politické stránce doktríny dále patří:

- vědecky zdůvodněné závěry o organizaci stranickopolitické a ideologické práce v armádě a vojenském námořnictvu,

- základní usměrňování morálně politické a psychologické přípravy ozbrojených sil a všeho obyvatelstva na válku,

— sociálně politické principy výstavby ozbrojených sil na základě ekonomických možností země, kulturní úroveň a národních tradic lidu.

Z toho vyplývá závěr, že politický obsah sovětské (socialistické) doktríny vede k tomu, že v nejobecnější podobě můžeme konstatovat:

— SSSR (zemím socialistického společenství) jsou cizí uchvatitelské války,
— SSSR (země socialistického společenství) se nepřipravují a neusilují o vedení války k dosažení politického panství na světě nebo o změnu existujícího společenského zřízení v jiných státech,

— SSSR (země socialistického společenství) nemají žádnou potřebu ani snahu rozšiřovat státní hranice,

— co bylo vybudováno a vybojováno rukama pracujících socialistických zemí, bude bráněno se vši rozhodností; se stejnou rozhodností bude v duchu socialistického internacionalismu bráněna svoboda a nezávislost zemí socialistického společenství,

— ozbrojené síly SSSR a zemí socialistického společenství jsou připraveny všestranně pomoci při odražení agrese, která směřuje proti lidu vedoucímu národně osvobozené boj.

2. **Vojenská stránka vojenské doktríny** zahrnuje otázky spojené se stanovením vojenskostrategického charakteru války, způsobu jejího vedení, úkolů ozbrojených sil, které vycházejí z politických cílů války. Stanoví směry výstavby ozbrojených sil, jejich technické vybavení, přípravu a jejich použití ve válce a také zásady přípravy země z vojenského hlediska.

Tato stránka doktríny ukazuje cesty, prostředky i způsoby splnění úkolů stanovených ozbrojeným silám.

Mezi základní závěry vojenské stránky vojenské doktríny patří zejména **představa o možném charakteru války současné epochy, o jejím strategickém obsahu.**

Sovětská (socialistická) vojenská doktrína vychází z toho, že ozbrojené síly SSSR a socialistických zemí musí být připraveny k vedení světové války, podaří-li se jí agresorovi rozpoutat. V takové válce budou použity všechny existující ničivé prostředky, včetně jaderných.

Vojenská doktrína dále vychází z této souvislosti z toho, že válka by měla obrovský prostorový rozmach a rozsah a měla by mezikontinentální charakter, byla by vedena masovými ozbrojenými silami na souši, moři, ve vzduchu i v kosmickém prostoru. Byla by od samého začátku mimořádně ničivá a úporná. Z hlediska použití rozhodujících prostředků ničení by byla válkou jadernou.

Vojenská doktrína vychází z toho, že prakticky neomezený dosah zbraňových systémů by umožňoval napadnout a ničit libovolné objekty i v hlubokém týlu válčících stran, čímž se dále stírá rozdíl mezi týlem a zápolím. Je tomu tak proto, že pro válečné potřeby se využívá veškerý potenciál státu se všemi jeho základními složkami — ekonomickými, vědeckotechnickými, morálně politickými, vojenskými — i potenciál civilní obrany.

Společně s tím vojenská doktrína předpokládá možnost vedení války i v menším měřítku, s použitím pouze klasických prostředků ničení. Předpokládá dále, že každá válka bude mít svou strategickou tvář, své způsoby rozpoutání a jejího vedení.

Závěry vojenské části doktríny se vztahují k budování ozbrojených sil a k jejich přípravě na válku. Zahrnují otázky organizační struktury i technického vybavení ozbrojených sil, poměr i vztah mezi jednotlivými druhy ozbrojených sil, jejich doplňování, výchovy a výcviku vojsk a přípravy velitelů a štábů.

Přitom vychází z požadavků včasného, již v míru vytvořeného uskupení ozbrojených sil, nezbytného k odražení možné agrese nepřítele na základě zostřování vojenskostrategické situace na světě a v jeho jednotlivých částech. Tím vyloučit možnost působení, byť dočasně, faktoru překvapení a počáteční strategické iniciativy nepřítele.

Hospodářská a mobilizační příprava země, přechod národního hospodářství z mírového na válečný stav, organizace a vedení civilní obrany.

Mohutná výzbroj soudobých ozbrojených sil dává možnost na jedné straně zvítězit nad nepřítelem v krátké době, ale na druhé straně se zvyšuje význam přípravy i k vleklé válce. Naše doktrína, která se vyznačuje reálným hodnocením poměru sil a možností ozbrojených sil, vychází z předpokladu, že v příští válce by nešlo o „bleskovou válku“, ale o vleklé vyčerpávající střetnutí, i když by válka pravděpodobně netrvala tak dlouho jako minulé světové války. Z toho hlediska nelze předpokládat, že by bylo možné vést úspěšně válku bez silné podpory a využití všech hospodářských, technických a lidských možností a záloh země, celého socialistického společenství.

Závěry vojenského umění se týkají zejména způsobů a forem vedení bojové činnosti v různých podmínkách budoucí války. V nejobecnějším pohledu vojenský obsah vojenské doktríny představuje: odražení jakékoliv agrese nepřítele, vedení hromadných úderů s přechodem do rozhodných útočných, nepřetržitě do celé hloubky vedených útočných operací, vedení rozhodné činnosti až do úplné porážky agresora s použitím veškeré síly. Nejdůležitější strategické úkoly se musí plnit jednotným úsilím všech druhů ozbrojených sil, které se soustřeďují na hlavních válčících a směrech.

Značný význam vojenská doktrína přisuzuje všestrannému zabezpečení činnosti ozbrojených složek, teritoria a tvorby a využití záloh všeho druhu.

Závěry vojenské stránky doktríny stanoví principiální zásady organizace velení ozbrojeným silám v míru a ve válce.

Za výchozí se považuje princip jednoty politického a vojenského řízení ve válce, centralizovaného velení ozbrojeným silám s možností široké iniciativy a nezbytné samostatnosti v činnosti všech orgánů velení na všech stupních, v duchu zámyslu, v zájmu dosažení cílů v boji, operaci a ve válce.

Za hlavní druh bojové činnosti vojenská část doktríny považuje útok, který jediný může řešit základní úkoly v boji, operaci a ve válce. To v žádném případě není v rozporu s obranným charakterem socialistické vojenské doktríny. Nevylučuje ovšem možnost vedení obrany, která zůstává vynuceným druhem bojové činnosti. Obrana musí zpravidla vždy vytvářet podmínky k přechodu do rozhodného útoku a k úplné porážce nepřítele.

Vojenská doktrína je výsledkem rozvoje idejí k plnění vojenských úkolů, které má plnit stát a země socialistického společenství v určitém historickém období.

Složitost a rozpornost možné příští války neúprosně vyžaduje od velitelského sboru ČSLA hluboké studium její podstaty, charakteru a zvláštností. Objektivně vystupuje potřeba důsledně poznat a sledovat mnohostranné procesy možné války, stále hlouběji pronikat do podstaty daných jevů a do tendencí jejich dalšího vývoje.

Vojenská síla a připravenost států Varšavské smlouvy působí jako mírový faktor ve světové politice. Tato síla, umožněná jednotnými politickými cíli a jednotnou vojenskou doktrínou, je základní zábranou proti případným imperialistickým pokusům rozpoutat novou světovou válku. Nadále však vystupuje do popředí mimo jiné úkol přípravy velitelského sboru. K tomu s využitím sovětských pramenů slouží i tento článek.

Vedeckotechnický rozvoj a SPP v ČSLA

Vedeckotechnický rozvoj sa prejavuje vo všetkých oblastiach materiálnej výroby aj spoločenského života a zákonite nachádza svoj výraz vo vojenstve, kde vyvoláva proces základných a nepretržitých zmien vo všetkých jeho oblastiach.

Naša armáda má všetky politické, ekonomické a ostatné predpoklady, aby bola armádou modernou, na úrovni požiadaviek vedeckotechnického rozvoja v súčasnej spoločnosti.

Zárukou uvedenej skutočnosti je starostlivosť najvyšších straníckych a štátnych orgánov o vytvorenie potrebných podmienok pre výstavbu a činnosť takejto armády. Na XVI. zjazde Komunistickej strany Československa bolo jednoznačne povedané, že spoločnosť nebude ľutovať síl a prostriedkov na to, aby naša armáda bola vysoko modernou armádou, bezhranične oddanou strane a ľudu, schopná spoločne so Sovietskou armádou a armádami ostatných štátov Varšavskej zmluvy uchrániť mier a vymoženosti socializmu. (Pozri: Sborník hlavných dokumentů XVI. sjezdu KSČ, Praha, Svoboda 1981, s. 35.)

Uskutočňovanie vedeckotechnického rozvoja v celej našej spoločnosti charakterizoval XVI. zjazd KSČ ako jej revolučnú úlohu. Predsedníctvo ÚV KSČ 8. mája 1981 prerokovalo „Správu o uplatňovaní požiadaviek vedeckotechnického rozvoja v podmienkach ČSLA“ a prijalo uznesenie na posilnenie vedúcej úlohy strany na všetkých oblastiach tohto procesu.

Celoarmádny stranický aktiv k rozpracovaniu a realizovaniu záverov XVI. zjazdu

KSČ v ČSLA upozornil, že v súlade s týmto uznesením bude pokračovať proces modernizácie našej armády a zasiahne svojím vplyvom všetky druhy vojsk a výrazne ovplyvní všetok život armády. (Pozri: Celoarmádny stranický aktiv k rozpracovaniu a realizácii záverů XVI. sjezdu KSČ v ČSLA, Praha, Naše vojsko 1981, s. 18.)

Uplatňovanie výsledkov vedeckotechnického rozvoja v podmienkach armády je úlohou všetkých príslušníkov armády, predovšetkým veliteľov, politických pracovníkov, štábov, odborných funkcionárov a straníckych organizácií. Ich cieľavedomou prácou bol dosiahnutý taký stav, keď rozvoj vedy a techniky je chápaný a postupne sa presadzuje ako jeden z dôležitých činiteľov vysokej bojovej pohotovosti a pripravenosti Československej ľudovej armády.

Na dosiahnutí tohto stavu majú svoj podiel aj straníckopolitická a ideologická práca, ktoré boli zamerané na hlbšie objasňovanie triednej podstaty a internacionálneho charakteru vedeckotechnického rozvoja v jednote s riešením úloh výstavby socialistickej spoločnosti a zabezpečením jej obrany. V praxi sa to prejavilo vo vyššej zodpovednosti a rozvoji iniciatívy ľudí pri presadzovaní a realizácii výsledkov vedy a techniky v podmienkach armády na základe pochopenia, že vedeckotechnický rozvoj predstavuje revolučnú úlohu, významnú oblasť triedneho boja a jednu z dôležitých podmienok víťazstva socializmu nad kapitalizmom. V uplynulom období cieľavedomejšie bol rozvíjaný aj ofenzívny boj proti ideologickej diverzii a proti zne-

užívaniu výsledkov vedeckotechnického rozvoja buržoáznu propagandou.)

V činnosti veliteľov, politických orgánov, politických pracovníkov a stranických organizácií sa však aj napriek dosiahnutým výsledkom doteraz pomaly reaguje na nové javy a skutočnosti, ktoré vedeckotechnický rozvoj prináša. S väčšou účinnosťou sa zatiaľ nedarí ovplyvňovať tie procesy, ktoré majú podstatný vplyv na uskutočňovanie vedeckotechnického rozvoja. Je to napr. požiadavka na zvyšovanie vojenskotechnickej úrovne príslušníkov veliteľského zboru, politického aparátu a rýchlejšie uplatňovanie získaných znalostí v ich riadiacej, organizátorskej a odbornej činnosti, potreba rozhodnejšieho boja s prejavmi zotrvačnosti v myslení, konzervatizmom a rutinnosťou pri riešení kvalitatívne nových úloh. Konkrétne ide o nedôslednosť v prechode na racionálnejšie metódy výcviku a výchovy, na nové tvorivé prístupy v ovládnutí, využívaní a ošetrovaní bojovej techniky a zbraní, šablonovitosti a praktizmu v technickej príprave, výchove a riadení výcviku vojsk, uspokojovaní sa s dosahovaním priemerých výsledkov pri príprave vojsk na boj a pod. Rezervy sú aj v oblasti vojenskej, technologickej a pracovnej disciplíny, v rozvoji aktivity a iniciatívy príslušníkov armády a v ďalších oblastiach.

Vychádzajúc z týchto skutočností, nám vyplýva, že vedeckotechnický rozvoj kladie vysoké požiadavky na prípravu a výchovu príslušníkov armády. Boj za vysoké morálne, politické a bojové kvality jednotlivcov a celých kolektívov, zvyšovanie ich psychickej a fyzickej zdatnosti, vojensko-odbornej a technickej pripravenosti je neoddeliteľnou súčasťou zabezpečovania vysokej bojovej pripravenosti vojsk.)

Pre straníckopolitickú prácu v podmienkach vedeckotechnického rozvoja je rozhodujúce, že hlavným činiteľom, rozhodujúcim o výsledku boja je človek — ovládajúci najmodernejšiu techniku, ktorou je armáda vybavená.

Zvládnutie výsledkov vedy, súčasnej modernej bojovej techniky, vyžaduje hlboké teoretické vedomosti, vysoké majstrovstvo pri jej využívaní a zásadné zmeny v systéme riadenia a velenia na všetkých stupňoch armádneho organizmu.)

Nová bojová technika v jednotkách a útvaroch našej armády ovplyvňuje celý proces výchovy a výcviku vojsk. Velitelia, politickí pracovníci a stranícke organizácie si stále intenzívnejšie uvedomujú, že formovanie vysokých morálne a politických a bojových kvalít vojenských kolektívov tvorí organickú súčasť intenzívneho

výcviku s modernou bojovou technikou, ku ktorému musí aktívne prispievať aj cieľavedomá straníckopolitická práca, uskutočňovaná na vedeckých základoch.

Význam prenikania vedy do konkrétnej politickej práce zdôraznil už V. I. Lenin. Bez vedeckého riešenia zložitých otázok výchovy a výcviku príslušníkov Československej ľudovej armády v podmienkach vedeckotechnického rozvoja nie je možné splniť náročné úlohy, ktoré pre našu armádu vyplývajú zo záverov XVI. zjazdu KSČ. To predpokladá venovať zvýšenú pozornosť rozvoju vojenskej teórie a úrovni teoretického myslenia veliteľov, politického aparátu, pracovníkov štábov a technických funkcionárov na jednotlivých stupňoch velenia. Tak aby vo svojej činnosti hlboko analyzovali procesy a javy v živote vojsk, vyvolané novým dokonalejším technickým vybavením, skúmali vplyv týchto zmien na myslenie a konanie veliteľov, štábov a vojsk, v súlade s týmito zmenami zdokonaľovali systém morálne a politickej a psychologické prípravy vojsk, obsah, formy a metódy straníckopolitickej práce, ktorými sa na tejto príprave zúčastňujú.

Medzi dôležité úlohy, vyplývajúce z usnesenia Predsedníctva ÚV KSČ z 8. mája 1981, patrí aj úloha mobilizovať príslušníkov armády k aktívnemu plneniu úloh technickej prípravy, na prehĺbovanie teoretických znalostí zbraní a bojovej techniky a ich majstrovské ovládanie a ošetrovanie aj v tých najzložitejších podmienkach súčasného vševojskového boja. Ide predovšetkým o posilňovanie hrsti príslušníkov našej armády na modernú bojovú techniku, ktorú majú útvary a zväzky našej armády, upevňovanie dôvery v jej kvalitu, spoľahlivosť a účinnosť.

Rozhodujúcou, jednotiacou silou Československej ľudovej armády, ako to bolo zdôraznené na celoarmádnom straníckom aktíve k realizácii záverov XVI. zjazdu KSČ v ČSĽA, sú velitelia, politické orgány, politickí pracovníci a stranícke organizácie. Významnú úlohu v tomto procese majú vojaci z povolania. V dôsledku zavádzania zložitej bojovej techniky, narastaní nárokov na velenie a riadenie, vo vzťahu k vojacom základnej služby ich počet narastá.

Základnou črtou ich práce v armáde je schopnosť uvádzať do života armády usnesenia KSČ, dokumenty z rokovaní Predsedníctva ÚV KSČ, zo zasadnutí ÚV KSČ, ako i rozkazy a nariadenia velenia armády.

V súlade s požiadavkami vedeckotechnického rozvoja je v armáde rozpracovaná a v súčasnosti realizovaný súbor opatrení v systéme prípravy kadrov, na záklá-

de uznesenia Predsedníctva ÚV KSČ z 12. januára 1979. Dôraz je dávany na hlavné technické predmety, na zásadnú prestavbu prípravy príslušníkov ČSLA, nové nároky na ich kvalifikáciu, formovanie kvalitatívne nového vojaka, veliteľa, štábného a politického pracovníka, vybaveného ucelenými poznatkami prírodných, technických a spoločenských vied, schopného trvale skvalitňovať procesy riadenia a velenia.

Obsah a formy straníckopolitickej práce musia viesť vojakov z povolania k osvojeniu si potrebných výsledkov vied v takom rozsahu, aby boli schopní organizovať a uskutočňovať výchovu a výcvik všetkých príslušníkov armády v súlade s požiadavkami vedeckotechnického rozvoja v armáde, aby ich podnecovala k tvorivému mysleniu, k využívaniu výsledkov vedy v procese bojovej a politickej prípravy na jednotlivých stupňoch velenia.

Velitelia — komunisti majú rozhodujúci vplyv na prípravu príslušníkov armády tak, aby zvládli náročné úlohy, ktoré vedeckotechnický rozvoj prináša do prípravy vojsk.

Vedúcu úlohu komunistov V. I. Lenin, okrem iného, charakterizoval takto: „Vedúci — komunista jedine a výlučne tým má dokázať svoje právo viesť, že si vie nájsť mnoho, čoraz viac pomocníkov..., že im vie pomôcť v práci, vie ich vyzdvihnúť, ukázať ich skúsenosti a osvojiť si ich.“ (Lenin, V. I.: Spisy, zv. 32, Bratislava, SVPL 1955, s. 112.)

Príkladnosť a akčieschopnosť komunistov sa v žiadnej oblasti ľudskej činnosti nedosahuje automaticky, ani ľahko. Na dosiahnutie týchto vlastností treba vytvárať podmienky cieľavedomou prípravou komunistov, aby sa stali príkladom v majstrovskom ovládaní a údržbe bojovej techniky a zbraní ako i pri ich bojovom použití. To predpokladá nastolovať riešenie týchto problémov na rokovania straníckych organizácií, do obsahu marxisticko-leninskej prípravy a straníckeho vzdelávania príslušníkov ČSLA. Organizovať pomoc skúsenších, odborne lepšie pripravených komunistov, tak aby v ovládaní, údržbe bojovej techniky a zbraní boli všetci komunisti — príslušníci armády príkladom. Vytvára sa tu priestor aj pre rozvoj aktivity veliteľov, odborných funkcionárov — členov strany pri poskytovaní pomoci menej skúseným komunistom pri zvyšovaní ich odbornej pripravenosti.

Voenskotechnická príprava príslušníkov armády a ich výcvik v jej ovládaní nie je a nemôže byť len záležitosťou úzkeho okruhu technických funkcionárov. Základné poriadky našej armády jednoznačne

stanovujú povinnosti pre široký okruh služobných funkcionárov v tejto oblasti. Ukladajú veliteľom, politickým pracovníkom a straníckym organizáciám, aby v jednotnom a družnom úsilí vytvárali dobré podmienky pre voenskotechnickú prípravu podriadených, aby ich viedli k správne chápaniu a realizovaniu politických a voenskoodborných hľadísk a požiadaviek v jednote.

Dôležitosť naplňovania týchto požiadaviek je zdôraznená v dokumentoch KSČ, v materiáloch celoarmádneho straníckeho aktívu k rozpracovaniu a realizácii záverov XVI. zjazdu KSČ v ČSLA a v základných výcvikových dokumentoch velenia a HPS Československej ľudovej armády.

Ako v rade iných oblastí, aj v starostlivosti o techniku a technickú pripravenosť vojsk, do popredia vystupuje riadiaca úloha veliteľov zväzkov a útvarov a ich štábov, ako i konkrétna bezprostredná práca veliteľov jednotiek pri ovládnutí a četrovaní moderných prostriedkov pre vedenie súčasného boja.

Velitelia zväzkov a útvarov spoločne so svojimi štábmi, politickými orgánmi a politickými pracovníkmi, vytvárajú podmienky, aby ovládnutie a ošetrovanie modernej techniky a zbraní, ktoré naše vojská majú pre zabezpečenie vysokej bojaskopnosti, bolo prvoradou záležitosťou v procese výchovy a výcviku. Vedú podriadené stupne k tomu, aby dokonale ovládli bojovú techniku a zbrane, poznali ich bojové možnosti, ovládali technologické postupy ich ošetrovania a dokázali tomu všetkému naučiť aj svojich podriadených.

V rade prípadov u vojsk sa stretávame, predovšetkým u mladých veliteľov čiat a rôt, ktorí sú v celom procese výchovy a výcviku nezastupiteľní, s neznalosťou bojovej techniky a jej ovládania v bojových podmienkach, s neznalosťou technologických postupov jej údržby a v praktickom živote sa riešeniu týchto otázok radšej vyhýbajú. To má pochopiteľne dopad na dokonalé zvládnutie tejto techniky a zbraní ich podriadenými, v nedobrom stave techniky a v konečnom dôsledku v znižovaní bojovej pripravenosti vojsk.

Úspech vo svojej práci môžu dosahovať len takí velitelia, ktorí si priebežne dopĺňujú a upevňujú znalosti o modernej technike a zbraňových systémoch, ovládajú základné normy pre používanie a údržbu tejto techniky a zbraňových systémov, ovládajú technologické postupy základných prác, dbajú o ich riadne udržiavanie a ošetrovanie. Veliteľ na každom stupni musí mať väčšie znalosti o technike a zbraňoch, ako majú jeho podriadení, len

tak je schopný ich učiť akým spôsobom majú pridelenú techniku a zbrane používať v boji, ošetrovať, aby bezchybne slúžila, akým spôsobom odstraňovať možné poruchy. Takéto znalosti veliteľov umožňujú aj organizáciu účinnej kontrolnej činnosti.

Pre dosiahnutie takéhoto stavu musíme orientovať aj systém veliteľskej prípravy. Jej obsah musí v potrebnom rozsahu vytvárať záruky dokonalého zvládnutia novej bojovej techniky veliteľským zborom, politickým aparátom a odbornými funkcionármi, musí viesť k osvojeniu najnovších poznatkov vedy a techniky tak, ako si to vybavenosť vojsk novými technickými prostriedkami vyžaduje.

K tomuto musí vytvárať podmienky celý systém riadiacej a organizátorskej práce, režim života a úroveň materiálno-technického zabezpečenia vojsk, ako to ukazuje aj správa o uplatňovaní požiadaviek vedeckotechnického rozvoja v podmienkach Československej ľudovej armády, prerokovanej Predsedníctvom ÚV KSČ 8. mája 1981. To predpokladá od veliteľov a štábov aj zvládnutie moderných technických prostriedkov pre velenie a spojenie. Prechod na racionálnejšie metódy výcviku a výchovy, na nové tvorivé prístupy v ovládnutí, využívaní a ošetrovaní bojovej techniky a zbraní. Odbúranie šablonovitosti a praktikizmu v technickej príprave, výchove a riadení výcviku vojsk.

Moderná bojová technika a zbrane, ktorou je vybavená Československá ľudová armáda, kladie na jej príslušníkov nové požiadavky pri zvyšovaní všestrannej pripravenosti, osobnej zodpovednosti pri ovládnutí, údržbe a bojovom použití týchto prostriedkov. Úloha technickej vyspelosti každého príslušníka armády, každej jednotky, útvaru nesmierne narastá. Pri obrovskej účinnosti a dosahu zbraní, každý príslušník armády, aj tie najmenšie jednotky majú veľmi významnú úlohu. Z toho vyplýva, že neprípravenosť, nedisciplinovanosť aj jediného člena bojového kolektívu môže mať za následok zdržanie alebo i nesplnenie dôležitej úlohy.

Pri majstrovskom ovládnutí zbraní a bojovej techniky, ich správnom ošetrovaní a údržbe, majú svoju nezastupiteľnú úlohu politické orgány a politickí pracovníci. Ich význam a miesto pri organizovaní a uskutočňovaní straníckopolitickéj práce v súčasných podmienkach narastá. Aj keď nie sú bezprostrednými organizátormi výcviku, údržby a ošetrovania bojovej techniky a zbraní, spoločne s veliteľmi za ne zodpovedajú, rozhodujú o obsahu a formách straníckopolitickéj práce v tejto oblasti.

Nesú plnú zodpovednosť za správne pochopenie vzájomného vzťahu človeka a vojenskej techniky v období vedeckotechnického rozvoja. Správne chápanie tohto vzájomného vzťahu je v úvartoch a zväzkoch našej armády veľmi aktuálne.

Marxizmus-leninizmus prisudzuje človekovi a morálnemu faktoru významné miesto pre dosiahnutie víťazstva v boji, jeho úlohu však neabsolutizuje. Človek a vojenská technika tvoria vo vývoji vojenstva jednotný systém, v ktorom nemôže existovať jeden prvok bez druhého. Čím vyšší je stupeň vývoja techniky, tým viac ľudských funkcií preberá. Vojenská technika modelujúca ľudské funkcie v procese ozbrojeného zápasu, prekonáva ich obmedzenosť a rozširuje ľudské možnosti v boji. Aj keď je schopná vykonávať mnohé funkcie, ktoré v minulosti robil človek, nikdy ho nemôže plne nahradiť. Ani súčasné zmeny, uskutočňované vplyvom rozvoja našej armády, nemôžu prekročiť rámec tohto vzťahu. Ak človek odovzdal rad svojich fyzických a duševných funkcií mechanizmom, získal určitý priestor pre zabezpečenie svojho všestranného rozvoja a vzdelania a vytvoril si priestor na preorientovanie svojho úsilia do oblastí, kde ho nijaká, ani najmodernejšia technika a zbraňové systémy nemôžu zastúpiť.

Človek je rozhodujúcou stránkou dialektického vzťahu človek — vojenská technika, avšak táto skutočnosť na druhej strane neznižuje význam a miesto vojenskej techniky. Vojenská technika, ako druhá stránka tohto vzťahu je viac premenlivější, ako ľudská stránka. Vždy si je však treba uvedomiť, že tvorcom aj tej najzložitejšej techniky a zbraní je človek. V nich sú zhmotnené jeho sily, um a schopnosti. L. I. Brežnev pri prijatí absolventov vysokých vojenských škôl, k tomu, čo je dôležitejšie, povedal: „Sovietska vojenská veda právom odmieta scholastické spory, ktoré sa v niektorých krajinách vedú o tom, čo je v modernej vojne dôležitejšie — či ľudia alebo technika. Trváme na tom, že úspech zaručujú ľudia, výzbrojením modernou technikou, ktorí ju dokonale ovládajú, sú ideovo pevní, presvedčení o správnosti vecí, ktorú bránia“. (Brežnev, L. I.: Prejavy a state. Bratislava, Pravda 1972, s. 385.)

Nijaká, ani najzložitejšia technika nie je schopná nahradiť človeka, jeho prácu, rozum, morálnu silu preto, lebo človek vystupuje ako riadiaci prvok pri jej ovládaní a využívaní.

Dobré technické znalosti a praktické skúsenosti politických pracovníkov vedú k cieľavedomej, konkrétnej a účinnej prá-

ci. Skutočnosť, že si osvojili sumu technických znalostí, im umožňuje zohrávať pozitívnu úlohu pri upevňovaní jednotného a družného úsilia veliteľov, technických funkcionárov, politických pracovníkov a straníckych organizácií. Súčasne im to v očiach vojenských kolektívov napomáha zvyšovať autoritu. Udržiavať technické znalosti politických pracovníkov na požadovanej úrovni, predpokladá venovať potrebnú starostlivosť ich technickej príprave. Či už v systéme veliteľskej prípravy, kde by účasť politických pracovníkov mala byť samozrejmosťou, tak i formou účasti v rôznych krátkodobých kurzoch, kde sa naučia s novou technikou cvičiť, poznajú zásady jej údržby a ošetrovania.

Účinnou formou zvyšovania technických znalostí politických pracovníkov je ich bezprostredná účasť na zamestnaniach jednotiek s technikou ako pri poľnej príprave vojsk, tak i pri ošetrovaní techniky. Dnes u prevažnej väčšiny politických oddelení zväzkov a politických skupín útvarov je bežnou praxou účasť ich pracovníkov v parkoch techniky, zriaďovanie trvalých pracovísk politických pracovníkov pri príprave techniky na sezónnu prevádzku a iné formy účasti politických pracovníkov v tomto procese.

Významným zdrojom poznatkov a skúseností zameraných k obsahu a formám straníckopolitickej práce v podmienkach vedeckotechnického rozvoja sú pravidelné semináre a výmena skúseností na porádach ZVP útvarov, predsedov CÚV KSČ a ZO KSČ. Osvedčenou formou sú aj stranícke aktivity zamerané k práci s technikou, technické konferencie, na ktorých sa zúčastňujú velitelia, technickí funkcionári, politickí pracovníci, funkcionári straníc-

kých a zväzáckych organizácií. Tieto aktivity, konferencie, porady širokého služobného a politického aktívu, sa stávajú veľmi osvedčenou a významnou formou práce. Sú zdrojom výmeny najlepších poznatkov a umožňujú prekonávať rôzne ťažkosti a nedostatky, ktoré zavádzanie novej techniky a zložitých zbraňových systémov prináša so sebou.

Významnú úlohu pri plnení náročných úloh, ktoré uplatňovanie požiadaviek vedeckotechnického rozvoja v podmienkach našej armády predstavuje, plní vojensko-technická a ekonomická propaganda. V jej uskutočňovaní aj pri dosahovaní kladných výsledkov máme značné rezervy. Vo väčšom rozsahu je možno v tejto oblasti využiť prácu špecializovaných aktív a pôsobenie jednotlivých odborníkov. Viac doceniť pôsobenie názornej agitácie, zameranej tam, kde to prevádzka a ošetrovanie techniky a zbraní najviac vyžaduje. Pre tento účel v ďaleko väčšom rozsahu môžeme využívať nástenné tabule v parkoch techniky, na technických učebniach v priestoroch jednotlivých jednotiek a inde.

Náročné úkoly, ktoré pred príslušníkov našej armády vystupujú ako dôsledok vplyvu vedeckotechnického rozvoja, vyžadujú sústrediť úsilie na ich kvalitné zvládnutie. Vyžaduje si to cieľavedomú prácu veliteľov, politických pracovníkov, straníckych a zväzáckych organizácií. Súčasne cieľavedome týmto náročným úlohám prispôbovať obsah a formy straníckopolitickej práce tak, aby napomáhala pri zvládnutí týchto zložitých úloh, vytvárala predpoklady pre prehľbovanie vedúcej úlohy strany v týchto zložitých podmienkach a tým sa zúčastňovala na zvyšovaní bojovej pohotovosti našej armády.

K NOVÝM POHLEDŮM NA ORGANIZACI A VEDENÍ BOJE

Od vydání Polního řádu (Vševojsk-1-1) v r. 1964 uplynula již řada let. Za tuto dobu doznala materiální základna ozbrojeného zápasu radikální změny. Tak např. dochází k postupnému přezbrojení tankových útvarů a svazků již třetím typem tanku (T-54, 55, 72). Po vybavení motostřeleckých útvarů a svazků obrněnými transportéry dochází k jejich přezbrojení kvalitativně vyšším bojovým vozidlem pěchoty atd. Zkvalitnila se bojová technika raketového vojska a dělostřelectva, bouřlivý vývoj nastal v prostředcích protitankové a protivzdušné obrany, v letectvu. Můžeme konstatovat, že není dnes druhu vojska (i speciálního), v němž by v oblasti výzbroje a bojové techniky nedošlo často až k revolučním změnám.

Na tyto změny musíme reagovat jak v teorii, tak i v praxi vojenského umění. To se promítá i v nových způsobech vedení bojové činnosti.

Nepřetržitý střet a konfrontace teorie s praktickou činností velitelů, štábů a vojsk přinášel v posledním období stále nové poznatky, které buď potvrzovaly správné teoretické předpoklady a prognózy, nebo nastolovaly nové problémy taktiky soudobého vševojskového boje.

V článku uvádím některé nové pohledy na organizaci a vedení útočné a obranné bojové činnosti, které jsou již v praxi využívány nejen v Sovětské armádě, ale i v dalších bratrských armádách.

Ke způsobům přechodu vojsk do útoku

Polní řád z r. 1964 předpokládá dva základní přechody vojsk do útoku:

1. **Útok z chodu**, kde podle různých podmínek situace můžeme rozlišit 4 různé případy, tj.

- zasazení útvarů do útoku z chodu z **vyčkávacího prostoru**;
- útok z chodu bez zaujetí vyčkávacího prostoru;
- útok z chodu přímo z pochodu;
- ze stálých posádek a z prostorů soustředění po bojovém poplachu.

2. Útok z přímého dotyku s nepřítelem z **výchozího prostoru**, který vojska zaujmou a vybudují obyčejně po přeskupení sil a prostředků, spojeneném čas-
to s jejich vystřídáním.

Vidíme, že jednou je to útok z chodu z vyčkávacího prostoru a podruhé z vý-
chozího prostoru. V obou případech velitelé a štáby v těchto prostorech orga-
nizují útok a zde se vojska k útoku připravují. Proto bude účelné název pro-
storů sjednotit, jak ostatně již dnes je tomu v sovětské terminologii, a to **vý-
chozí prostor**.

Důležitá otázka je též vzdálenosti výchozího prostoru od předního okraje
nepřátelské obrany. Polní řád na str. 156 uvádí, že tato vzdálenost má být oby-
čejně 40—60 km. V době vydání řádu to bylo opodstatněné. Dělostřelecké ra-
kety Honest John mohly být odpalovány do vzdálenosti 32 km. Dnes má nepří-
tel ve výzbroji řízenou střelu Lance s donosností 130 km. Proto nemá smyslu
zvětšovat vzdálenost výchozího prostoru, jinak by se vojska musela zastavovat
přímě před čarou zasazení. V současné době se v praxi rozmísťují druhosledo-
vé svazky armády před zasazením do útoku z chodu ve výchozím prostoru, kte-
rý je vzdálen 20—40 km od předního okraje nepřátelské obrany. Tato vzdále-
nost vylučuje, aby většina nepřátelského dělostřelectva s použitím jaderné mu-
nice mohla působit na naše útvary, které se připravují zde k útoku (203,2 mm
samohybné houfnice mají dosah 29 km, 175 mm SHK 32,6 km a 155 mm H 30 km).
Současně můžeme vlastním dělostřelectvem snáze přikrýt palbou přibližování
útvárů a jejich rozvinování do útoku z chodu.

V praxi se objevil nový termín — útok z chodu z prostoru soustředění vzdá-
leného do 100 km od předního okraje nepřátelské obrany. Tímto způsobem bu-
de přecházet do útoku z chodu ta divize (např. vševojsková záloha velitele ar-
mády), která dostane bojový úkol v prostoru, jež je ve větší hloubce než zmí-
něných 20—40 km. Pájde tedy o vzdálenost do 100 km. To znamená, že pak pro-
stor soustředění divize bude zároveň výchozí prostor pro útok. I když přechod
do útoku z tohoto prostoru má některé zvláštnosti (materiálně technické zabez-
pečení, velitelská činnost na čáře zasazení atd.), stal se v praxi **běžným**.

Je-li divize rozmístěna ve větší vzdálenosti než 100 km, musíme ji zpravidla
přiblížit do výchozího prostoru (20—40 km).

Při přípravě první útočné operace se u státní hranice vytváří útočně obranné
uskupení. Jeho součástí jsou prvosledové divize, které zaujímají výchozí pro-
story 20—40 km od státní hranice. Tyto výchozí prostory divizí a pluků jsou
vlastně obranná pásma a úseky, v nichž se vojska připravují k útoku i k obra-
ně. Na rozdíl od útoku z chodu z výchozího prostoru (zasazované druhosledové
divize), v němž se vojska rozmísťují zpravidla v prouděch podél komunikací,
jsou vojska divize v pohraničí v obranných sestavách. Z nich pak podle situace
zahajují přesun na čáry zasazení.

O šířce útočných pásem Polní řád uvádí: Za útoku s použitím jaderných zbra-
ní útočí divize v pásmu širokém do 20 km a zasazuje úder na dvou úsecích.
Pluk útočí v šířce do 5 km a prapor do 2 km. Bez použití jaderných zbraní úto-
čí divize v šířce od 10 km a nepřátelskou obranu prolomuje v šířce do 4 km.
Pluk útočí v šířce do 5 km, prolomuje do 2 km a prapor útočí v šířce 1 km (čl.
218 a 373).

Praxe potvrdila, že tak velké rozdíly v šířce útočných pásem při přechodu
z bojové činnosti bez použití jaderných zbraní k bojové činnosti s použitím
jaderných zbraní (a naopak) vyžadují nutné změny v plánu boje. Jde o rozší-

ření nebo zúžení útočných pásem divizí, pluků a praporů. To nás nutí vyvést nebo zasadit některý pluk či prapor do boje, upřesnit bojové úkoly atd.

Zkušenosti ze cvičení ukazují, že je nutné bojovou činnost plánovat jednotně, abychom vyloučili potřebu upřesňovat rozhodnutí a mohli rychle přecházet z jednoho druhu bojové činnosti do druhého bez celé řady složitých opatření. Tomuto požadavku odpovídá určování jednotných šířek útočných pásem, tempa útoku a úkolů.

Proto se v současné době určuje divizi útočné pásmo v šířce do 15 km. Při útoku s použitím jaderných zbraní prolamuje divize nepřátelskou obranu v úseku širokém 8 km i více. Při útoku bez použití jaderných zbraní prolamuje divize obranu v úseku širokém 4 km. Pluku se určuje útočné pásmo široké do 5 km, obranu prolamuje v úseku 4 km (s JZ) a 2 km (bez JZ). Prapor útočí v šířce do 2 km a prolamuje obranu v šířce do 1 km (bez JZ).

Praxe ukazuje, že divize může útočit bez použití jaderných zbraní v pásmu širokém 4 km a její úsek průlomu může být totožný s útočným pásmem. K této situaci dochází, jsou-li na úseku průlomu armády zasazeny tři divize. Prostřední z nich útočí v pásmu širokém 4 km (také prolamuje).

Zúžení útočného pásma divize do 15 km zvyšuje bojové možnosti divize při ničení nepřítele v tomto pásmu.

K tempu útoku: Polní řád na str. 148 (čl. 220) uvádí, že tempo útoku při průlomu nepřátelské obrany může dosahovat až 50 km a při útoku v hloubce 80 a někdy až 100 km za den. Při útoku bez použití jaderných zbraní při prolamování obrany může dosáhnout tempo útoku 25–30 km a v operační hloubce až 50 km. Praxe ze cvičení však ukazuje, že v prostorech, kam dopadly jaderné údery, je tempo útoku dokonce nižší než v normálních podmínkách. Proto dosahovat tempa útoku 100 km za den bude prakticky nemožné.

V současné době se ustálily tyto normy útoku:

- za útoku v rovinatém a středně členitém terénu proti silné nepřátelské obraně — do 50 km/den;
- za útoku proti slabému nepříteli, který se brání v rovinatém a otevřeném terénu — do 80 km/den;
- v horském a těžko dostupném terénu — do 30 km/den.

Co do významu byly nejzávažnější poznatky získány v otázkách členění a ob-
sahu bojových úkolů vojsk v útoku.

Na začátku 60. let se počítalo s tím, že použitím jaderných zbraní na objekty v hloubce nepřátelské obrany bude spolehlivě vyražena živá síla a bojová technika na postavení divizních záloh. To byl také důvod, proč se divizi neurčoval následující úkol. V čl. 219 Polního řádu se stanoví, že za útoku s použitím jaderných zbraní se „divizi prvního sledu určuje bližší úkol, směr dalšího útoku a úkol dne“.

Bližší úkol divize spočíval ve zničení nepřítele v útočném pásmu, v prolomení obrany do celé hloubky obrany divize prvního sledu, tj. do hloubky 25 až 30 km.

Úkolem dne divize při průlomu obrany bylo také ovládnutí čáry (objektu) do hloubky až 50 km a při útoku v operační hloubce 80–100 km (čl. 220).

Pluku se určoval bližší a následující úkol a směr dalšího útoku. Bližším úkolem pluku bylo zničit první sled bránící se nepřátelské divize, tj. do hloubky obrany prvosledové brigády (12–15 km). Současně se v čl. 220 uvádí, že při útoku pluku na směru hromadného použití jaderných zbraní může být jeho bližší úkol totožný s bližším úkolem divize (tzn. ještě do větší hloubky).

Následujícím úkolem pluku bylo rozbít v součinnosti se sousedními pluky nepřátelské divizní zálohy a rozvíjet útok do hloubky.

Bojový řád prapor—rota (Vševojsk-1-2) určoval praporu jen bližší úkol, jehož obsahem bylo zničit nepřítele ve svém útočném pásmu a prolomit obranu do hloubky bránícího se nepřátelského prvosledového praporu.

V čl. 374 Polního řádu (str. 235) se určují jiné bojové úkoly divizi i pluku a to jak co do jejich obsahu, tak i co do jejich hloubky, která byla podstatně menší.

Vidíme, že v určování bojových úkolů nebyla jednotnost v jejich členění i v jejich obsahu a hloubce. Praporu se určoval bližší úkol, pluku bližší a následující úkol, divizi za útoku s použitím jaderných zbraní bližší úkol a úkol dne a za útoku bez použití jaderných zbraní pak bližší úkol, následující úkol a úkol dne.

Kromě toho, při útoku s použitím jaderných zbraní bylo nutné téměř vždy upřesňovat hloubku bojového úkolu u praporu, u pluku i u divize. Důvodem k tomu byla příliš velká hloubka bližšího úkolu. Během jeho plnění se často situace změnila do té míry, že vojskům bylo nutné určovat nové úkoly.

Praktická činnost vojsk prokázala, že jednotné členění bojového úkolu divize a pluku bez použití jaderných zbraní, spolu s menší hloubkou jednotlivých částí bojového úkolu, odpovídá lépe podmínkám velení, umožňuje mnohem pečlivěji organizovat součinnost a spolehlivě ji udržovat v průběhu boje.

Z těchto důvodů se v současné době v obou případech, za útoku s použitím i bez použití jaderných zbraní, určuje pluku i divizi zpravidla bližší a následující (popř. další) úkol a stanoví se také směr dalšího útoku.

Při určování úkolů se vychází z jednotné zásady, že každý stupeň při plnění svého úkolu v útočném pásmu ničí nepřítele o jeden organizační stupeň nižšího (zejména při plnění bližšího úkolu — při plnění dalšího úkolu ničí nepřítele na stejné organizační úrovni).

Prvosledové motostřelecké (tankové) divizi se při útoku na nepřítele v obraně bojový úkol dělí na dvě a někdy i na tři postupně plněné části. V některých případech je možné i prvosledové tankové divizi určit jen bližší úkol a směr dalšího útoku.

V podmínkách, kdy nepřátelská obrana bude málo hluboká a z hlediska protitankové obrany a po stránce ženijního vybudování bude slaběji připravena (půjde o spěšně zaujatou obranu, nebo i předem připravenou, avšak jadernými údery patřičně zeslabenou), určuje se podle nových poznatků bližší úkol a další úkol, který je zpravidla úkolem dne.

Při útoku na předem připravenou obranu nepřítele, při útoku na opevněný (zastavěný) prostor, při útoku s násilným přechodem vodní překážky a také v horském a zalesněném terénu se pak divizi určuje bližší úkol, následující úkol a další úkol.

Bližším úkolem divize (v prvním případě) může být průlom obrany nepřítele do hloubky 20—50 km, zničení protistojícího nepřítele a ovládnutí čáry (postavení) divizních záloh.

Dalším úkolem divize (je-li současně i úkolem dne) může být rozvinutí útoku do hloubky, zničení přisunovaných sborových (armádních) záloh nepřítele v součinnosti se sousedy a ovládnutí čáry, kterou má divize dosáhnout za den (tj. za 24 hodin) útoku. Tato čára je obvykle vzdálena 10—30 km od čáry bližšího úkolu divize. Tak celková hloubka dalšího úkolu divize je 30 až 80 km od předního okraje nepřátelské obrany.

Blížeším úkolem divize (při průlomu předem připravené obrany atd.) může být zničení prvního sledu bránců se nepřátelské divize a ovládnutí čáry (postavení) brigádních záloh v hloubce 10—25 km.

Následujícím úkolem divize v tomto případě může být zničení nepřátelských divizních záloh a ovládnutí jimi bráněné čáry (postavení) v hloubce 20—50 km od předního okraje nepřátelské obrany.

Dalším úkolem divize pak je rozvinutí útoku do hloubky nepřátelské obrany, zničení sborových (armádních) záloh v součinnosti se sousedy a ovládnutí čáry (prostoru, objektu) v hloubce 30—80 km.

Blížeším úkolem pluku je průlom obrany nepřítelů do hloubky prvosledových praporů, jejich zničení a ovládnutí výhodné čáry v hloubce 3—5 km. Následujícím úkolem pluku je obvykle zničení nepřátelských brigádních (plukovních) záloh a ovládnutí čáry, která je výhodná pro další rozvíjení útoku (v hloubce 10—25 km). Hloubka následujícího úkolu může činit 7—20 km.

U praporu bude blížeším úkolem zničení nepřátelské prvosledové rot a ovládnutí čáry v hloubce 1,5—2 km od předního okraje nepřátelské obrany.

K bojovým sestavám: V uváděném období se dále vyvíjely i bojové sestavy. Týká se to především bojových sestav vševojskových svazků a útvarů. V současné době bojová sestava divize obsahuje třináct různých prvků, oproti šesti prvkům, které byly v divizi ke konci Velké vlastenecké války, a devíti až desíti prvkům uváděným v Polním řádu. Objevily se nové prvky jako např. odřad určený k ničení nepřátelských prostředků jaderného napadení, jednotka bojových vrtulníků (vrtulníkový odřad), vytvářená dosud z přidělených prostředků nadřízeného stupně velení, a protivzdušná záloha.

Dochází rovněž k růstu podílu na bojové činnosti těch prvků, které jsou schopné uskutečňovat palbu a manévry vzduchem (ze vzduchu).

Zvláštní pozornosti zasluhuje zvládnutí bojové činnosti vedené jednotnými bojovými sestavami tanků, bojových a dalších obrněných vozidel, jejich součinnost s dělostřelectvem, bojovými vrtulníky a letectvem.

Požadavek utváření tohoto typu bojové sestavy motostřeleckých a tankových jednotek a útvarů vyplývá z potřeby co nejrychlejšího využití výsledků jaderných a leteckých úderů, zvýšených účinků palby dělostřelectva nejen při zteči předního okraje, ale i během průlomu a při rozvíjení útoku v hloubce nepřátelské obrany.

Vysoká rychlost rozvinování tanků a bojových vozidel (OT) při přibližování na čáru přechodu ke zteči, maximální tempo vlastní zteče i útoku v hloubce (pokud je to možné bez sesednutí pěchoty) vede ve svých důsledcích k tomu hlavnímu, tj. ke snížení vlastních ztrát a tedy k maximální efektivnosti útoku, který bude vždy spojen s nutností překonávat silnou protitankovou obranu.

Pozornost velitelů a štábů na taktickém stupni zasluhuje i rozpracování zásad vedení bojové činnosti vševojskovými útvary (jednotkami) působícími jako přepadové odřady v sestavě svazků — operačních manévrujících skupin. Různorodost objektů ničení vyžaduje, aby tyto odřady byly maximálně samostatné a soběstačné. Musí být schopné na určitém směru a v určitém časovém období (i delším) splnit i několik po sobě následujících důležitých úkolů.

Přepadové odřady v síle pluku budou zřejmě působit na jednom až dvou směrech. K objektům jejich ničení se budou přibližovat obvykle po několika osách v předbojových sestavách praporů se začleněnými posilovými prostředky tak, aby ničený objekt mohly napadnout plnou silou, s překvapením a co nejrychleji (činností přepadových odřadů se zabýváme v samostatných článcích).

K práci štábů: Praxe prověřila oprávněnost hlavní metody organizace bojové činnosti — souběžného plánování. Jeho podstata spočívá v tom, že podřízené stupně velení se začínají rozhodovat s určitým časovým odstupem od doby, kdy nadřízený velitel již přijal své rozhodnutí. Tak např. velitel pluku se začíná rozhodovat zhruba za 1—1,5 hodiny od doby, kdy se rozhodl velitel divize. Velitel praporu za 45—60 minut od doby, kdy se rozhodl velitel pluku.

Velitelé se začínají rozhodovat na základě předběžného bojového nařízení, které můžeme podřízeným vydat na základě stanovení zámyslu bojové činnosti a bojových úkolů podřízeným, tj. zpravidla po ujasnění úkolu a během hodnocení situace, avšak v každém případě ještě před tím, než velitel dokončil rozhodovací proces a než zakreslil své rozhodnutí do mapy. Přitom je třeba brát v úvahu, že zámysl bojové činnosti schvaluje vždy nadřízený velitel.

Dále bereme v úvahu, že předběžné bojové nařízení v tomto pojetí se liší od prostého předběžného nařízení tím, že se v něm udává bojový úkol, útočné pásmo, čára přechodu ke zteči a čáry, kterých se má jednotka (útvár, svazek) zmocnit. Orientačně se v něm udávají i posilové prostředky, popř. další údaje.

V článku jsem uvedl některé nové poznatky teorie taktiky útočného boje tak, jak jsou na základě vývoje v posledním desetiletí zobecněny v socialistické, a především v sovětské vojenské vědě.

Tyto otázky se jistě stanou předmětem rozborů i na stránkách našeho časopisu.

MANÉVR

PALBOU A POHYBEM

V OPERACI

Na základě poznatků vědeckotechnického pokroku ve vojenství a některých historických zkušeností chci rozebrat a poukázat na některé nové jevy v problematice palby a manévru v operaci a boji.

Vědeckotechnický rozvoj zásadně a významně působí na vývoj vojensví. Základní přeměny zbraní a bojové techniky vedou ke změnám charakteru ozbrojeného zápasu, způsobů a forem bojové činnosti. Složitost forem a způsobů bojové činnosti klade vysoké požadavky na profesionální připravenost všech kategorií příslušníků armády. Rychlé zdokonalování zbraní a výzbroje má za následek rovněž mnohem rychlejší vývoj způsobů boje a operace než v minulosti. Jaderné zbraně, nejnovější typy raketové techniky, moderní výzbroj letectva a pozemních vojsk způsobily podstatné změny ve vojenském umění. Vědeckotechnická revoluce ve vojenství ovlivňuje vývoj způsobů vedení boje a operace a klade nové nároky na schopnost přihlížet k těmto změnám a promítat je do požadavků každodenního života vojsk. Tak se např. změnila doba trvání operace a boje, časové lhůty a doba potřebná k plnění bojových úkolů a způsoby jejich plnění. Mění se a doplňuje odborná vojenská terminologie. Roste vypětí a intenzita v operaci (boji). Mění se obsah trvalé bojové pohotovosti vojsk, charakter a obsah bojové připravenosti vojsk. Kladou se nové požadavky na ozbrojené síly. Veškerá činnost ozbrojených sil, jejich výcviku a výchovy a příprava pro bojovou činnost vyžadují vskutku vědecký přístup. Je to dáno i tím, že v současné době se spolu se zdokonalováním raketových jaderných zbraní i nadále zdokonalují klasické zbraně i tradiční bojová technika. Zvýšila se např. účinnost a přesnost dělostřelectva, prostředků PVO a dalších technických prostředků. Na nové vyšší úrovni jsou možnosti letectva, které používá raket a je schopné ve velké vzdálenosti ničit prostředky jaderného napadení nepřítele, jeho PVO i další malorozměrné a zejména pohyblivé pozemní i vzdušné cíle. Vzniklo vojskové letectvo, jehož základ tvoří vrtulníkové útvary a jednotky různých

ného složení určené k plnění úkolů v zájmu vševojskových svazků a útvarů. Vyššího stupně všestranné vyspělosti dosáhla pozemní tanková a motostřelecká vojska. V praxi vojsk a štábů se namnoze již v některých oblastech osvědčuje automatizované řízení složité vojenské techniky a velení vojskům. Velmi intenzivně probíhá výzkum v oblasti kybernetiky, mikroprocesorové techniky, robotiky a dalších nejnovějších technických aplikací, žádoucích pro udržení trendu soudobosti armády.

Tyto kvalitativní procesy, které probíhají zejména v přípravě vojsk k vedení operace a boje, intenzivní růst palebné síly i manévrovosti vojsk umožní bojujícím stranám nenadále měnit poměr sil na bojišti (válčišti), zasazovat silné a rychlé úderu do celé hloubky sestavy protivníka, rychle získat iniciativu a trvale si ji udržovat. Tato vlastnost soudobých vysoce dynamických a manévrových operací má (a zejména v brzké budoucnosti bude mít) podstatný vliv na teorii a praxi vojenskovedeckého poznání.

Hlavním, co určuje stěžejní a principiální přeměny v soudobém vojenství, jsou podstatné změny dvou základních činitelů ozbrojeného zápasu — palebné síly a pohyblivosti vojsk. Stále platí, že operační a taktické umění je založeno na těsném spojení palby, úderu a manévru. Palebné prostředky působí nepříteli ztráty, úder prolamuje jeho obranu a manévr rozkládá systém jeho organizovaného odporu a vytváří výhodné podmínky pro zasazení nových úderů. V důsledku použití jaderných zbraní a dalších prostředků hromadného ničení možnosti manévru, palby a tím i úderu v operaci rostou jak v taktickém, tak zejména v operačním a strategickém měřítku.

Vést vysoce manévrovou bojovou činnost s využitím palebné síly raketového vojska a dělostřelectva za podpory ostatních druhů vojsk a služeb, ve vysokém tempu jsou dnes schopna jenom vojska, která se vyznačují dostatečnou pohyblivostí. Jde o jejich vysokou manévrovací schopnost, schopnost plně využívat bojové síly pro včasné a přesné splnění stanoveného bojového úkolu. Způsobnost všech jednotlivých článků vojsk (bojových i nebojových) a všech velitelských stupňů, okamžitého a co nejúčinnějšího reagování na jakékoliv události na frontě a změny v bojové situaci s cílem získat iniciativu, působit v určitém prostoru dříve než protivník a tím pro něho i neočekávaně. Tuto osvědčenou zásadu uplatňoval již významný ruský vojevůdce M. I. Kutuzov. Jeho strategie, založená na zasazení neočekávaného úderu a vedení manévrové činnosti na frontě a v týlu nepřítel, zabezpečila např. bleskové vítězství nad armádou Napoleona.

Pod pojmem manévr a manévr palbou v odborné literatuře současní vojenští teoretikové uvádějí: Manévr je organizovaný přesun, přeskupení vojsk v průběhu operace, bojové činnosti na nový směr (čáru, do nového prostoru) s cílem zaujmout výhodné postavení ve vztahu k nepříteli a vytvořit potřebné, odpovídající uskupení sil a prostředků; k tomu uskutečnit nezbytný přenos palby (úsilí letectva, úderu raketových vojsk) k zabezpečení hromadného a komplexního působení na nejdůležitější objekty (cíle) nepřítel, nebo zabezpečení nových směrů úderů.

Manévr palbou je přenos palby svazků (útvarů a jednotek) v dotyku i hloubce v průběhu operace (boje) z jedné cílů, objektů, čar, prostorů na druhé bez změny palebného postavení. Uskutečňuje se s cílem důsledného zničení nejdůležitějších cílů, objektů a uskupení vojsk nepřítel v krátkém čase, nového rozdělení paleb k **současnému ničení** několika cílů (objektů), a také přenosu úsilí z jednoho směru na druhý. Možnosti manévru palbou jsou dány hlavně

palebným dosahem prostředků raketových vojsk a dělostřelectva [jak uvádí Sovětská vojenská encyklopedie].

Pro vedení operace a boje v dnešní době jsou ve vztahu k manévru palbou a pohybem důležité fakta, která vedou k úspěchu v operaci. Jsou to např. schopnost rychle a co nejúčinněji plnit bojový úkol; působit a vést bojovou činnost v jakýchkoliv térenních a přírodních podmínkách, za nepříznivého počasí ve dne i v noci; reagovat na různé i nepronikavější změny v bojové situaci; pružnost ve využívání palebné síly; schopnost včas zjišťovat cíle pro úderu na nepřítele; pružnost myšlení, ovladatelnost vojsk a přesná organizace velení; způsobilost jednat ve vhodnou chvíli a na potřebném místě rychleji než nepřítel, a tím i pro něho překvapivě; schopnost s využitím rychlého manévru ochromit činnost nepřítele. Proto je třeba zdůraznit úzkou souvislost manévru a palebné síly vojsk. Využití palby a manévru v soudobé operaci přerůstá v nejdůležitější princip vojenského umění. Princip manévru pozemních vojsk s palbami prostředků všeho druhu (pozemních i vzdušných sil) úzce souvisí s principy, které jsou nezbytné pro zabezpečení úspěšného vedení operace, jako třeba soustředění úsilí, překvapení, princip bojové aktivity a iniciativy, uchování bojeschopnosti vlastních vojsk při manévrové činnosti na bojišti atd.

Z hlediska vědeckého (materialistického) světového názoru jsou tyto principy vojenského umění základními řídicími idejemi, v pravém smyslu toho slova — nejdůležitějšími pokyny o způsobech a formách organizace bojové činnosti vojsk k dosažení nejefektivnějšího úspěchu nad nepřítelem. Princip manévru a palby jako stěžejní osa operace a boje má v konkrétních případech rozhodující vliv, protože realizuje a uvádí požadavky oněch principů do života. Vojska v operaci nejsou schopna bez vysoce organizovaného a řízeného manévru za podpory paleb všeho druhu včas vytvořit nejvýhodnější podmínky pro využití vlastních sil a prostředků k dosažení včasného a především dokonalého využití výsledků účinků jaderných zbraní na nepřítele, k úspěšnému splnění cílů a úkolů operace.

Objektivním základem zkoumání problémů ozbrojeného boje jsou zákony ozbrojeného zápasu. Prokazuje to soudobá vojenská věda, která respektuje obecné zákony války odhalené vědeckým učením klasiků marxismu-leninismu. Z něho je pro nás důležité sepětí boje, operace a vůbec celého vojenství s ekonomikou, politikou, ideologií. Tyto zákony pokládá vojenství za své, opírá se o ně jak v praktickém životě, tak při konkrétních výzkumech při formulování specifických zákonů vojenství. Je to dynamizující neuzavřená problematika, která vnáší do marxisticko-leninské teorie války a míru a marxisticko-leninského učení o válce a armádě stále nové a složitější úkoly.

Metodologický význam a vliv marxisticko-leninské teorie a učení o válce a míru a armádě na jednotlivé disciplíny vojenské vědy je různý. Např. teorie vojenského umění se dnes řídí poznatky o manévru palbou a pohybem, principiálně vědecky zformulovanou tezí o úloze a formách vojenského násilí a obecném zákonu dosahování politického a vojenského úspěchu **soustředěním sil na rozhodujícím směru v rozhodujícím okamžiku** (Lenin, V. I.: Spisy, sv. 30, Praha 1955, s. 258). Takto vědecky zdůvodněná myšlenka V. I. Lenina se osvědčila v období Velké vlastenecké války Sovětského svazu a platí i v podmínkách dnešní jaderné války. Při analýze a zobecňování praktických zkušeností ze soustřeďování sil a prostředků na rozhodujícím směru a v rozhodujícím okamžiku v období Velké vlastenecké války pro jejich využití v současnosti je nutné brát v úvahu dnešní možnosti zbraní a bojové techniky. Jedině takové srovnání totiž

umožňuje učinit závěr, že daný princip neztratil svůj význam, ale jeho materiální vyjádření musí být jiné. Nepřetržitě nebezpečí použití jaderných zbraní nepřitelem neumožňuje dnes bez obav soustřeďovat v omezeném prostoru velká uskupení sil a prostředků, jak tomu bylo např. ve Velké vlastenecké válce, nebo v období, kdy V. I. Lenin tuto zásadu stylizoval. Pravidla vedení soudobých operací to ani nevyžadují. Nepřítele můžeme v dnešní době nejprve zničit soustředěním paleb zbraní všeho druhu pozemních a vzdušných sil a prostředků, hlavně pak údery jaderných zbraní. K tomu velká manévrovací schopnost pozemních vojsk plně umožňuje využít výsledků těchto jaderných úderů a výsledků komplexních paleb a jednat podle zásady „každý postupuje zvlášť, rozptýleně, ale všichni se soustředí a udeří společně“. To znamená vést bojovou činnost v operaci na jednotlivých výhodných směrech s rozptýlením sil a prostředků a potom v krátké době soustředit úsilí k zasazení rozhodného drtivého úderu společně a v rychlém tempu zničit protistojícího nepřítele.

K procesu výchovy, výcviku a budování ozbrojených sil z přísně vědeckého přístupu rozvoje vojenství a ozbrojeného zápasu vůbec V. I. Lenin dále zdůraznil, že: „... bez vědy nelze vybudovat soudobou armádu“ (Lenin, V. I.: Spisy, sv. 30, Praha 1955, s. 400). Problém nabývá v současné době na významu proto, že se změnil sám charakter soudobé války. Bojující armády budou nuceny řešit nesmírně složité, obtížné a velké úkoly. Vědeckotechnický pokrok ve vojenství vyžaduje hluboké promyšlení nových jevů, které byly vyvolány úspěchy vojenské vědy. V jejím důsledku se vojenská teorie a praxe dále všestranně rozvíjejí. Výzkum, vývoj a výroba jdou tak rychle kupředu, že některé druhy bojové techniky, zbraní a výbroje zastarávají dříve, než jsou zavedeny do praxe. Neustále se zdokonalují nejen nejprogresivnější druhy nové výbroje a techniky, ale i klasické prostředky ničení.

Vojenské umění bylo za posledních několik let obohaceno a rozšířeno o nové jevy, k nimž na první místo patří komplexní palebné ničení. Vysoce dynamické operace si vynutily používání operačních manévrujících skupin. Nedílnou součástí operací pozemních vojsk se stalo hromadné použití vojskového letectva, které se stalo v krátké době účinným prostředkem boje proti tankům a jiným obrněným cílům. Jeho používání výrazně zvyšuje údernou sílu pozemního vojska, jeho manévrovací a palebné schopnosti. V operačních štábech již pevně zakotvilo plánování protivzdušné a vzdušné operace v průběhu složitých a náročných operačních cvičení. Stále aktuálnější je využívání vzdušných výsadek v operaci.

Mohutný rozvoj vojenského umění zahrnuje uvedený komplex změn v teoretické a praktické rovině vojenství, ke kterým dochází v poměrně krátkém čase. Tento bude dále pokračovat a bude mít stále větší vliv na rozvoj manévru palbou a pohybem.

Rychlé soustředění vojsk na směr hlavního úderu (tak jak o něm již v minulosti hovořil V. I. Lenin) k vytvoření úderného uskupení s vysokou hustotou sil a prostředků, zejména tanků a dělostřelectva na úzkém úseku fronty, k průlomu nepřátelské obrany, ale i v jiných fázích operace, je dnes převážně spojeno s komplexním palebným ničením. Jeho obsah, struktura, podstata, místo a cíle úzce souvisají s řešenou problematikou manévru palbou a pohybem a jeho využití k úderu v soudobé operaci. Úder, to je v podstatě spojení palby a pohybu tankových a motostřeleckých součástí s cílem dokončit bezprostřední rozdrčení nepřítele. Soudobá operace si přímo vynutila ke splnění tohoto cíle kvalitativně vyšší nástroj, který se v praxi plně osvědčuje. V operacích, zvláště pak

vedených s použitím pouze klasických prostředků ničení, úder a komplexní palebné ničení nepřítele nabyly na zvláštním významu a zabezpečují jejich úspěch. Svým rozmachem, složitostí, účastí sil a prostředků i úkoly, které plní, mají nyní výrazně operační význam a vzhledem ke složení zúčastněných sil a prostředků i obsahu opatření má výlučně komplexní charakter.

Nejdůležitějšími operačními úkoly v útočné operaci, při jejichž plnění se organizuje komplexní palebné ničení v závislosti na manévru pohybem, zpravidla jsou: odrážení nepřátelské agrese, průlom nepřátelských obranných pásem, vyslání operačních manévrujících skupin a zasazení druhých sledů, násilný přechod vodní překážky, zničení protiúderného uskupení nepřítele a další.

Předchozí úvahy svědčí o tom, že manévrující vojska nejsou již jediným nositelem silné palby, i když vzájemný vztah palby a manévru se stále nevylučují. Palba ve prospěch pozemních vojsk není plně závislá na vlastní bojové a operační sestavě. Zničení nepřítele se zúčastňují, kromě klasického dělostřelectva a paleb dalších klasických zbraní pozemních vojsk, údery jaderných zbraní a letectva. Není vyloučena v brzkou i účast kosmických a dalších prostředků. Pozemní vojska budou již zdrcující úder prakticky pouze dokončovat. Budou ničit zbytky nepřítele a rozhodně pronikat jeho sestavou. Manévr pohybem bude třeba k tomu organizovat tak, aby vojska v útoku vyšla co nejdříve do prostorů cílů operace a splnila je tak prostorově i časově. K tomu účelu se plně osvědčují operační manévrující skupiny.

Zkušenosti z velkých operačních cvičení vedou k závěru, že v soudobých podmínkách je nutné hledat nejúčelnější způsoby vedení hlubokých operací a zejména rozvinutí úspěchu do velké hloubky ve vysokém tempu. Zároveň s tím nabývá na významu zkracování doby mezi jadernými a palebnými údery a vyjitím do těchto prostorů vojsky.

Řešení obou požadavků diktuje použití vysoce pohyblivých součástí, které disponují velkou údernou silou a palebnými možnostmi a jsou schopné co nejrychleji pronikat do hloubky sestavy nepřítele, a tak zabezpečit rozvíjení úspěchu útočné operace a bojové činnosti ve vysokém tempu. Takové úkoly plní operační manévrující skupiny, které jsou vytvářeny na stupni frontu a armády jako samostatné, nestálé prvky v operační sestavě. OMS jako mobilní uskupení rychle přenášejí bojovou činnost do operační hloubky a vedou v ní rozhodnou manévrovou a palebnou činnost. Jejich cílem je vytvořit v týlu nepřítele s využitím úderů raketového vojska, letectva a v součinnosti se vzdušnými výsadky vysoce aktivní úsek frontu a plnit tak důležité úkoly ve prospěch hlavních sil prvosledových armád a frontu. K plnění tak náročných úkolů musí být vysoce pohyblivé nejen na zemi, ale i ve vzduchu. Z toho plyne požadavek začleňovat do jejich sestavy jednotky vojskového letectva.

Dlouhodobé působení v hloubce nepřítele vtiskuje operačním manévrujícím skupinám výraznou, charakteristickou pečeť samostatnosti, jež se musí odrážet ve schopnosti zabezpečení a dosažení vysoké životaschopnosti. Proto musí být vysoce odolné vůči úderům nejen pozemních sil nepřítele, ale i ze vzduchu, zejména proti účinkům ZHN. To vyžaduje její komplexní palebnou ochranu a podporu. OMS se zpravidla vytvářejí k plnění rozhodujících úkolů na směru hlavního úderu, který zaručuje dosažení cíle v nejkratší době. Z hlediska manévru palbou a pohybem to současně vyžaduje soustředit síly a prostředky na daném směru a jejich optimálně využití.

Nepřetržitým útokem operačních manévrujících skupin ve dne i v noci budou jejich vysoce pohyblivá vojska rychle a odvážně pronikat do hlubokého týlu nepřítele a povedou za sebou s určitým odstupem hlavní síly armády (frontu). V útočných operacích jsou OMS tou silou, která v pásmech zničených jadernými údery a v co nejkratším čase pronikne ke konečnému cíli operace.

Vztah palby a manévru v celkovém pojetí dnešní operace vyjadřuje korporativní poměr, který vyžaduje stanovit v nových podmínkách vojenského umění jejich správný vzájemný vztah. Podíváme-li se na problém z vývojového hlediska a současného stavu, můžeme říci, že vývoj palebných prostředků zákonitě vede ke zvýšení úlohy palby v boji a operaci. Proto na ni klademe důraz zvláště v soudobých podmínkách.

V minulosti se její síla realizovala v taktickém a operačním měřítku. Dokonce ještě v minulé válce sloužila hromadná palba všech druhů zbraní hlavně jen jako svérázný palebný taran v útoku a clona v obraně. Byla prostředkem ničení nepřítele v poměrně úzkém pásmu. Toto pásmo bylo ničeno vymezenými počty dělostřelectva, které bylo k dispozici. Palbou se připravoval průlom, zteč a podporoval a doprovázel celý útok tankových vojsk a pěchoty. Dělostřelecká příprava a doprovod byly většinou doplňovány palebnými údery dalekonosného dělostřelectva bez spojení s manévrem pozemních vojsk. Hloubka úderů letectva k zabezpečení komplexního pojetí palby byla omezena jeho doletem.

V dnešním boji a operaci se palba stala hlavním obsahem úderů vedených na nepřítele. Její síla, která několikanásobně vzrostla, je nedílnou součástí samotného úderu vojsk. Ve formě jaderných úderů se stala strategickým činitelem, který má podstatný vliv na průběh i výsledek války, tzn. operací a bojů. Jaderné zbraně nejsou již jen prostředkem k zabezpečení a vytvoření podmínek pro úder vlastních vojsk. V důsledku jejich použití a využitím dalších nových aspektů operace, jako např. OMS a vzdušných výsadků, se povede boj nejen na čarách dotyku, ale i v prostorech vzdálených desítky i stovky kilometrů v hloubce sestavy nepřítele, kde se vytvoří aktivní bojová fronta.

V soudobé operaci výrazně vzrostl též význam pohyblivosti vojsk a jejich manévru v taktickém, operačním a strategickém měřítku. Svědčí o tom revoluce ve vojenství, která vysokou pohyblivost vojsk přinesla. To umožňuje vést boj a operaci v rychlém tempu na různých směrech, rychle vyvádět vojska zpod úderů nepřátelských jaderných zbraní a stejně rychle je soustřeďovat na směry průlomu a k vedení další bojové činnosti.

Důležitou úlohu při tom má vojenská bojová a přepravní technika, která musí spolehlivě zajistit harmonické skloubení palebné síly, síly úderu a manévrovací schopnosti vojsk. Na možnosti překvapivého rychlého manévru do značné míry závisí schopnost zasazovat (pro soudobý boj charakteristické) nečekané údery do velké hloubky, obcházet velká uskupení nepřítele a vést údery do jeho boku a týlu. Ničit ho po částech a mařit jeho úsilí. Při odchodu upevnit se na výhodných čarách. Jaderné a palebné prostředky spolu s údery pozemních a vzdušných vojsk jsou v tomto pojetí hlavními faktory, které tvoří podstatu soudobého manévru v operaci.

Víme, že dříve byla palba manévru plně podřízena, jelikož jejím úkolem bylo vytvořit pro manévry výhodné podmínky. V závislosti na stupni vývoje zbraní a vojenské techniky si můžeme ukázat, že úloha těchto prvků se měnila. U středověkých armád např. byl nejdůležitější fyzický úder ozbrojených mas, hlavně bodnými a sečnými zbraněmi. Postupně jak se zdokonalovaly zbraně, do-

pravní a spojovací prostředky a další komponenty ozbrojeného zápasu, vzrůstala i úloha manévru a palby.

Jakmile se začalo využívat terénu ke krytí pěšáků před palbou (též okopů a později polních opevnění), urychlil se rozvoj dělostřelectva a automatických ručních zbraní. Vzrostl význam hromadné palby k ničení vojsk nepřítele. V období první světové války nebývale vzrostl rozsah použití hromadné palby pušek, kulometů a dělostřelectva. Tím se zvýšil celkový význam palby.

S postupným rozvojem palebných prostředků a s rozvojem letectva se postupně měnila podstata úderu. Není to již fyzický úder bodnou nebo sečnou zbraní, ale skloubení účinné palby a hybné síly vojenských mas. Pokusy o umělé zdůraznění některého z těchto prvků na úkor ostatních nemají vyhlídky na úspěch. Ve druhé světové válce se německé velení krutě přepočítalo, když zvětšovalo manévrovací schopnosti a pohyblivost svých mobilních vojsk na úkor jejich palebné a úderné síly. Tím, že věnovalo hlavní pozornost vývoji letectva a nedokonale vyzbrojeným lehkým a středním tankům, zcela zjevně omezilo a oslabilo hlavní palebný a do určité míry i úderný prostředek druhé světové války — dělostřelectvo a tanky. Na druhé straně technika Sovětských ozbrojených sil byla konstruována a vyvíjena v harmonickém souladu palby, úderu a manévru.

Jak je tomu dnes? Jaderné zbraně znamenají v tomto směru revoluční zvrat. Manévr již nediktuje palbě, ale palba určuje charakter manévru.

Protože všechny síly nepřítele dnes zpravidla nebudou na předním okraji či v taktické hloubce, bude i těžiště jaderných úderů (při pokrytí taktické plochy) v operační hloubce. Z daného kritéria se formuje požadavek soudobého manévru, který musí být zaměřen na co nejrychlejší pronikání do hloubky bojových a operačních sestav nepřítele narušených jadernými údery. Požadavkem především je, aby tento manévr byl jednoduchý a zaručoval rychlé proniknutí do sestavy nepřítele. Manévr kromě rychlosti musí respektovat terén k co nejlepšímu využití vysoké pohyblivosti vojsk.

V závěru chci zdůraznit, že jaderné zbraně zaznamenaly velký kvalitativní skok ke zvýšení úlohy palby. Úder ještě více splynul s palbou. To však neznamená, že palba pohltila úder a manévr — klíčové faktory operace a boje. Soudobá operace a boj nemohou být založeny na prostém ničení nepřítele zbraněmi hromadného ničení, jímž dnes vévodí jaderné zbraně. Každá strana musí mít dostatek klasických sil a prostředků, jimiž se bude snažit přehradit manévrovou činností trhlíny v sestavě, které byly způsobeny těmito jadernými zbraněmi.

TANKOVÁ DIVIZE JAKO OMS ARMÁDY

V průběhu velitelsko-štábních cvičení jsme získali řadu zkušeností z plánování použití divize jako OMS armády.

S některými zkušenostmi se chci podělit se všemi, kteří se obdobnou problematikou zabývají.

Při přípravě cvičení jsme soustředili pozornost především na:

- zlepšení teoretické připravenosti cvičících,

- prohloubení znalostí rozhodčích o činnosti OMS zejména při působení v operační hloubce a zvýšení znalostí o nepříteli,

- přípravu rozehry a řízení tohoto cvičení.

Do zahájení cvičení jsme podřízené štáby seznámili s dosud publikovanými materiály o OMS a poskytli jim pomoc v přípravě a vedení štábních nácviků na obdobné téma a tím jsme dosáhli jejich vyšší připravenosti na cvičení.

V přípravě rozhodčích jsme se zaměřili na objasnění zásad zasazení OMS do boje, ale zejména na činnost OMS v operační hloubce, a zvýšení znalostí o nepříteli. Vycházeli jsme z toho, že nepřítel v operační hloubce bude mít převážně charakter jednotlivých objektů, přičemž tyto objekty vyžadují příslušnou taktickou značkou nemusí být v měřítku mapy a mají často složitou vnitřní strukturu s prvky různé důležitosti, rozmístěnými na velkých plochách.

Podrobně jsme proto objasnili organizaci, zásady činnosti, zabezpečení a další údaje o objektech, které OMS po vyslání má ničit. K tomu byli rozhodčí vybaveni účelnou pomůckou, pomocí níž dokázali usměrňovat cvičící při hodnocení nepříteli.

tele. Důraz kladli na prostředky jaderného napadení, protiletadlové raketové prostředky, místa velení, jednotky REB, letiště vrtulníků, naváděcí stanoviště letectva, tylové útvary a zařízení.

V neposlední řadě jsme věnovali pozornost přípravě řízení cvičení. Vycházeli jsme z dosavadních zkušeností získaných při VŠC, ale současně jsme si byli vědomi náročnosti zaměstnání, při kterém jsme procvičovali bojovou činnost v průběhu jednoho dne do hloubky 80 km (v souladu s možným tempem postupu OMS 80–100 km/den).

Činnost cvičících štábů jsme do jisté míry usměrnili (především z hlediska prostoru) na řešení jednotlivých situací. Po splnění všech úkolů spojených s vyřešením situace došlo k přemístění štábů do nových prostorů a procvičování dalších učebních úkolů.

Tento způsob činnosti umožnil dodržet plánovanou dynamiku činnosti, procvičit učební úkoly a současně dosáhnout toho, aby cvičící štáby hloubku cvičení jen „neprojely“.

I přesto, že se uvedený způsob řízení cvičení osvědčil, předpokládáme v budoucnu po zvýšení znalostí o činnosti OMS a získání dalších zkušeností ve štábech přistoupit k řízení VŠC v plné dynamice.

Průběh cvičení ukázal, že pro rozhodovací proces a plánování bojové činnosti můžeme vycházet z ustanovení předpisu Vševojsk-1-1. Rozhodnutí formuloval velitel divize ve smyslu čl. 53 uvedeného předpisu. Štáb zplánuoval podrobně činnost divize do bližšího úkolu a orientačně do dalšího úkolu OMS. Podrobně rozplánoval činnost divize na první den činnosti.

V průběhu vedení bojové činnosti velitel a štáb na základě stručné šifrovky od nadřízeného zplánovali činnost na další den. Toto plánování bojové činnosti dávalo perspektivu plnění úkolu jak divizi, tak plukům, a současně umožňovalo respektovat změny v situaci nepřítele, OMS i hlavních sil armády.

V úkolu pluku velitel divize stanovil:

- zprávy o nepříteli,
- posilové prostředky,
- čáru vyslání do boje a způsob proniknutí předním okrajem,
- bližší, následující úkol, směr činnosti a úkol kam vyjít do konce dne,
- osu přesunu na čáru zasazení.

Obsahem jednotlivých úkolů bylo zničení nebo ovládnutí stanovených objektů v hloubce nepřátelské sestavy.

Velitelé a štáby věnovali značnou pozornost vytvoření optimální sestavy pro přesun a vyslání OMS, období vyslání a odtržení OMS od jednotek na frontě, utváření bojové sestavy pro činnost v hloubce, činnosti přepadových odřadů, organizaci velení, spojení a doplňování OMS.

Při organizaci zabezpečení bojové činnosti kladli hlavní důraz na průzkum, zajištění a týlové zabezpečení.

Zvýšenou pozornost věnovali zhodnocení nepřítele, a to jak v prostoru zasazení OMS, tak v operační hloubce, kde bylo třeba hodnotit nepřítele jak v celku, tak po jednotlivých objektech.

Při plánování vyslání OMS se ukázalo jako potřebné přesunout divizi na čáru zasazení nejméně po třech osách, rychlost přesunu volit 25–30 km. h⁻¹, vzdálenost mezi vozidly stanovit na 25 km, mezi praporečnými proudy počítat s mezerou 3 km, mezi útvary podle situace stanovit mezeru 3–5 km.

Posilové prostředky — zejména dělostřelectvo, ženijní jednotky a týlové jednotky se zásobami bylo vhodné v potřebné míře decentralizovat a zabezpečit tak samostatnost útvarů při plnění bojových úkolů. Jejich zařazení do sestavy proběhlo ve výchozím prostoru a jen v omezené míře před vysláním.

Před hlavními silami ve vzdálenosti 20 až 30 km se na čáru zasazení přesunovaly předemurávané odřady (předvoje) v hodnotě zesílených praporů, jejichž úkolem bylo zabezpečit hlavní silám v součinnosti s jednotkami v dotyku proniknutí předním okrajem.

Dělostřelectvo jsme plánovali používat převážně decentralizovaně. Za přesunu na čáru zasazení byla část dělostřelectva přidělena předemurávaným odřadům. Dělostře-

lectvo v podřízenosti velitelů pluků se přesunovalo za čelní jednotkou hlavních sil. Oddíl vojskových raket a někdy i raketometný oddíl zůstávaly v podřízenosti velitele divize.

Jednotky PVO se přesunovaly na čele hlavních sil a bránily je před úderem ze vzduchu. Zálohy druhů vojsk, speciálních vojsk a týlové jednotky se přesunovaly ve středu sestavy, chráněny tankovými a mostostřeleckými jednotkami.

Druhý sled bránil sestavu OMS před úderem do týlu, k tomu vyčleňoval převážně zadní pochodové záštity, popř. zadní voje.

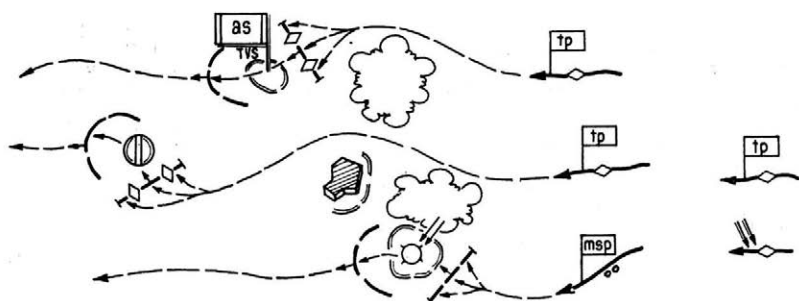
Takto vytvořená sestava dávala možnost rychle proniknout předním okrajem, odtrhnout se od jednotek v dotyku, zabezpečovala pevné velení, vytvářela podmínky pro zabezpečení bojové činnosti a manévru. Byla základem pro přechod bez podstatných změn k bojové sestavě v hloubce nepřátelské obrany.

Velitel armády vytvořil všestranné podmínky k tomu, aby OMS pronikla v předbojové nebo pochodové sestavě přes vojska prvního sledu armády a rychle se odpoúlala.

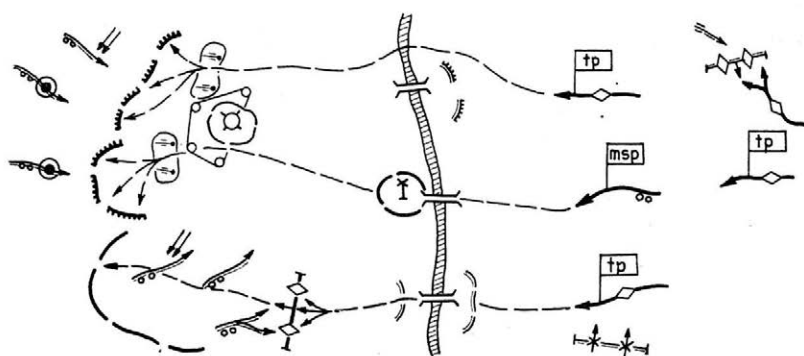
Přesto jsme k hlubšímu procvičení velitelů a štábů pro vyslání OMS vytvořili situaci, kdy bylo třeba rozvinout část předemurávaných odřadů a ty v součinnosti s jednotkami na frontě ničili nepřítele a vytvářely podmínky k proniknutí hlavních sil předním okrajem. Tato varianta zasazení OMS se ukazuje vzhledem k činnosti nepřítele i vlastních vojsk jako nejpravděpodobnější.

Velení při vyslání i v průběhu bojové činnosti uskutečňoval velitel divize převážně z PVS, které se rychle přemísťovaly do prostorů rozhodující činnosti, odkud velitel rychle upřesňoval úkoly, popř. řídil bojovou činnost pluků. Velitelské a týlové velitelské stanoviště se přemísťovaly v závislosti na vývoji situace prakticky bez rozvíňování a jejich prostřednictvím řídil velitel divize činnost druhého sledu, záloh a týlu. Místa velení se plně rozvíňovala při plánování bojové činnosti na příštím den.

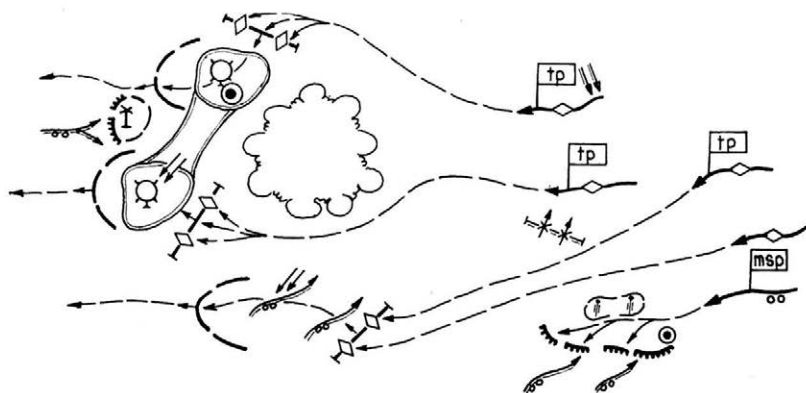
V průběhu cvičení jsme vedli podřízené k iniciativě, smělému rozhodování, aktivní činnosti a využívání různých forem manévru. Některé formy manévru uvádím na obrázcích 1 až 5. Současný úder na několik objektů — viz obr. 1. Zmocnění se přeprav a vytvoření předmostí — viz obr. 2. Zničení prostředků jaderného napadení a odrazení záloh nepřítele — viz obr. 3. Obklíčení nepřítele — viz obr. 4. Zničení záloh nepřítele ve střetném boji — viz obr. 5.

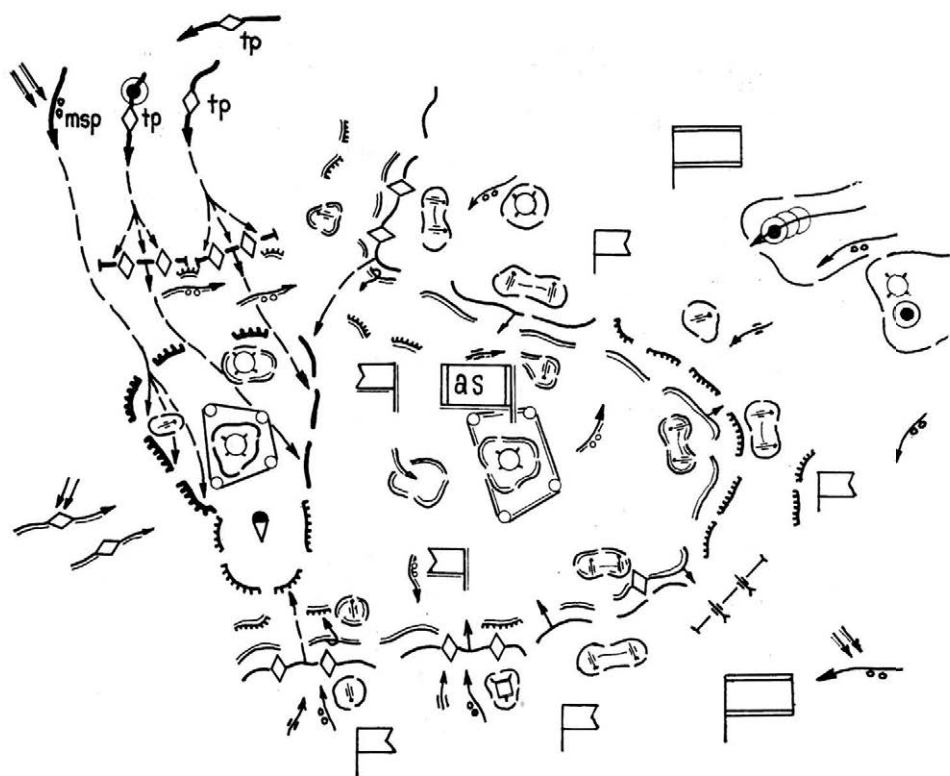
Obr. 1

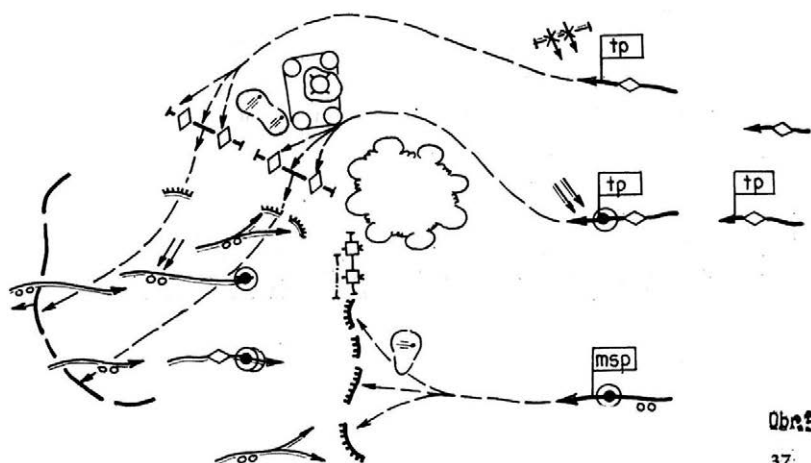
Obr. 2

Obr. 3

Obr. 4

Obr. 5

V průběhu cvičení jsme došli k závěru, že zvláštní pozornost si zaslouží plánování činnosti přepadových odřadů, které byly vysílány nejčastěji v hodnotě zesíleného praporu (roty) k ničení nebo ovládnutí jednotlivých objektů. V této činnosti se ukázala řada problémů, protože činnost těchto odřadů byla doposud věnována menší pozornost jak v teorii, tak v praxi.

Problémy byly taktéž ve stanovení bojové hodnoty jednotlivých objektů a na základě toho určení jaké vlastní síly a prostředky použít k jejich ničení. Částečně jsme vypomohli našim štábům vydáním pomůcky (obdobně jako rozhodčím), v níž byla dána charakteristika nejdůležitějších objektů nepřítele.

Přepadové odřady jsou určeny k vedení vysoce manévrové, aktivní bojové činnosti v týlu nepřítele, zejména k ničení prostředků jaderného napadení, míst velení, prostředků REB, stanovišť velení letectva, obsazování letišť, důležitých komunikačních objektů atd.

Při plánování použití přepadových odřadů cvičící vycházeli z čl. 208 předpisu Vševojsk-1-1 a čl. 110 předpisu Vševojsk-1-2, které se zmiňují o použití speciálních odřadů k ničení zbraní hromadného ničení.

Získané zkušenosti ukazují, že přepadový odřad se může vytvářet ve složení:

- tankový (motostřelecký) prapor (rota),
- posilová motostřelecká (tanková) rota (četa),
- dělostřelecká baterie — oddíl,
- ženijní jednotka k odtarasování, popř. ničení objektů,
- další síly podle potřeby pro podporu a zabezpečení bojové činnosti.

Velitel pluku může plánovat vyslání přepadového odřadu předem (před zasazením) nebo v závislosti na situaci v průběhu boje. Vždy však po důkladném zhodnocení situace a stanovení možnosti k plnění úkolu.

V bojovém nařízení přepadovému odřadu se může udávat:

- stručné zprávy o nepříteli, objektu ničení,
- bojový úkol a v něm složení přepadového odřadu, velitele, objekt ničení a způsob činnosti,
- palebné údery v jeho prospěch,
- činnost po splnění bojového úkolu,
- dobu pohotovosti,

— další potřebné údaje — signály, spojení, čaru bezpečnostní vzdálenosti, součinnost atd.

Přepadový odřad v hodnotě zesíleného praporu může vyřadit z boje až dva objekty nepřítele za jeden den bojové činnosti.

Při činnosti dovedně využívá odkrytých boků, mezer a slabě bráněných míst, nezavazuje se do boje a rychle proniká k určenému objektu nepřítele. Z chodu se rozvinuje a po prudkém palebném přepadu nečekaně a odvážně zaútočí do boku a týlu na nejdůležitější část objektu, který zničí. Kromě ničení objektů se může přepadový odřad zmocňovat bojové techniky, zbraní, zásob, bojové dokumentace štábů, popř. brát zajatce k výslechu. Někdy však jen obsazuje objekty (např. letiště, přepravy přes vodní toky, komunikační uzly apod.) a tyto drží do příchodu hlavních sil.

Po splnění úkolu na jednom směru uskutěční manévry k dalšímu úderu nebo se začlení do hlavních sil pluku.

Přepadový odřad se pod ochranou čelní pochodové záštity přesunuje maximální rychlostí v pochodové nebo předběžné sestavě. K získání zpráv o nepříteli vysílá bojovou průzkumnou hlídku. Přepadové odřady budou často plnit úkoly v součinnosti s taktickými vzdušnými výsady.

Často bude OMS plnit úkoly, které vyžadují soustředit všechny síly k jednomu cíli. Bude to zejména při ničení nebo odražení útoku záloh nepřítele, ovládnutí důležitého prostoru, dokončení obklíčení nepřítele, splnění úkolu apod. V těchto případech velitel divize upřesní úkoly, soustředí úsilí útvarů na požadovaném směru nebo prostoru, centralizuje palby dělostřelectva a údery letectva, PVO a upřesní zabezpečení bojové činnosti. Podle situace nepřítele, vlastních vojsk, terénu a vzhledem k dalším podmínkám může divize jako OMS plnit tyto úkoly střetným bojem, útokem nebo obranou v duchu zásad předpisů s přihlédnutím k některým zvláštnostem činnosti v hloubce nepřátelské obrany.

Uvedl jsem některé poznatky z VŠC s podřízenými svazky, zachycené především očima vševojskového zpracovatele cvičení. Řadu dalších problémů chceme řešit v tomto výcvikovém roce a dosáhnout tak dalšího zdokonalení podřízených velitelů a štábů v této náročné problematice.

K OCHRANĚ VOJSK PROTI JADERNÝM ZBRANÍM

Současné problémy ochrany vojsk a týlu proti zbraním hromadného ničení můžeme rozdělit do dvou skupin.

V první skupině jsou aktuální problémy metodiky hodnocení účinků a rozehty jaderných úderů na operačních cvičeních (viz článek plk. Ing. Františka Skopce „K hodnocení bojeschopnosti svazků po jaderných úderech“, VM č. 5/1981).

Do druhé skupiny patří aktuální problémy ochrany proti zbraním hromadného ničení, které vznikají v souvislosti se za-

váděním neutronových zbraní do výzbroje vojsk NATO. Zájem autorů, kteří se těmito problémy až dosud zabývali na stránkách našeho vojenskoodborného tisku, se orientoval převážně na fyzikální principy, konstrukční řešení a takticko-technické parametry neutronových zbraní a na otázky hodnocení jejich účinků. Teprve v roce 1982 se zde objevuje první zřetelnější snaha o operačně taktické hodnocení jejich použití a ochrany proti nim. K tomuto zá- měru chci přispět i já.

Úloha a místo neutronových zbraní v hromadném jaderném úderu nepřítele a při jaderné podpoře

V první polovině 50. let se do popředí zájmu našeho vojenského umění dostávají otázky ochrany vojsk a týlu proti zbraním hromadného ničení a z nich zejména proti jaderným zbraním. Tento proces v jeho čisté podobě byl koncem 50. let uzavřen. Na pořad dne postupně přichází řešení teoretických i praktických otázek boje s jadernými silami a prostředky nepřítele a obnovení bojeschopnosti vojsk i činnosti týlu.

Obnovení bojeschopnosti a odstranění následků použití zbraní hromadného ničení postupně svým rozsahem i obsahem přerostlo rámec ochrany proti ZHN jako druhu operačního zabezpečení a stalo se nedílnou (základní) součástí rozhodovacího procesu velitele a bojové činnosti vojsk.

Tento proces přerůstání byl ukončen na přelomu 60. a 70. let. Jeho ukončení dokumentují např. metodiky práce štábů svazů.

Neutronové zbraně jako perspektivně reálný bojový prostředek vojsk NATO vstoupí do povědomí naší vojenské veřejnosti ve druhé polovině 70. let. Jejich zavedení

bude pravděpodobně znamenat další mezník ve vývoji teorie i praxe vedení operace a boje i jejich zabezpečení a v jejich rámci i ve vývoji ochrany proti zbraním hromadného ničení.

Prostředky dopravy neutronové i dosavadní štěpné munice na cíl jsou stejné. Proto jsou stejné i jejich palebné možnosti z hlediska dosahu, tj. doletu nebo dostřelu, možnosti a lhůt opakovaného odpálení, i z hlediska počtu prostředků a tedy i velikosti salvy.

Až dosud bylo víceúčelové dělostřelectvo nepřítele vybaveno jadernými granáty mohutnosti 0,08 kt pro houfnice 155 mm a 1,9 kt pro houfnice 203,2 mm. Cíle tohoto dělostřelectva se v souladu s jeho dostřelem nacházely v taktické hloubce sestavy vševojskových armád prvního sledu. S přechodem na neutronové zbraně mají být houfnice 203,2 mm vybavovány i neutronovými granáty mohutnosti 1,1 nebo 1,6 kt. Tím podstatně stoupne jejich schopnost vyřazovat zejména tankové a motostřelecké jednotky. Podobných účinků může nepřítel dosahovat i řízenými střelami Lance vybavenými neutronovými hlavicemi mo-

hutnosti 1,2 nebo 1,7 kt a letectvem s použitím neutronových pum.

Neutronové náboje mají ve srovnání se štěpnými náboji, dopravovanými na cíl stejnými prostředky, slabší tlakovou vlnu a nižší intenzitu světelného záření. Způsobují méně závalů a požárů a menší zamořené prostory s vysokou úrovní radiace. Oproti štěpným zbraním umožní nepříteli efektivněji využít úderů tankovými a mechanizovanými jednotkami a tím (i když je to pro něho druhotné) nám účinněji zabraňovat v odstraňování následků.

Jaderné zbraně jsou nejdůležitějším prostředkem ke splnění cílů operace a boje. V rámci rozhodujícího sražení může jedna strana druhé způsobit porážku v podstatě už hromadným úderem jaderných zbraní a letectva a potom tuto porážku dovršit rozhodným útokem tankových a motorizovaných, resp. mechanizovaných útvarů a svazků. Zavedení neutronových zbraní do výzbroje vojsk NATO tuto možnost neoslabuje, ale spíše naopak.

Neutronové zbraně nemohou plně nahradit dosavadní zbraně jaderné. Existuje totiž hranice v proporcionálním zastoupení neutronových a štěpných úderů, jejíž překročením účinnost hromadného (skupinového) jaderného úderu dále nestoupá, ale spíše klesá.

Hlavní příčiny tohoto jevu jsou:

Část prvků operační sestavy využívá v útočné i obranné operaci ochrany terénu a ženíšních staveb. Účinnost neutronových zbraní s rostoucím stupněm takového ukrytí vojsk klesá rychleji než účinnost štěpných zbraní. Překročí-li poměr počtu neutronových úderů k celkovému počtu jaderných úderů určitou mez, potom některé neutronové úderky musí být vedeny i tam, kde štěpné úderky, zabezpečované stejnými nosiči, mohou přinést vyšší efekt.

Zvyšování počtu neutronových hlavic řízených střel Lance nakonec zpravidla způsobí snížení počtu použitých hlavic větší mohutnosti obsahujících štěpnou nálož.

Nové prvky v oblasti ochrany vojsk proti zbraním hromadného ničení vyvolané zavedením neutronových zbraní

Poznatky z rozboru úlohy a místa neutronových zbraní v hromadném jaderném úderu nepříteli a při jaderné podpoře dovolují učinit tyto dílčí závěry:

1. Zavedení neutronových zbraní nevyvolá nutnost měnit obecné cíle OPZHN stanovené v čl. 38 předpisu Oper-1-1. Nadále bude platit, že cílem OPZHN je zabránit zasažení jadernými (neutronovými i štěpnými), chemickými i biologickými zbraněmi nebo alespoň maximálně oslabit jejich účinek, zachovat nebo obnovit bojeschopnost vojsk, materiálu a bojové techniky, a tak zabezpečit úspěšné splnění cílů operace.

2. Z operačního hlediska není pravděpodobný hromadný jaderný úder pouze neutronovými zbraněmi. Proto ochranu vojsk a týlu proti neutronovým zbraním nemůžeme plánovat, organizovat a řídit odděleně od jejich ochrany proti štěpným zbraním.

3. Při použití neutronových zbraní v kombinaci se štěpnými zbraněmi bude nepřítel pravděpodobně vycházet ze stejné analýzy operačně taktické situace. Volbu cílů pro údery oběma druhy jaderných zbraní bude řešit jako jeden problém. Totéž platí i o využití jejich účinků. Z toho plyne, že řešení konkrétních opatření k odstranění následků a obnovení bojeschopnosti po nepřátelských hromadných (skupinových) jaderných úderech bude i nadále těsně

spojeno s analýzou situace, přijetím rozhodnutí a stanovením úkolů vojskům.

4. Objektivní podmínky vedené operace a boje za použití zbraní hromadného ničení až dosud vyžadovaly jednotný systém OPZHN jako ochrany proti jaderným, chemickým a biologickým zbraním. Zavedením neutronových zbraní do výzbroje vojsk NATO se tento požadavek neruší. Dosavadní systém OPZHN bude pravděpodobně modifikován, více či méně pozměněn, ale zůstane nadále jednotným systémem, ve kterém se ochrana proti neutronovým zbraním stane integrální součástí ochrany proti jaderným zbraním.

5. Zavedení neutronových zbraní vyvolá některé změny v opatřeních zabraňujících nepříteli bezprostředně využít úderů, ve velení i v samotném odstranění následků a obnovení bojeschopnosti. Bude zdrojem nových tendencí nejen v OPZHN, ale i v ostatních druzích operačního zabezpečení.

Vliv neutronových zbraní na opatření zabraňující nepříteli využít úderů

Cílem uvedených opatření je zabránit nepříteli v rychlém rozvinutí možného taktického úspěchu v úspěch operační a pro vlastní vojska vytvořit podmínky k odstranění následků a obnovení bojeschop-

nosti. Dosažení tohoto cíle je neoddlitelně spjata s aktivní bojovou činností jednotek a útvarů, které neztratí svoji bojovost.

Ve vytváření podmínek pro odstranění následků a obnovení bojovosti pravděpodobně nastává posun. Stejně jako dříve budeme potřebovat, aby prostory ohnisek napadení a shromaždiště zasažených jednotek zůstaly alespoň 6—10 hodin mimo dosah tankových a mechanizovaných jednotek nepřítele a jejich přímé palby. Ke splnění tohoto požadavku bude však v podmínkách použití neutronových zbraní třeba mnohem pružnější a ve větším rozsahu než dosud zasazovat volné síly, druhé sledy pluků a divízií, protitankové zálohy, pohyblivé odřady zatarasovací a další.

Zvláštním, vysoce účinným prostředkem pro omezení možnosti nepřítele ve využití úderů — zejména neutronových — a současně i pro vytvoření podmínek k odstranění následků je vojenské letectvo. Jeho účinnost spočívá nejen v přesnosti a dosahu palby, ale i v pohotovosti zásahu a v možnosti manévru. Ze zkušenosti víme, že přesunutí např. protitankovou zálohu na neplánovanou, nebo i plánovanou čáru, je v praxi velmi obtížné, zejména pro nedostatek volných komunikací. Nezdá se, že v důsledku malé chyby v prognóze vývoje situace na frontě nepřítel protitankovou zálohu obejde. I když se protitankové záložce podaří útok nepřátelských tanků odrazit, zpravidla zůstane nadále zavázána do boje. Všechny tyto nevýhody nemá vojenské letectvo.

Použití neutronových zbraní vyvolává naléhavější potřebu neprodleně ničit nepřítel pronikajícího do prostorů ohnisek zasažení. Proto obnovení bojovosti vojenského letectva jako pohotového prostředku průzkumu a zásahu proti pozemním cílům se stává (vedle obnovení narušeného velení) klíčovým problémem odstranění následků.

Vliv neutronových zbraní na proces velení

Používání neutronových zbraní ovlivní proces velení v řadě oblastí. Vyvolá nové nároky na sběr informací o úderech, hodnocení jejich účinků a na proces řízení bojové činnosti vojsk v průběhu hromadného jaderného úderu (dále HJÚ) a po jeho ukončení.

Můžeme očekávat, že používání neutronových zbraní způsobí některé další komplikace v procesu řízení bojové činnosti vojsk, včetně odstranění následků. V prů-

běhu hromadným jaderným úderům a bezprostředně po nich se v něm ostřeji než dosud projeví protiklady příznačné pro metodu souběžného plánování, které si mohou vynutit i některé změny v dosavadní struktuře rozhodovacího procesu.

V současné době je významným zdrojem těchto protikladů uspořádanost hromadného jaderného úderu, který se zpravidla uskutečňuje ve 2—3 vlnách. Uplatňuje se tendence, že pro každou z vln jsou typické určité cíle. Např. úder na oddíly armádní raketové brigády nebo na první sledy hlavního úderného uskupení vyváděné na čáry zasažení apod. převážně probíhají v poměrně krátkém časovém úseku zafázeném do celkové doby trvání HJÚ.

Velitel divize i velitel armády se snaží vytýčovat upřesňující a nové úkoly útvarů a svazků k pokračování v bojové činnosti, k odstranění následků po nepřátelských úderech i k obnovení bojovosti jednotlivých rozhodnutím. Tato snaha je podle dosavadních zkušeností oprávněná. Uvedený postup však není jednoznačný. Existují v něm dvě navzájem protikladné tendence.

První spočívá v tom, že vývoj hromadného jaderného úderu a jeho následků i jeho časté prolínání s taktickou jadernou podporou nutí velitele a štáby k rychlému reagování na měnící se a často nejasnou situaci. Vyžaduje téměř okamžitá rozhodnutí k zabránění nepříteli využít úderů, k použití dosud nezasažených sil, k zasažení záloh, uvolnění komunikací, k obnovení narušeného velení, vyslání odřadů odstranění následků apod.

Zdrojem druhé je, že hromadný jaderný úder může po vydání rozhodnutí pokračovat. Vzniknou jeho další nové následky. Proto každé takové urychleně vydané rozhodnutí, byť by bylo v daném okamžiku sebesprávnější, se v dalším průběhu hromadného jaderného úderu může velmi snadno stát pochybným. To naopak velitele a štáby nutí s rozhodnutím vyčkávat.

Komplikace spojené s oběma tendencemi mají ještě další podobu, která je specifickým rysem rozhodovacího procesu, zahajovaného v průběhu nebo bezprostředně po skončení HJÚ. Uspořádání HJÚ nepřítel podle vln a typických cílů často způsobuje, že na nižších stupních velení se rozhodovací proces zahajuje dříve než na vyšších stupních. Podřízení velitelé, aniž by znali závazný jednotlivý názor nadřízeného, pod tlakem situace přijímají zámýsl k provedení neodkladných opatření a žádají o jeho schválení. V této době však nadřízený zpravidla ještě nemá situaci natolik ujasněnou, aby zámýsl podřízených mohl odpovědně schválit nebo poopravit.

Dosavadní boj mezi těmito dvěma rotikladnými tendencemi vyústil do určitých zásad:

1. Velitelé frontu i armád a v převážné míře i velitelé divizí se rozhodují na základě podkladů, které mají prognostický charakter.

2. Velitelé frontu a armád se zpravidla rozhodují na základě údajů o následcích celého hromadného jaderného úderu. Tyto údaje mohou mít k dispozici za 1–1,5 hodiny po jeho ukončení.

3. Velitelé divizí se zpravidla rozhodují na základě údajů o následcích úderů vedených v rámci jedné vlny, které jim mohou štáby předložit za 20–30 minut po jejím ukončení.

Tyto zásady se přes různé potíže na dosavadních cvičeních osvědčily jako kompromisní řešení.

Použití neutronových zbraní je faktorem, který zvyšuje dynamiku boje a vyvolává ve srovnání se štěpnými zbraněmi častější zvraty zejména v taktické situaci. Zdroje první z uvedených protikladných tendencí vzrostou, zdroje druhé tendence se neoslabí. Zavedení neutronových zbraní před nás stává otázkou, zda bude možné i v budoucnu vystačit s dosavadním rozpracováním metody souběžného plánování, která reaguje na zvláštnosti rozhodovacího procesu, vyvolané hromadným jaderným úderem nepřítele. Stává i otázka, jaké by mělo být nové pojetí metody souběžného plánování pro tyto podmínky v případě, že by její dnešní aplikace začaly selhávat.

Vliv neutronových zbraní na odstranění následků a obnovení bojeschopnosti

S následky použití neutronových zbraní již byla naše vojenská veřejnost seznámena na stránkách Vojenské mysli v číslech 8/1981 a 6/1982. Proto se otázkami následků použití neutronových zbraní nebudu podrobněji zabývat a omezím se pouze na stručné porovnání účinnosti různých druhů jaderné munice pro SHH 203,2 mm, kterou můžeme považovat za typický prostředek dopravy neutronové munice na motostřelecké a tankové jednotky jako cíle.

Východiskem pro porovnání jsou údaje v tabulce.

Z tabulky je zřejmé, že použitím neutronové munice se ve srovnání se štěpnou municí zvětší plocha vyřazení nekryté živé síly a živé síly v BVP přibližně dvakrát a živé síly v tancích dokonce třikrát. Naproti tomu se pětkrát až desetkrát zmenší plocha, na které dojde ke střednímu poškození tanků a BVP tlakovou vlnou a

v důsledku toho k jejich vyřazení. Podstatně se zmenší pásma boření, závalů a požárů. Výrazně však vystoupí do popředí radiční poškození elektronických systémů elektromagnetickým impulsem. Kromě toho je třeba počítat s indukovanou radioaktivitou bojové techniky, která bude po dobu několika desítek hodin představovat reálné nebezpečí jak pro vyprošťovací a opravárenské jednotky, tak pro náhradní osádky.

Použitím neutronových zbraní se zvýší počet celkových ztrát živé síly i zdravotnických ztrát. V rámci zdravotnických ztrát dojde k podstatnému omezení kombinovaných radičních poškození (mixtů) a prudce vzroste poměr počtu nemocných z ozáření k počtu raněných.

Ořady odstranění následků působí v ohniscích napadení a ve shromaždištích zasažených. Konkrétní způsoby jejich zasažení se určují na základě předpovědi a upřesňují podle výsledků průzkumu prostoru epicentra.

Průzkum prostorů epicenter neutronových úderů a přístup ořadů odstranění následků do ohnisek napadení budou ve srovnání s podmínkami po úderech štěpnou municí na jedné straně usnadněny menším rozsahem závalů a požárů, na druhé straně však komplikovány indukovanou radioaktivitou.

Při neutronových úderech se zmenší rozsah nutné kontroly radioaktivního zamoření osob, bojové techniky a materiálu. Tato kontrola je proveditelná současnými prostředky. V důsledku nutnosti odlišit indukovanou radioaktivitu od radioaktivity štěpných materiálů je však při ní třeba změnit metodiku indikace. Těžiště kontroly změn radioaktivity je třeba zaměřit na bojovou techniku.

Změněná struktura ztrát vyvolá změny v práci příslušníků zdravotnické služby i těch, jejichž úkolem je vyproštění zasažených z bojové techniky nebo jiných objektů a jejich přesunutí do shromaždišť. Počet zasažených vzroste. Poklesne však počet neodkladných zdravotnických zákroků.

Ve shromaždištích se naléhavě zvýší potřeba kvalifikovaného rozřídění zasažených podle stupně nemoci z ozáření, komplikovaného nutností odlišovat psychoreaktivní stavy od skutečného onemocnění.

Předpokládáme, že použití neutronových zbraní v podstatě nevyvolá potřebu zvyšovat síly a prostředky zdravotnické služby vyčleňované pro odstranění následků.

Objem ženijních opatření pro ořady odstranění následků pravděpodobně poklesne.

Tabulka

Vyřazeno		Granát s náplní					
		štěpnou 1,9 kt		neutronovou 1,1 kt		neutronovou 1,6 kt	
		poloměr vyřazení (m)	k vyřazení dochází na ploše (km ²)	poloměr vyřazení (m)	k vyřazení dochází na ploše (km ²)	poloměr vyřazení (m)	k vyřazení dochází na ploše (km ²)
Živá síla	nekrytá	1030	3,33	1370	5,89	1440	6,51
	v tancích	740	1,72	1270	5,06	1340	5,64
	v BVP	990	3,07	1370	5,89	1440	6,51
Tanky	tlakovou vlnou	250	0,20	70	0,02	90	0,03
	elektromagnetic- kým impulsem	–	–	510	0,81	560	0,98
BVP	tlakovou vlnou	370	0,43	140	0,06	180	0,10
	elektromagnetic- kým impulsem	–	–	610	1,17	660	1,37

Očekáváme, že v podmínkách použití neutronových zbraní nenastane zásadní změny ve složení opravárenských, vyprošťovacích a odsunových sil a prostředků v odřadech odstranění následků. K dílčím změnám pravděpodobně dojde v zaměření jejich činnosti.

Po úderech štěpnými zbraněmi je třeba uvolňovat osy přesunu odstraněním techniky vyřazené tlakovou vlnou. Po úderech neutronovými zbraněmi však může nastat potřeba uvolňovat osy ještě ve větším roz-

sahu, a to od techniky mechanicky nepoškozené, ale vysoce zamořené indukovanou radioaktivitou.

Úplná speciální očista se po neutronových úderech pravděpodobně zaměří převážně na jednotky odřadů odstranění následků. K úplné speciální očistě bojové techniky zasažených jednotek, uskutečňované současnou metodikou, může docházet jen v omezeném rozsahu v důsledku komplikací vyvolaných vysokou indukovanou radioaktivitou.

Můžeme předpokládat, že v dohledné době nastane v oblasti operační přípravy období, ve kterém se bude procvičovat řízení bojové činnosti vojsk v podmínkách charakterizovaných hromadným použitím neutronových zbraní. Proto i ochrana proti těmto zbraním je už dnes aktuálním problémem. Tento problém nemůžeme řešit izolovaně od otázek ochrany proti štěpným zbraním, mimo ucelený systém OPZHN a bez přihlédnutí ke změnám, které zavedení neutronových zbraní vyvolá i v ostatních druzích operačního zabezpečení.

K BOJOVÉ ČINNOSTI RVD ZA ÚTOKU V HORSKÉM TERÉNU

Zkušenosti Sovětské armády z Velké vlastenecké války potvrzují, že operace a boje probíhaly i v horských podmínkách se stejnou aktivitou a úporností jako v normálních podmínkách rovinatého terénu. Platí zde známá poučka, že právě náročné a složité podmínky válčiště v horách prověřují nejen kvalitu lidí, ale zejména spolehlivost bojové techniky a výzbroje vojsk, jejich organizační strukturu a konečně i kvalitu vojenského umění, operačního a bojového použití druhů vojsk a služeb. Ve zvýšené míře to platí o raketovém vojsku a dělostřelectvu.

Podle názorů vojenských odborníků armád NATO se bojová činnost vojsk v horských podmínkách vede na základě stejných principů a zásad jako v normálních podmínkách, avšak s potřebou aplikací na terénní zvláštnosti. Hlavní úsilí obrany se soustřeďuje na udržení takových rajónů a prostorů, které rozhodujícím způsobem ovlivní úspěch obranného boje v horách. Jsou to horské přechody, komunikační uzly, větší osady apod. Palebné prostředky se rozmísťují na výhodných místech co nejbližší k přednímu okraji, protitankové prostředky pak v celé hloubce obrany.

Velitelé, náčelníci a štáby raketového vojska a dělostřelectva, kteří plánují a organizují palebné ničení nepřítele, musí tvůrčím způsobem reagovat na všechny zvláštnosti terénu. Horský terén má aktivní vliv na způsoby i možnosti uplatnění zásad palebného ničení nepřítele, který vede obrannou operaci (boj) v horských podmínkách. Terén ovlivňuje zvláště tyto charakteristické prvky bojové činnosti dělostřelectva:

- jeho hromadné a centralizované použití (bude převládat decentralizace),
- manévry — možnosti rychlého přenášení úsilí dělostřelectva pohybem je třeba nahradit manévrem palbou,
- bojovou sestavu dělostřelectva až do nejnižších organizačních struktur (tuto je nutné volit zcela netradičním způsobem),
- počet a náplň jednotlivých období palebného ničení nepřítele, jehož struktura musí vycházet ze zvláštností boje v horských podmínkách.

V horách je třeba principy jaderného a palebného ničení nepřítele, uplatňované v normálních terénních podmínkách, respektovat a tvůrčím způsobem je aplikovat. Jde zejména o:

- hromadění palebného úsilí na rozhodujícím směru bojové činnosti,
- komplexnost použití prostředků ničení,
- rychlost a včasnost manévru palbou,
- těsnou a nepřetržitou součinnost palebných prostředků s útočícími vojsky,
- nepřetržitou palebnou podporu útočících vojsk.

Bojovou činnost raketového vojska a dělostřelectva v horských podmínkách značně ovlivní způsob přechodu vojsk do útoku. Zkušenosti z Velké vlastenecké války ukazují, že způsoby přechodu do útoku ovlivňuje čas, místo i síly, použité pro útok.

Z hlediska času můžeme útok zahájit na různých směrech buď současně, nebo v různém čase. To významně ovlivní zejména stupeň centralizace velení dělostřelectvu. V závislosti na terénních možnostech povedeme útok na jednom či více směrech od sebe různě vzdálených. Tato skutečnost ovlivní zejména uskupení dělostřelectva a bude vyžadovat pečlivé propočty jeho potřeby pro jednotlivé směry. Konečně v některých případech horský terén umožní zahájit útočnou činnost zpočátku pouze předsunutými odřady a později teprve hlavními silami, vyvedenými z hloubky.

Stručný nástin podmínek bojové činnosti raketového vojska a dělostřelectva v horském terénu dokumentuje, že jde o složité a náročné úkoly. Na jejich úspěšném splnění závisí úspěch bojové činnosti vojsk v horách ještě ve větší míře, než v normálních terénních podmínkách. Je to dáno možnostmi palebných kompletů, jimiž je raketové vojsko a dělostřelectvo vyzbrojeno.

V horském terénu musíme vytvořit podmínky pro optimální fungování palebného systému na pokud možno co nejvyšším stupni velení RVD, pro koordinované uplatnění všech jeho komponentů, zejména organizace průzkumu, spojení a všech druhů zabezpečení bojové činnosti a řízení raketových úderů a palby dělostřelectva.

Z hlediska funkčního poslání systému musíme v horských podmínkách zabezpečit tyto hlavní úkoly:

- efektivní vedení boje s taktickými prostředky jaderného napadení a dělostřelectvem nepřítele k dosažení palebné převahy na jednotlivých směrech útoku,
- maření zaujetí výhodných obranných čar nepřítelem a přísunu jeho operačních záloh,
- bránění nepříтели v budování obrany a boření obranných zařízení,
- zabezpečení palebného styku mezi jednotkami, které útočí na jednom směru,
- podporu zasazení druhých sledů [záloh].

Palebný systém i v horských podmínkách realizujeme v komplexním palebném ničení nepřítele, které je vyjádřeno odpovídající periodizací, charakteristikou pro ničení nepřítele v horách. V zásadě můžeme i zde uplatnit v Plánu palebného ničení stejná období jako v normálních terénních podmínkách, avšak musíme respektovat zvláštnosti vedení boje v horských podmínkách.

V období palebného příkrytí přibližování a rozvinování vojsk k útoku bude činnost raketového vojska a dělostřelectva limitována rychlostí přesunu vojsk v horském terénu, která zvláště v nepříznivých klimatických podmínkách bude

zpravidla nízká. Tím i toto období bude v některých případech delší. Naopak palebnou činnost vyčleněného dělostřelectva bude nutné uskutečňovat s vysokou intenzitou a efektivností, spolehlivě umlčet (zničit) nepřátelské baterie v celém pásmu útoku i na křídlech. To je v horských podmínkách zvláště důležité, protože k vážnému narušení vyvedení vojsk z hloubky a tím i k ohrožení splnění úkolu útočného uskupení vojsk stačí několik nepřátelských dělostřeleckých baterií.

Palebné přikrytí vyváděných vojsk zahájíme zpravidla těsně před začátkem přesunu z výchozích prostorů (zaujatých v hloubce), popř. před dosažením čáry dostřelu palebných prostředků nepřítel, které jsou rozmístěny v pásmu útoku a na jeho křídlech. V průběhu tohoto období umlčujeme a ničíme zjištěné palebné prostředky nepřítel, které mohou účinně působit na vyváděná vojska. Vzhledem k náročnosti a složitosti zjišťování těchto prostředků v horských podmínkách bude výhodnější tyto prostředky ničit.

Vedení boje v horských podmínkách nevylučuje vytvoření samostatné dělostřelecké skupiny (SDS) k plnění úkolů při vybojování palebné převahy na směru útoku. Její opodstatnění je však limitováno možnostmi ničít (umlčovat) nepřátelské palebné prostředky alespoň do dvou třetin útočného pásma armády. V jiném případě — kdy budou divize útočit na samostatných směrech od sebe značně vzdálených — je její vytváření málo reálné. V této situaci plní palebné úkoly prvního období vyčleněné oddíly divizního či posilového dělostřelectva divizí prvního sledu.

V podmínkách, kdy útok zahájíme z přímého dotyku s nepřítelem, budeme úkoly tohoto období plnit i v dalších obdobích.

Druhé období palebného ničení — **palebná příprava útoku** — probíhá podle stejných zásad jako v normálních terénních podmínkách. Její strukturu a trvání ovlivní záměr operace, uskupení a charakter nepřátelské obrany v horách, požadovaný stupeň ničení, objem palebných úkolů, množství palebných prostředků a doba, potřebná k rozvinutí vojsk k útoku (budou-li vyváděna z hloubky).

V průběhu palebné přípravy útoku v horách je třeba kromě nepřetržitého boje s taktickými prostředky jaderného napadení a dělostřelectvem nepřítel umlčovat ohniska odporu poblíž komunikací a průsmyků. Zkušenosti Sovětské armády z Velké vlastenecké války však učí, že neméně nutné je spolehlivě umlčet nepřítel na přívrácených svazích a znemožnit mu tak vedení bočních paleb na vojska v útoku.

V případě, že nepřátelská obrana v horách bude organizována s využitím obranných staveb (pevnůstek), které vyžadují bojení bude nutné tomu přizpůsobit strukturu palebné přípravy a zařadit i období bojení cílů.

Pro úspěšné vedení boje v horských podmínkách má prvořadý význam ničení protitankových prostředků, jejichž zjišťování bude zvláště obtížné. Ke splnění tohoto úkolu musíme proto využít všech možností, které máme. Často opomíjeným způsobem je vytváření zastíracích dýmových clon, které snižují účinnost palby protitankových řízených střel 3—5krát a oslepující dýmové clony 10—15krát. Jejich použití v horách je zvláště účinné.

Zvláštní význam má v tomto období těsná součinnost všech prostředků ničení, zejména raketového vojska a dělostřelectva s letectvem a bojovými vrtulníky. Ovlivňuje ji zvláště konfigurace terénu v horách, kdy dělostřelectvo bude nuceno vést palebnou činnost často vrchní skupinou úhlů, což v řadě případů umožní současně použít vrtulníky pod drahami střel. Na druhé stra-

ně však to ohrožuje činnost letectva a je třeba ji důsledně sladit s dělostřelectvem.

Uspořádání palebné přípravy v útoku v horských podmínkách (trvání, charakter, počet palebných přepadů a způsob vedení, metoda vedení palby, druh použité munice) vyžaduje tvůrčí přístup, nestrpí žádou šablonu a především musí odpovídat konkrétní situaci.

Své zvláštnosti bude mít i období **palebné podpory útoku**. V současné době existuje řada způsobů palebné podpory a jejich kombinací, ne však každý můžeme v horských podmínkách použít. Volba způsobu palebné podpory závisí na celé řadě činitelů, jako je struktura a síla obrany nepřítele, stupeň jejího vybudování, její hloubka, charakter terénu, povětrnostní situace a na řadě dalších.

V horách můžeme úspěšně uplatnit způsob dvojitého postupného soustřeďování palby, který umožňuje ničit nepřítele současně na dvou čarách a tak spolehlivě umlčet živou sílu a palebné prostředky, zvláště protitankové. Délka palby na jednotlivých čarách postupného soustřeďování palby bude záviset nejen na vzdálenosti mezi jednotlivými čarami, ale i na terénních podmínkách, které budou rychlost postupu vojsk ovlivňovat. Tyto zvláštnosti musíme při plánování palebné podpory vojsk brát plně v úvahu.

Volba způsobu palebné podpory útoku vojsk v horách závisí i na množství dělostřeleckých hlavních, které máme k dispozici.

Nepřetržitá palebná podpora vojsk v útoku v horách vyžaduje rovněž pečlivě zplánovat přemístění raketového vojska a dělostřelectva. Pro přemístění dělostřelectva v horách platí v zásadě stejné principy jako v normálních terénních podmínkách, tzn. že část oddílů musí být trvale v pohotovosti k ničení zjištěných taktických prostředků jaderného napadení nepřítele. Kromě toho nesmí přemístění ovlivnit intenzitu palebné podpory vojsk v útoku. Přitom je třeba mít neustále na paměti trvalé udržování palebné převahy nad nepřítelem v celém průběhu palebné podpory útoku. K tomu je třeba, aby všechny prostory výhodné pro rozvinutí nepřátelského dělostřelectva byly překryty palbou dělostřelectva, kterou můžeme v co nejkratší lhůtě zahájit.

Palebný doprovod útočících vojsk při boji v hloubce nepřátelské obrany obdobně jako v normálních podmínkách plánujeme do celé hloubky úkolu divizí prvního sledu. Plnění úkolů palebného doprovodu vojsk zásadním způsobem ovlivní cílevědomé rozdělení a uskupení dělostřelectva tak, aby byla zabezpečena samostatnost bojové činnosti útvarů a jednotek, které vedou boj na směrech. Je to především z toho důvodu, že centralizace dělostřelectva na stupni divize a výše bude zpravidla značně obtížná. Přesto musíme pro ni vytvářet potřebné podmínky v souladu se situací.

Útvary a jednotky, které plní úkoly v obtížných terénních podmínkách, posílíme dělostřelectvem, vyzbrojeným komplety s vysokou průchodností, schopných vést jak palby ze zakrytých palebných postavení, tak i efektivní přímou střelbu. To je v horských podmínkách zvláště důležité proto, že včasný manévr protitankovou zálohou na ohrožený směr nebude vždy možný právě vzhledem k terénním překážkám.

V průběhu palebného doprovodu vojsk v hloubce budeme plnit obdobné úkoly jako v normálních terénních podmínkách — tj. ničit nepřítele na dalších obranných pásmech, zasazovat druhé sledy, ničit obklíčeného nepřítele, bojovat s nepřátelskými skupinami, které zůstaly v týlu vlastních vojsk, odrážet nepřátelské protizteče atd. Je to tedy období, ve kterém bude raketové vojsko

a dělostřelectvo plnit řadu složitých úkolů, které vyžadují vysokou všestrannou připravenost velitelů, vojáků i bojové techniky, jakož i použití optimálních způsobů ke splnění každého jednotlivého úkolu.

V této souvislosti chci připomenout význam a úlohu všech palebných prostředků, které jsou schopny vést přímou střelbu. Ze studia zkušeností Sovětské armády vyplývá, že ničení nepřítele v horských podmínkách přímou střelbou je vysoce efektivní a je třeba je uplatňovat ve větším měřítku než v normálních podmínkách. Vedou k tomu především tyto důvody:

- spotřeba munice pro plnění úkolů přímou střelbou je podstatně nižší a to má velký význam pro zásobování vojsk municí, které je v horských podmínkách obtížné,

- splnění palebného úkolu přímou střelbou je časově daleko méně náročné, — vhodné umístění palebných prostředků pro přímou střelbu vytváří podmínky pro ničení cílů na větších dálkách než je délka přímého výstřelu,

- ničení trvalých obranných zařízení přímou střelbou je značně hospodárnější a rychlejší,

- přímá střelba dává lepší možnosti ničit cíle v různých výškách, což bude v horských podmínkách zvláště typické a pro dělostřelectvo střelící ze zakrytých palebných postavení obtížné,

- soudobé moderní prostředky přímé střelby, zvláště protitankové řízené střely, umožňují svou hmotností rychlý manévry, zaujímat palebná postavení i v těžko dostupném terénu, a tak současně snížit procento hluchých prostorů pro palbu,

- vyšší podíl přímé střelby v horských podmínkách umožňuje zvýšit i podíl na ničení nepřítele zejména u bojových vrtulníků při vedení bojové činnosti nad drahami střel dělostřelectva a protitankových řízených střel.

Vedení bojové činnosti raketového vojska a dělostřelectva v horských podmínkách přináší ještě řadu dalších zvláštností, ať již v oblasti řízení raketových úderů, tak v řízení palby dělostřelectva. Všechny tyto zvláštnosti kladou zvýšené požadavky na profesionální připravenost velitelského sboru raketového vojska a dělostřelectva. Jejich zvládnutí musí směřovat k vytvoření a udržení palebné převahy a iniciativy, k předejití nepřítele v zahájení palby a v jejím manévru, tzn. k ničení nepřátelských cílů, zejména taktických prostředků jaderného napadení a dělostřelectva ještě před zahájením jejich palby.

Zjistíme-li nepřátelskou baterii na základě její palby, pak vyvineme veškeré úsilí k jejímu okamžitému zničení. Většina samohybných baterií je schopna v průběhu 5—8 minut splnit stanovený palebný úkol a za další 1—2 minuty opustit palebná postavení. Vezmeme-li v úvahu horský terén, pak její přemístění do nového prostoru palebného postavení může trvat 20—25 minut a za 2—3 minuty je schopna znovu zahájit palbu. Uvedené možnosti nepřátelského samohybného dělostřelectva jsou i v horách značné, a proto jakékoli zameškání či prodlení při přípravě palby na tyto baterie značně snižuje její efektivnost a v řadě případů může palba zcela ztratit smysl.

Boj raketového vojska a dělostřelectva s nepřátelskými taktickými prostředky jaderného napadení a dělostřelectvem je i při vedení bojové činnosti v horském terénu jeho hlavním posláním. Bez vybojování a udržení palebné převahy nad nepřítelem nemůžeme ve složitých terénních podmínkách počítat s úspěchem bojové činnosti vojsk. Cílem a požadavkem proto je tvůrčím způsobem eliminovat negativní vlivy horského terénu a na druhé straně plně využít možností, které horský terén ke splnění úkolů skýtá.

NIČENÍ ŘÍZENÝCH STŘEL S PLOCHOU DRÁHOU LETU PROSTŘEDKY PVO

Vojenskopolitické vedení USA a jejich spojenců pokračuje v politice zvyšování bojové síly ozbrojených sil. Mimořádný význam v tomto procesu klade na rozvoj prostředků vzdušného a kosmického napadení, na které připadá více než 70 % jaderného potenciálu států NATO.

V posledních letech zejména USA modernizují a vyvíjejí nové balistické a aerodynamické prostředky napadení s cílem dosáhnout dalšího zvýšení bojových možností prostředků vzdušného a kosmického napadení při překonávání silné protivzdušné obrany.

Zavádějí do výzbroje řízené střely s plochou dráhou letu (dále ŘS PDL) typu ALCM, SLCM a GLCM.

Nosičem ALCM je strategický bombardovací letoun B-52 (až 20 ŘS), FB-111 (12 ŘS), B-1 (18–26 ŘS), popř. i velká dopravní letadla, např. BOEING-747 (až 90 ŘS na rotačních vypouštěcích zařízeních, která umožňují vypuštění všech ŘS do 20').

Strategické řízené střely s plochou dráhou letu jsou určeny k ničení stacionárních objektů, jako jsou např. administrativní a politická centra, velká průmyslová města, střediska zbrojního průmyslu, střediska velení, velitelská stanoviště, spojovací uzly, elektrárny, železniční uzly, důležité mosty a tunely, palebná postavení a řídicí střediska raket, sklady jaderné munice, bojová postavení prostředků protivzdušné obrany, důležitá letiště a prostory soustředění vojsk.

Základním principem bojového použití ALCM bude jejich hromadné použití. Bojovou sestavu ALCM po jejich vypuštění můžeme považovat za proud vzdušných cílů rozčleněných do šířky a hloubky.

Vzhledem k tomu, že již několikrát byly ve Vojenské myslí uveřejněny články, které uváděly takticko-technická data, charakteristiku a bojové použití ŘS PDL, nebudu se touto problematikou dále zabývat.

Z analýzy nácviků strategického letectva vyplývá, že řízené střely ALCM se vypouštějí ve velkých výškách ve vzdálenosti asi 250 km od státní hranice (čá-

ry dotyku), tedy ve vzdálenosti mimo dosah aktivních prostředků PVO. To znamená, že pozemní průzkum vzdušného prostoru zjistí okamžik vypouštění ALCM, a pak prakticky až těsně před přeletem státní hranice má možnost zjistit jejich let.

Z hlediska připravenosti aktivních prostředků PVO (PLRV a SL) vést bojovou činnost proti ŘS PDL musíme tento vývod považovat za neobyčejně závažný.

Ke stanovení způsobu řízení PLRV a SL při vedení bojové činnosti proti těmto cílům připravíme výpočet potřebných hranic zjištění, které zabezpečují jejich postřelování ve výšce letu 50 m.

Vzhledem k tomu, že svazek PVOS je vybaven automatizovaným systémem vedení, je nutné tyto hranice stanovit jak pro práci s prvotní, tak i pro práci s druhotnou radiolokační informací. Pokud jde o PLRV hranice je nutné stanovit pro všechny typy protiletadlových raketových kompletů. Při uvědomování „ručním“ způsobem bereme v úvahu zpoždění (2 minuty i více).

Současné prostředky radiolokačního průzkumu v našich podmínkách nenaplňují všechny požadavky pro zabezpečení radiolokační informace PLRV a SL o letu ALCM. Proto musíme organizovat doplňkový vidový průzkum a pro zabezpečení navádění SL pomocná naváděcí stanoviště. Musíme promyšleně vypracovat způsoby rychlého, ale vyčerpávajícího předávání informací od doplňkového průzkumu k prostředkům ničení — vykonavatelům, důstojníkům navedení raket u PLRV a u SL přímo pilotům (střelec S-2M, PLK).

Nejlepší možnosti průzkumu vzdušných cílů, které letí s parametry ŘS PDL, mají radiolokační stanice P-15 = 42 km a PRV-13 = 38 km.

Ničení řízených střel za letu jako nejpravděpodobnější varianta vedení bojové činnosti pohraničního svazku PVOS prostředky PVO bude mít řadu zvláštností, které vyplývají:

- z letu ŘS PDL v extrémně malých výškách (60—100 m) nad rovinatým terénem, nad pahorkatinami 200—300 m, nad velmi členitým terénem v relativně velkých výškách,

- z jejich malé efektivní odrazové plochy (0,1 m²),

- z jejich hromadného použití (proud vzdušných cílů), a tím velké hustoty působení (na jedné trati 2—6 cílů/min) a vypuštění na jednom náletovém směru 5—7 skupin, každá v počtu 2—8 řízených střel,

- ze složitosti vzdušné situace, která se zvýší i letem ALCM na lomených tratích (se změnou kursu až o 90°),

- z prudkého nárůstu významu časového faktoru v souvislosti s rychlými a velkými změnami vzdušné situace při hromadném použití těchto prostředků.

Tyto zvláštnosti ještě více zvýrazňují včasnou a přesnou organizaci součinnosti pohraničního svazku PVOS se silami a prostředky PVO frontu a stíhacího letectva frontu.

Nejúčinnějším způsobem vedení bojové činnosti aktivních prostředků PVOS, PVO a SL frontu je centralizované řízení spolu s dovednou autonomní bojovou činností. To znamená, že ani v podmínkách ŘS PDL nebudeme měnit způsoby součinnosti stanovené v příslušných nařízeních.

Při ničení ŘS PDL bude PLRV a SL působit v prostorech součinnosti dvěma základními způsoby:

- soustředěním úsilí PLRV a SL, a to postupným působením SL a PLRV ze svých prostorů bojové činnosti,

- rozdělením úsilí PLRV a SL podle cílů, čar, hranice a sektorů (pásem).

K efektivnímu vedení bojové činnosti PLRV a SL je nutné:

- určit pravděpodobné tratě letu ALCM v prostoru bojové činnosti a výšky, ve kterých nad daným terénem poletí,
- odhadnout pravděpodobné prostory korekce,
- zvolit prostory přehrazování a pásma ničení SL v závislosti na uskupení PLRV PVOS a PVO frontu, na konfiguraci terénu a na radiolokačním poli v daném prostoru,
- vytvořit systém rychlého a přesného velení, s důrazem na dobu a kvalitu pronikání informace od zdroje až k vykonavateli (pilot, důstojník navedení PLRV, střelec S-2M, obsluha PLK apod.),
- vyčlenit úsilí SL v závislosti na celkovém úkolu v prostoru bojové činnosti,
- určit a zakreslit do grafického plánu součinnosti svazku PVOS a do rozpisů plánu součinnosti protiletadlových útvarů stíhacího letectva prostory určené pro neomezené působení při „volném lovu“ SL a při navádění z naváděcích stanovišť. Hlavní síly stíhacího letectva musí přitom působit na vzdálených přístupech před prostorami (zónami) ničení protiletadlových útvarů,
- dát právo veliteli plrb a ASV Vektor-2VE (Seněž) stanovit způsob součinnosti se stíhacím letectvem při ničení RS PDL,
- zakázat vlet SL do prostorů bojové činnosti PLRV a vlet povolit jenom v případech, kdy plro ve stanovených sektorech (pásmech) pro součinnost ztratily bojeschopnost a stíhači jsou přitom naváděni z NS nebo VS slp (z důvodů bezpečnosti vlastního stíhacího letectva).

Ve všech případech za organizaci součinnosti a stanovení jejího způsobu na každý konkrétní cíl u svazku PVOS odpovídá velitel svazku. Pouze v případech, kdy mu situace neumožňuje přijetí včasného rozhodnutí, musí tuto pravomoc a odpovědnost přenést na nižší stupně.

Máme-li stíhací letectvo využít v maximální míře k ničení RS PDL, je účelné v závislosti na podmínkách za každým prostorem přehrazování (rozměry 30×10 km) stanovit zvláštní pásma ničení o hloubce do 50 km, s nejzazší hranicí před prostorem realizované působnosti PLRV. Je výhodné (pokud to prostorové podmínky dovolují) organizovat postupně za sebou prostor přehrazování, zónu ničení a další prostor přehrazování a zónu ničení.

Vedení bojové činnosti protiletadlovým raketovým vojskem s RS PDL

Úspěšné vedení bojové činnosti s těmito prostředky vzdušného napadení vymezuje nové požadavky na bojové sestavy útvarů a svazků protiletadlového raketového vojska. Jde o 2–3násobné palebné překrytí jednotlivých směrů pravděpodobného letu ALCM.

Důležitým požadavkem při vedení bojové činnosti protiletadlového raketového oddílu (baterie) je důsledné zvládnutí metodiky vedení bojové činnosti na malorozměrné nenadále se objevující nízko letící cíle v podmínkách působení odrazů od pozemních předmětů při vysoké hustotě náletu.

K efektivnímu vedení bojové činnosti s ALCM musíme předem vyhodnotit možnosti bojové sestavy a uskupení PLRV. K tomu na stupni svazek, útvar PLRV zpracováváme mapu systému paleb a řízení bojové činnosti a na stupni plro načrtnout palebných možností proti RS PDL ve výškách 60–100 m.

Organizovat bojovou činnost s použitím automatizovaných systémů velení bude možné jen pro ty plro, pro které jsou zabezpečeny hranice centralizovaného velení. V ostatních případech povedou plro bojovou činnost samostatně. Pro tuto bojovou činnost musíme určit skupiny plro a v každé skupině jeden z plro jako vedoucí, který řídí bojovou činnost této skupiny.

K doplnění radiolokační informace určíme u všech plro předsunuté pozorovací hlásky, které umístíme na vyhodnocených pravděpodobných směrech letu ALCM, a to na vzdálenostech, které zabezpečují jejich ničení v prostoru účinné působnosti. Pro protiletadlové raketové komplety středního dosahu je to vzdálenost 27–30 km a malého dosahu 19–23 km.

Informace od předsunutých pozorovatelů zpracujeme centrálně na velitelském stanovišti útvaru (svazku) PLRV a využijeme je pro řízení bojové činnosti ostatních plro.

Neméně důležitým požadavkem pro úspěšné ničení RS PDL je připravenost bojových směn velitelských stanovišť plrb (plrp), které musí znát a určit:

- možnosti zjišťování a určování tratí letu ALCM prostředky radiolokačního zabezpečení a doplňkovými prostředky vidového průzkumu,

- možnosti ničení ALCM na základě vyhodnocení realizovaných prostorů účinné působnosti,

- sektory odpovědnosti plro pro vedení autonomní bojové činnosti,

- čáry centralizovaného řízení bojové činnosti plro,

- zásady organizace skupinového vyhledávání,

- organizaci využívání zpráv od vidových pozorovatelů,

- možnosti soustředění palby několika plro na proud ALCM,

- zásady přednostního přidělování ALCM k ničení,

- zásady organizace součinnosti se SL při ničení ALCM,

- vrstevnatost palby a překrytí plro.

Bojové směny velitelských stanovišť plro a obsluhy stanic navedení raket (SNR) a řídících radiolokátorů (RRL) musí zvládnout a znát:

- možnosti zjišťování a uvědomování ALCM nejbližšími jednotkami RTV, sousedy, vlastními radiolokačními prostředky a předsunutými pozorovacími hláskami,

- vedení bojové činnosti proti nenadále se objevujícím malorozměrným a nízko letícím cílům s malou odrazovou plochou z hlediska vyhledávání, sledování, režimu činnosti RRL a SNR, jakož i vlastní vedení střelby,

- sektory odpovědnosti plro a zásady skupinového vyhledávání,

- autonomní vedení bojové činnosti a u vedoucích plro zásady řízení bojové činnosti podřízených plro,

- možnosti sousedních plro, palebné překrytí sousedními plro,

- možné směry úderů a profil letu do prostoru bojové činnosti plro.

Vedení bojové činnosti stíhacím letectvem proti RS PDL

Nejefektivnějším způsobem bojové činnosti SL při ničení ALCM je přepad z prostoru střežení ve vzduchu a navedení stíhačů v prostoru radiolokační viditelnosti velitelského nebo naváděcího stanoviště. V prostorech bez nebo jen s částečnou RL informací a možností udávání cílů z NS organizujeme „samostatné vyhledávání“.

Nejvhodnějším typem letounu v boji s ALCM za letu je MiG-23 všech modifikací. Za základní způsob ničení ALCM stíhači MiG-23 považujeme zteč shora na pozadí země ze zadní polosféry, protože radiolokační výzbroj letounu umožňuje zjišťovat malorozměrné cíle ve výšce řádově 40 m rychlostí 1000 km · h⁻¹.

Stíhači MiG-21 vedou přepady ALCM v podmínkách vizuální viditelnosti s použitím raket typu R-3s, S-5M a kanónu GŠ-23. Raketová výzbroj letounů MiG-21 může být použita jen proti cílům, které letí ve výšce nad 50 m.

K dosažení maximálního zkrácení doby navedení a zabezpečení podmínek pro snadnou pilotáž letounu je nutné letět v zóně jednotlivými letouny nebo dvojicemi na „velkém okruhu“ nebo na „rozpočtovém úhlu“ s časovým rozestupem mezi letouny odpovídajícím polovině doby pro manévr v zóně (0,5 „velkého okruhu“).

Bojové sestavy letounů MiG-23 při ztečích na ALCM musí z hlediska vyhledávání a zničení cílů zabezpečovat volnost manévru stíhačů při vyhledávání cílů, co největší šířku pozorovacího prostoru a zteč z chodu.

Nejvhodnější podmínky pro vyhledávání cílů palubním radiolokačním zaměřovačem letounu MiG-23 jsou převýšení stíhače 300 až 500 m nad cílem. V žádném případě nesmí být výška stíhače větší než 1500 m. Při vyhledávání je nutné, aby stíhač udržoval rychlost okolo 900—1000 km · h⁻¹. Při použití kanónu GŠ-23, NR 23 nebo raket S-5M bude vzdálenost střelby 300—600 m.

Při ničení ALCM za letu musíme počítat s těmito okolnostmi:

- Stíhači PVO při přízemním letu mají na ALCM převahu v rychlosti 400 až 500 km · h⁻¹. Existují však další neméně důležité předpoklady pro jejich úspěšné ničení.

- Dálky zjištění ALCM palubními radiolokačními prostředky přepadových letounů budou 2—3krát menší, než dosahy na letounu typu MiG-21 a dálky vizuálního zjištění ALCM nebudou větší než 3 km.

- Tepelné vyzařování ALCM směřuje stejně jako u letounů do zadní polosféry, ale několikrát slabší, než tepelné vyzařování stíhačského letounu. To znamená, že účinná délka infrapřístrojů přepadových letounů bude při působení na ALCM rovněž menší.

Velmi důležitým požadavkem pro úspěšné ničení ALCM je připravenost bojových směn VS slp, NS, jakož i samotných pilotů, kteří musí zvládnout a znát:

- bojové použití RS PDL ve stanoveném prostoru bojové činnosti, časy vypuštění (odpálení), náletové směry, prostory korekce,

- bojové možnosti SL při ničení ALCM a způsoby a metody využití všech prostředků navádění,

- způsoby a zvláštnosti navádění v malých a přízemních výškách v konkrétním prostoru bojové činnosti,

- možnosti navádění v přízemních výškách podle prvotní a druhotné informace i navedení na logaritmické křivce,

- způsoby vyhledávání vzdušných cílů ve stanoveném prostoru a možnosti vedení palby (ŘS, NŘS, kanón),

- možnosti RTV při průzkumu a radiolokačním zabezpečení bojové činnosti SL, možnosti a čáry ničení ALCM PLRV,

- přesnou a včasnou analýzu vzdušné situace, výsledků bojové činnosti a rychlé stanovení bojových úkolů osádkám a skupinám SL k ničení ALCM, nepřetržitou součinnost s PLRV a SL sousedů,

- postupně snižovat výšky letu v souladu s vycvičeností pilotů (k výcviku boje s ALCM vybírat jen vycvičené piloty I. třídy),
- reliéf terénu ve stanoveném prostoru bojové činnosti,
- praktickou aerodynamiku a zvláštnosti létání v přízemních výškách,
- možnosti vyhledávání, navádění a ničení ALCM (ŘS, NŘS, kanónem).

Získané zkušenosti ze cvičení potvrzují, že:

— ŘS PDL můžeme úspěšně ničit; současná bojová technika PVO (PLRV, SL a RTV) to plně umožňuje a nová (kvalitativně na vyšší úrovni) vytváří ještě lepší předpoklady k jejich ničení,

— k úspěšnému ničení ŘS PDL je nutné, aby velitelé a štáby dokonale zvládli jejich bojové použití, bojové možnosti vojsk PVOS a PVO frontu a ve stanoveném rozsahu intenzivně připravovali vojska k vedení bojové činnosti s těmito prostředky,

— je nutné zdokonalit systém velení vojskům s cílem snížit na nejmenší časovou hodnotu cyklus vedení (zhodnocení situace, přijetí rozhodnutí, určení úkolů vykonavateli), což umožňují nové ASV. Dále zabezpečit moderními spojovacími prostředky vidové pozorovatelný všeho druhu, a rovněž tak radiolokační stanoviště. Vypracovat systém zkrácené, ale vyčerpávající informace z těchto stanovišť.

Na velitelských stanovištích všech stupňů (včetně svazku) je nutné cvičit důstojníky, aby dokonale znali a ovládali bojové možnosti svého útvaru, sousedních součinnostních útvarů na daných směrech a byli schopni rychle pomoci velitelům jak v rozhodovacím procesu, tak v zajištění bezpečnosti vlastního letectva.

STÍHACÍ LETECTVO PROTI ŘÍZENÝM STŘELÁM S PLOCHOU DRÁHOU LETU

Řízené střely s plochou dráhou letu (RS PDL) představují novou generaci bezpilotních prostředků vzdušného napadení, které se zásadně odlišují od všech předchůzců v tom, že:

- mohou působit do velké hloubky nepřátelského území,
- mají poměrně nevelkou rychlost letu,
- jsou schopné měnit výšku, rychlost a dokonce i směr letu,
- mají velkou přesnost nalétání na objekt úderu,
- jsou schopné samostatně opravovat trať letu.

Bojová činnost stíhacího letectva proti těmto střelám je spojena s určitými těžkostmi, které vyplývají ze způsobu jejich použití: letí v malých a přízemních výškách s proměnným profilem letu, mají malé rozměry a jsou používány hromadně.

Let v malých a přízemních výškách je má chránit před účinností našich prostředků PVO. Nemůžeme si však představovat, že tyto prostředky v podmínkách našeho pahorkatého území poletí ve výškách 20 až 30 m nad terénem. Hlavní typy řízených střel mají poměrně nízké manévrovací schopnosti omezené přetížením $n_y = 2-4$. To je zdůvodňováno poměrně vysokým plošným zatížením (až 1500 kg/m^2), které ztěžuje jak manévrování ve vertikální rovině, tak i rychlost. Malé hodnoty povoleného přetížení si vynutí velké poloměry zatáček (až $R = 2900 \text{ m}$) a pokles

rychlosti letu a tím ztíží ovládnutí. Skutečnost je taková, že při působení na západním a jihozápadním směru nebude možné, aby tyto prostředky vlivem jejich aerodynamických možností, rychlosti letu a tvaru terénu letěly níže než 200 až 300 m nad terénem. Pouze nad centrálními vyvýšeninami poletí ve své výšce 50 až 60 m. Je však nebezpečí, že jejich trať letu povedou přes prostory, které jsou v radiolokačním stínu. Proto jejich pozorování nebude souvislé.

Malé rozměry těchto střel jsou spojené s velikostí efektivní odrazové plochy pro jejich zjišťování radiolokátory a rovněž velikostí pozorované plochy při jejich zrakovém vyhledávání.

Efektivní odrazová plocha je číselným ukazatelem odrazových radiolokačních vlastností cíle, číselná hodnota je závislá na geometrických rozměrech a tvaru cíle, kvalitě povrchu cíle, směru ozáření a odrazových vlastnostech.

Velikost efektivní odrazové plochy je $0,08-1 \text{ m}^2$. Nevelký rozměr odrazové plochy způsobuje malé vzdálenosti zjištění i jejich přerušované, nesouvislé vedení v závislosti na změně úhlu, pod kterým tyto střely pozorujeme.

Stíhací letectvo se bude s těmito cíli střetávat:

- po navedení z pozemních nebo vzdušných naváděcích stanovišť,
- po samostatném vyhledání.

Navedení na řízené střely je vlivem jejich malé vzdálenosti radiolokačního vyhledávání a nespojitelného vedení značně složitě. Klade vysoké nároky na tempo a přesnost navedení, které jsou podmíněny krátkou dobou letu střely v prostoru viditelnosti radiolokátoru (do 5 minut ve výšce 100 m) a malou vzdáleností jejich zrakového vyhledávání.

Předpokladem úspěšného navedení je kvalitní radiolokační informace. Ta by neměla snižovat přesnost navedení nepřetržitým plněním jednotlivých povelů piloty. Neměla by v dále převyšovat hodnotu 1,5 až 2 km a ve výšce 500 m.

Při navedení stíhačů bereme v úvahu tyto zvláštnosti:

- navedení bude probíhat za silného radiolokačního rušení,
- proběhne ve velmi krátkém čase,
- bude nutné navádět na minimální vzdálenost za cíl, aby jej pilot byl schopen vyhledávat zrakem,
- pro vyhledávání nebude snadné využít palubních radiolokátorů,
- pro lepší podmínky vedení stíhače a zvětšení možnosti vyhledávání cíle použít klesavých manévru,
- nebude nutné brát v úvahu taktické prvky zteče, radiotechnické rušení cíle a jeho obranné manévry.

Prvním hlavním požadavkem při navedení je, aby byl pilot vůči cíli naveden do takové polohy, odkud by mohl zrakem nebo pomocí technických prostředků na palubě letadla vyhledávat vzdušný cíl.

Vyhledávání RS PDL s použitím palubních radiolokátorů v malých a přízemních výškách je ztíženo a v některých případech nemožné. Střelecké radiolokátory RP-21 již podstatou své činnosti nezabezpečují vyhledávání vzdušných cílů ve výškách menších než 800–1000 m nad terénem. Proto u letadel vybavených tímto typem lokátoru bude hlavním způsobem vizuální vyhledávání.

Pouze nejmodernější stíhací letouny jsou vybaveny radiolokátory k vyhledávání

vzdušných cílů v malých a přízemních výškách. Tyto radiolokátory pracují systémem nepřetržitého vyzařování, který není tak citlivý na blízkost země a zabezpečuje vyhledávání vzdušných cílů i na jejím pozadí. Dálka vyhledávání vzdušného cíle je značně závislá na velikosti jeho efektivní odrazové plochy. U cílů o velikosti odrazové plochy 0,1 m² je 3–7 km. Dálka zachycení cíle s rozměrem odrazové plochy 0,1 m² nepřevyšuje 1,5–5 km.

Dálka zrakového vyhledávání RS PDL bude závislá na mnoha faktorech, z nichž mohou uvést:

- podmínky osvětlenosti,
- rozměry cíle,
- jak se maskovací nátěr shoduje s pozadím, nad kterým letí,
- fyziologické zvláštnosti lidského oka.

Limitujícími faktory při zrakovém vyhledávání RS PDL jsou nakonec rozměry cíle a fyziologické vlastnosti lidského oka. Ze zkušenosti víme, že lidské oko může rozeznávat objekt, jehož rozměry jsou větší než 1/500 vzdálenosti. Protože rozměry a plocha cíle se podle rakursu vyhledávání značně mění, bude se měnit i vzdálenost jejich zrakového vyhledávání.

Aplikujeme-li tento závěr na jednotlivé typy RS PDL, mohou být teoretické vzdálenosti vizuálního vyhledávání pod jednotlivými rakursy — viz **tabulku 1**.

Z tabulky 1 vyplývá, že pilot bude tyto cíle obtížně vyhledávat při nulových a blízkých k nulovým rakursům a při jejich vyhledávání již na ně nezaútočí vzhledem k malé vzdálenosti, která nezabezpečuje zteč z chodu. Hodnoty vzdáleností vizuálního vyhledávání jsou uvedeny pro normální povětrnostní podmínky a za předpokladu, že bezpilotní prostředky nebudou opatřeny maskovacím nátěrem.

Většina střetnutí s RS PDL bude po jejich samostatném vyhledávání. Pro samostatné vyhledávání se stíhačům přiděluje prostory o rozměru 30–40×15–20 km, které se volí na pravděpodobných směrech

Tabulka 1

Typy RS PDL	Rakursy				
	0/4	1/4	2/4	3/4	4/4
ALCM	700	990	1600	2500	2900
SLCM	500	965	1500	2400	2700

Poznámka: Pro výpočet dálky vyhledání při nulových rakursch bereme v úvahu kromě trupu 50 % rozpětí.

přeletu vzdušných cílů, kolmo na předpokládaný směr jejich letu.

Samostatné vyhledávání pomocí palubního radiolokátoru probíhá ve výškách menších než 1500 m po přechodu lokátoru na režim „MV“. Nejpříznivější podmínky pro vyhledávání cílů v tomto režimu činnosti na pozadí země jsou tehdy, když převýšení stíhače nad cílem nepřesahuje hodnotu 500 m. Se zvětšováním převýšení stíhačského letadla nad cílem klesá pravděpodobnost zjištění a zachycení cíle. Proto RS PDL, které poletí ve výškách 200–300 metrů je třeba vyhledávat ve výškách 700–800 m.

Výšku letu při zrakovém vyhledávání vzdušných cílů volíme v závislosti na jejich výšce letu a předpokládané dále zjištění. Tyto cíle budeme ze stíhačských letadel vyhledávat hlavně bočním sklem, kde úhel pozorování směrem dolů od horizontální roviny nepřevyšuje hodnotu 30°. Přepona trojúhelníku vytvářeného výškou letu a úhlem 30° by neměla převyšovat délku zrakového vyhledávání.

Rychlost letu stíhačských letounů při vyhledávání je vhodné volit 750–800 km.h⁻¹. Tato rychlost příliš nezátěžuje pilota v ovládání letadla, umožňuje mu soustředit se na proces vyhledávání a zabezpečuje dostatečnou pružnost letadla při přechodu do zteče i vertikálním manévrem.

V prostoru samostatného vyhledávání jsou možné manévry: zatáčkou dvakrát o 180°, osmičkou, let po trojúhelníku a obdélníku. Každý z těchto manévru má své klady i zápory. Nejpoužívanější budou manévry osmičkou a dvakrát o 180°, které jsou nejpraktičtější a které vykazují nejlepší hodnoty vyhledávání a přechodu do zteče.

Manévr osmičkou umožňuje rovnoměrné prohledávání celého prostoru a malá různost kursů mezi stíhačem a cílem (55°) při střetnutí dává vysokou pravděpodobnost přechodu do zteče. Je však složitější na techniku pilotáže.

Manévr zatáčkou dvakrát o 180° je jednodušší, avšak nezabezpečuje rovnoměrné prohledávání prostoru vyhledávání a

vlivem větších úhlů střetnutí klesá pravděpodobnost přechodu do zteče po vyhledání o 30 % vzhledem k možnostem při vyhledávání osmičkou.

Pravděpodobnost samostatného vyhledávání alespoň jednoho cíle je daná vzta-
hem:

$$W_{vyhl} = 1 - e^{-S_1 \cdot N_c / S_2}$$

kde: S_1 — plocha prohledávaná stíhačem při jednom průletu v prostoru vyhledávání,

S_2 — celková plocha prostoru vyhledávání,

N_c — počet cílů v prostoru vyhledávání.

Plocha prohledávaná stíhačem S_1 je závislá:

$$S_1 = L_{zji} \cdot V_{sbl} \cdot t_v$$

kde: L_{zji} — šířka prostoru vyhledávání pilotem během jednoho cyklu,

t_v — doba jednoho cyklu prohledávání pilotem v daném prostoru,

V_{sbl} — rychlost sblížení, která se rovná

$$V_{sbl} = V_S^2 + V_C^2 - 2 V_S \cdot V_C \cdot \cos \alpha$$

kde: α — rozdíl kursů letu stíhače a cíle.

Při samostatném vyhledávání RS PDL v prostoru o rozměrech 30×15 km při rychlosti letu stíhače $V_S = 900$ km.h⁻¹, rychlosti letu cíle $V_C = 800$ km.h⁻¹, dále možného vyhledání 1–3 km, jedním a dvěma stíhači, jestliže se v prostoru vyhledávání bude nacházet jedna až čtyři střely, době jednoho cyklu prohledávání 2 min a úhlu střetnutí 60° je možné dosáhnout pravděpodobností vyhledávání ($D_{vyhl} = 1000$ metrů) — viz **tabulku 2**.

Uvedené pravděpodobnosti vyhledávání ukazují na skutečnost, že vyhledávání jednotlivých malorozměrných cílů jednotlivými stíhači bude značně ztíženo. Jen zvětšení počtu stíhačů v prostorech samostatného vyhledávání poněkud zvyšuje tuto hodnotu.

Tabulka 2

Počet stíhačů v prostoru	Počet cílů v prostoru			
	1	2	3	4
1	0,10	0,18	0,25	0,33
2	0,19	0,33	0,45	0,55

Obdobně můžeme vypočítat údaje při jiných délkách vyhledávání.

Při vyhledávání proudů nepřátelských cílů, což bude pro použití RS PDL typické, kdy v prostoru vyhledávání mohou být současně 2–3 střely, bude pravděpodobnost vyhledávání alespoň jednoho cíle jedním stíhačem poměrně vysoká a při působení ve dvojicích bude dávat téměř praktickou jistotu, že při jednom průletu bude alespoň jeden cíl vyhledán.

Poměrně malé vzdálenosti vyhledání RS PDL při malých rakurách budou ztěžovat uskutečnění zteče z chodu. Zvláště s těmi prostředky ničení, které mají poměrně velkou minimální dálku střelby, nebude možné v první zteči vlivem malé vzdálenosti vyhledání zaútočit vůbec.

Zteč řízených střel s plochou dráhou letu má řadu zvláštností, k nimž patří malé rozměry cíle, malá výška letu a skutečnost, že cíl neprovádí obranné manévry, ani nenaruší elektronické prostředky na palubě letadla.

Pro použití řízených raket s tepelnou hlavicí samonavedení je jednou ze základních podmínek střelby zachycení cíle touto hlavicí. Vzdálenosti zachycení (v m) RS PDL hlavicí řízených střel R-3s a R-13M jsou přibližné — viz tabulku 3.

Zachycení RS PDL tepelnou hlavicí sa-

monavedení v přízemních výškách závisí nejen na síle tepelného záření cíle, ale i na síle rušivého infračerveného záření.

Hlavním zdrojem tohoto rušivého záření je odražená a rozptýlená sluneční radiace. Při horizontálním letu ve výškách kolem 300 m přichází rušivý signál nepřetržitě, avšak jeho síla není velká. Při letu ve výškách 100–200 m je zvukový signál působený terénem značný. Určení zvukového signálu od cíle je v horizontálním letu ztíženo a při ostře ohraničené čáře horizontu nemožné.

V každém případě je nevýhodné pokoušet se zachytit cíl v blízkosti jiných, teplotních zdrojů, např. slunce, průmyslových závodů, podél asfaltových cest, železničních tratí ozářených sluncem atd.

V malých výškách při střelbě řízenými raketami nedává pilotovi žádný přístroj signál povolené dálky odpálení, ani nevymezuje rozsah povolených dalek střelby. Dálku střelby může pilot zjišťovat odhadem, nebo pomocí mechanického dálkoměru, je-li to možné. Nesprávné určení dálky střelby může způsobit, že raketa buď cíl nedohoní — při větší dálce střelby, nebo jej dohoní a nebude mít odjištěn zapalovač — při menší dálce střelby.

Tabulka 3

Typ rakety	q		
	180°	170°	160°
R-3s	710	580	550
R-13M	1060 – 1420	880 – 1170	820 – 1100

Tabulka 4

Dstf. v m	Počet raket			
	16	32	64	96
350	0,07	0,13	0,23	0,31
400	0,055	0,10	0,19	0,25
450	0,043	0,082	0,15	0,21
500	0,035	0,068	0,13	0,18
550	0,029	0,056	0,11	0,15
600	0,025	0,048	0,09	0,13

Tabulka 5

Dstř. v m	Počet raket			
	16	32	64	96
350	0,036	0,07	0,13	0,245
400	0,028	0,05	0,10	0,198
450	0,022	0,04	0,08	0,163
500	0,018	0,035	0,07	0,136
550	0,015	0,029	0,06	0,115
600	0,013	0,025	0,05	0,098

Tabulka 6

Dstř. v m	Rakurs cíle	
	0/4	1/4
100	0,66	0,48
150	0,44	0,27
200	0,30	0,17
250	0,21	0,11
300	0,15	0,08
350	0,11	0,06
400	0,09	0,05

Tabulka 7

Dstř. v m	Rakurs cíle	
	0/4	1/4
100	0,72	0,63
150	0,60	0,43
200	0,46	0,29
250	0,35	0,21
300	0,26	0,15
350	0,21	0,11
400	0,16	0,09

Účinnost letecké střelby na řízené střely s plochou dráhou letu bude značně závislá na přesnosti zamíření. Je to způsobeno malými rozměry těchto cílů.

Řízené rakety typu R-3s, R-13M a R-60 jsou při střelbě na tyto vzdušné cíle více závislé na intenzitě jejich tepelného záření než na jeho rozměrech. Rozměry budou však ovlivňovat počet střepin, které zasáhnou cíl při výbuchu rakety. Za podmínky, že hlavice rakety vybuchne ve vzdálenosti 9 m od cíle by střela zasáhla asi 10 střepin, což by bylo pro její zničení dostatečné.

Střelba kanóny a neřízenými raketami bude nejúčinnější střelba na řízené střely s plochou dráhou letu. Neřízené rake-

ty typu S-5M můžeme použít v počtu 16, 32, 64 a 96, a to jak salvou, tak automaticky. Při střelbě neřízenými raketami pod rakursem 0/4 můžeme dosáhnout pravděpodobnosti zničení — viz **tabulku 4**.

Při střelbě neřízenými raketami typu S-5M pod rakursem 1/4 můžeme očekávat pravděpodobnosti zničení — viz **tabulku 5**.

Při střelbě na RS PDL z letadla MiG-21F-13 kanónem NR-30 můžeme počítat s hodnotami pravděpodobnosti zničení (za podmínek $\eta = 14, \omega = 1,3$) — viz **tabulku 6**.

Při střelbě z kanónu GŠ-23 z letadla MiG-21MF, MiG-23 za podmínek $\eta = 54$ a $\omega = 2,5$ můžeme očekávat pravděpodobnost zničení — viz **tabulku 7**.

Z rozboru je zřejmé, že velmi účinnou výzbrojí při ničení RS PDL v přízemních výškách bude hlavně kanónová výzbroj. Při střelbě touto výzbrojí z minimálních dálek 100–300 m je pravděpodobnost ničení poměrně vysoká. Ukazuje se však, že střelba kanóny ze vzdálenosti větší než 400 m je málo účinná.

Použití řízených střel, a to pouze R-13M, proti RS PDL je možné jen ve výškách větších než 300 m, kde je pilot schopen na podkladě rušivých tónů od ostatních tepelných zdrojů vydělit tón působící vzdušným cílem. Střelba ve výškách menších než 300 m je ztížena a je téměř nemožná. Ani použití chlazení citlivých prvků hlavice rakety neřeší tento problém.

Neřízené rakety typu S-5M jsou velmi účinným prostředkem pro ničení bezpilotních letadel, vždyť jeden zásah stačí pro jejich zničení. Avšak malé rozměry střely a poměrně velká minimální vzdálenost střelby způsobují velký rozptyl a malou pravděpodobnost zásahu.

Vyjítí ze zteče je nutné energickým manévrem směrem od cíle. Zasažení cíle střepinami raket i kanónovými střelami ve většině případů (snad výjimečně) nemůže způsobit výbuch jaderné nálože.

Při střelbě řízenými raketami R-13M a R-3S, kdy dálka střelby bude 1000 m a více, potřebuje raketa pro přilet k cíli 3–4 s. Za předpokladu, že RS PDL poletí v našem terénu ve výšce 300 m a obvykle způsobují poškození ocasních ploch, zapříčiní pozvolný pád střely na zem, který může trvat 3–4 s. To umožní pilotovi, aby se v tomto okamžiku nacházel ve vzdálenosti asi 2000 m od místa dopadu, což ho chrání před tepelným zářením pumy a tlaková vlna ho zastihne ve vzdálenosti 5000 m od místa dopadu ($V_c = 800 \text{ km.h}^{-1}$, $V_s = 900 \text{ km.h}^{-1}$), kdy její účinek na letoun nebude již tak velký (u 100 kt).

Složitější situace je po střelbě z kanónů, kdy se pilot nachází ve vzdálenosti jen

800 m od místa dopadu a tlaková vlna ho zastihne ve vzdálenosti asi 4000 m od místa výbuchu ($V_c = 800 \text{ km.h}^{-1}$, $V_s = 850 \text{ km.h}^{-1}$ a $D_{stř} = 200 \text{ m}$).

Lepší podmínky pro vzdálení se od místa výbuchu jsou při zteči střel pod určitým rakursem.

RS PDL můžeme ničit podle dvou základních variant:

První varianta — ničení střel nad nepřátelským územím nebo nad vlastním územím v blízkosti čáry dotyku. Je to varianta nevýhodnější a je spojena s maximální bezpečností pilota i s minimálním ohrožením pozemních objektů. Je to proto, že jaderná nálož po dopadu nevybuchne, neboť zapalovače této nálože budou nad vlastním (nepřátelským) územím a po určitou dobu i nad naším zajištěné. Doba zajištění zapalovačů nad naším územím bude taková, aby výbuch jaderné nálože střely neohrozil vlastní vojska. Vzdálenost výbuchu od státní hranice (čáry dotyku) může být v závislosti na kilotonáži až několik desítek kilometrů.

Tato varianta činnosti je náročná na včasnost upozornění na přilet těchto prostředků, ale i na dostatečné umlčení nepřátelské PVO v tomto prostoru.

Druhá varianta — ničení těchto prostředků v určených pásmech nad vlastním územím. Je skutečností, že RS PDL nebudou působit na objekty umístěné v malé hloubce státního území (nebo blízko čáry dotyku), a proto není třeba po jejich vyhledání s jejich ničením pospíchat. Zvláště ne tehdy, když by RS PDL po dopadu mohly způsobit velké škody. Proto bude vhodné v prostoru bojové činnosti vymezit pásma o šířce 25–30 km, v jejichž rozsahu RS PDL ničit. Těchto pásem podle možností na náletovém směru vytvořit několik, odstupňovat je do hloubky tak, aby piloti nemuseli dlouho čekat na vletnutí do nich. Tato pásma podle možností volit v horském prostoru, kde výbuchy střel způsobí nejmenší škody.

Bojová činnost stíhacího letectva proti RS PDL bude probíhat v rámci vzdušných a protivzdušných operací a při obraně pozemních vojsk a důležitých objektů státního území.

Při vedení bojové činnosti proti těmto střelám bereme v úvahu některé zvláštnosti, které tuto činnost ztěžují. Je to jednak skutečnost, že střetnutí s těmito střelami bude víceméně náhodný proces, který ne vždy musí skončit ztečí. Malá vzdálenost vyhledání těchto cílů nebude vždy zabezpečovat uskutečnění zteče z chodu s použitím všech druhů výzbroje. Boj s těmito prostředky bude klást vysoké nároky na připravenost létajícího personálu, který se musí podílet na vzniku situace samostatně rozhodovat a plnit úkoly s maximální iniciativou a rozhodností. Proto bude nutné již v mírové době naučit piloty vyhledávat malorozměrné vzdušné cíle, které letí v přízemních výškách s poměrně velkou rychlostí, odhadovat vzdálenost k nim, přesně zaměřovat všemi druhy zaměřovačů. Jen tehdy budou schopni úspěšně plnit tyto úkoly ve skutečném boji.

ŘÍZENÉ STŘELY S PLOCHOU DRÁHOU LETU A BALÓNOVÉ PŘEHRADY

V článku chci podat stručný nástin historie použití přehradových balónů a uvést možnosti použití balónových přehrad v boji s řízenými střelami s plochou dráhou letu (dále RS PDL).

Balón jako nejstarší vzdušný bojový prostředek vůbec našel svoje uplatnění už před první světovou válkou, a to pro pozorovací účely. V průběhu první světové války prakticky vyvrcholila éra technického rozvoje vojenských balónů používaných v dělostřelecké pozorovací službě i jako prostředků protivzdušné obrany. U dělostřelectva byl upoutaný balón definitivně nahrazen pozorovacím (průzkumným) letounem. Použití přehradových balónů v systému PVO však přetrvává až do druhé světové války. Připomeňme z této doby použití balónových přehrad při obraně Varšavy, Paříže, Londýna, Moskvy, Oděsy a dalších sovětských měst, která byla takto chráněna proti nepřátelským náletům v první fázi války. Poměrně úspěšně byly použity upoutané přehradové balóny americkým námořnictvem při vylodovacích akcích v Evropě a na Dálném východě. Balóny byly použity i na straně fašistického Německa a Japonska.

V době největšího rozvoje tohoto bojového prostředku můžeme zaznamenat několik vývojových i používaných typů balónů. Pevnější bylo o vícekomorové balóny, kulovitěho nebo protáhlejšího (vejčitého, hruškovitého) tvaru s nafukovacími nebo plachtovými ocasními (stabilizačními) plochami o průměru kolem 10 m. Balóny měly maximální dostup od 3200 m (britské) do 4200 m (sovětské). Jako výjimku mohou uvést výškově nasazení přehradových balónů tandemového nebo jednoduchého typu s dostupem 6000 až 6500 m. Příkladem jsou zde

francouzské balóny typu Ariel, použité v roce 1939 při obraně Paříže, jejichž výsledky byly ovšem nevalné. Většinou se užití balónů ustálilo na výšce 2000 m.

Balóny byly vypouštěny a stahovány pomocí navijáků umístěných na speciálních vozidlech, a to buď jednotlivě, nebo vynášely soustavu navzájem propojených oceľových lan o síle 2–3 cm. Tento britský „zástěrový“ systém byl později zavržen pro značné komplikace při vypouštění a stahování. Souvisel s taktickým použitím balónových přehrad, kdy pro obranu Londýna se nejprve uvažovalo vytvořit souvislý prstenec o průměru 32 km s rozestupy 90 m mezi balóny. To vyžadovalo použití 1100 balónů. Osvědčila se však druhá alternativa, při níž šachovitým rozmístěním balónů po celé ploše města se oproti původnímu počtu uspořilo 500 balónů a pravděpodobnost dotyku nepřátelského letounu s lanem se podstatně zvýšila. Tyto balóny nesly jen své vlastní poutací lano. Při organizaci obrany proti letounovým střelám typu V-1 a V-2 byla zóna balónových přehrad vysunuta na vzdálenost 20–25 km před Londýn a jejich celkový počet zesílen na 2000.

Hlavní takticko-technické problémy spojené s užitím balónových přehrad a hodnocení z hlediska tehdejší technické úrovně mohou stručně shrnout takto:

— Přes veškerou materiálovou a energetickou úspornost byly přehradové balóny poměrně náročné na obsluhu. Nešlo ani tak o složitost obsluhy samé, ale spíše o počty požadovaných osob. K obsluze jednoho balónu bylo totiž v průměru třeba 10–12 lidí.

— Z čistě technického hlediska šlo vždy o to udržet balón i za silného větru ve sta-

bilní poloze a s malým tahem v poutacím lanu. Další problém byl s rozpínáním plynové náplně v souvislosti se zmenšováním barometrického tlaku. Ve velkých výškách k tomu pak přistupovaly problémy s námrazou, pružností atd.

— Vedle způsobů rozmístění byla neustálým taktickým problémem, kdy a na jakou dobu balóny vypouštět, kdy je stahovat, jak organizovat činnost vlastního letectva atd. Ústředním problémem byl však v tehdejší době výškový rozsah jejich použití. Jakmile úderní letouny začaly dosahovat výšek 7–9 km, ukázalo se, že použití balónů na těchto výškách by bylo s ohledem na náklady neúnosné. Proto bylo rozhodnuto omezit se pouze na obranu bodových objektů, kde za nepravděpodobnější se považovalo bombardování z menších výšek (kolem 3000 m). I zde však pro větší účinnost stíhacího letectva a protiletadlových kanónů malé ráže bylo nakonec od tohoto způsobu pasivní obrany upuštěno.

Dnes je velmi obtížné retrospektivně hodnotit účinnost systému balónových přehrad, neboť s postupným jejich zánikem mizely i podklady a snahy po nějakém důkladnějším hodnocení. Celkový počet jednoznačně úspěšných případů však dává tušit, že toto historické hodnocení by ani dnes nevyznělo zvlášť příznivě.

Pro zajímavost cituji z publikace V. Němečka „Vojenská letadla“, díl 2., str. 174 toto slovní ohodnocení: „Tento původně italský vynález nalezl široké uplatnění na obou stranách fronty, třebaže jeho skutečná účinnost nebyla příliš vysoká. Působil však psychologicky na osádky nalétávajících letounů, znesnadňoval jejich manévry a čas od času dokonce došlo i ke zřícení nepřátelského letounu po nárazu na oceťové lano balónové přehrady.“

K uvedenému hodnocení chci dodat, že rychlosti nalétávajících letounů byly poměrně malé a dovozovaly i při vizuálním pozorování pilota včas reagovat na možný střet s balónovou přehradou. Nerozvinutý radiolokační systém neumožňoval sledovat vzdálenější vzdušnou situaci a pružně využít potenciálních možností balónových přehrad. Šlo o jejich manévrovost, moment překvapení atd. Konečně samotná konstrukce a technika vypouštění vlastních balónů byla při srovnání s dnešními možnostmi nedostatečná a těžkopádná. A tak veškerý další vývoj v oblasti PVO byl výlučně spjat se zdokonalováním aktivních prostředků, tj. stíhacího letectva a protiletadlového dělostřelectva. Poválečné použití mnohem účinnějších protiletadlových raketových prostředků způsobilo, že se na užití balónových přehrad zapomnělo.

Myšlenka obnovy použití těchto prostředků vyvstává v době, kdy vzdušné síly nepřítelů byly vzhledem k vysoké účinnosti prostředků PVO prakticky „vypuzeny“ z optimálních výšek a orientují své použití převážně na malé výšky. Navíc se vedle pilotovaných prostředků objevují v útočném arzenálu RS PDL, které se pohybují ve výškách 30–50 m nad terénem.

Hustota těchto cílů a obtížnost jejich sledování radiolokačními prostředky dávají podnět k úvahám o použití jednoduchých a energeticky poměrně nenáročných balónových přehrad. Oprávněnost těchto úvah zapřičiňuje skutečnost, že dnešní pokrok v oblasti chemie, elektroniky a strojírenství by umožnil konstrukci daleko dokonalejších balónových systémů, než jak tomu bylo v minulosti. Tak např. užití lehkých umělých hmot dovoluje dnes zvednout poměrně hustou přehradnou síť, která může být vážnou překážkou na dráze letu řízených střel. Takové sítě by měly i vylučovat průchodnost cíle přehradou. Realizace umělých hmot v samotné konstrukci prostředků a použití určitých automatizačních prvků při jejich ovládání skýtá mnohem větší nádeji na jejich celkovou efektivnost.

Spolu s posunem v oblasti taktiky a operačního umění vojsk PVO byl by zde patrně vítán další element v celkovém komplexu dosud používaných i nově vyvíjených prostředků PVO, jejichž aktivní činnost by tato pasivní ochrana mohla vhodně doplňovat. Zdokonalující se taktika sil a prostředků PVO, jakož i všestranné zabezpečení jejich bojové činnosti skýtají všeobecně lepší výhled i na dokonalejší využití inovovaných balónových přehrad.

Víme, že cesta od myšlenkového podnětu k realizaci je víceméně složitá. Objektívne je provázána celou řadou výpočtů, kalkulací, zkoušek a zpravidla obsahuje mnoho dalších činitelů, jejichž vliv se dá pouze odhadovat, ale bez nichž je zavedení nového bojového prostředku nemožné.

Stejně tomu může být i u případného použití přehradových balónů.

Dnes je situace ve srovnání s minulostí snazší v tom, že existují metody operační analýzy (operačního výzkumu). Tyto spolu s využitím moderní výpočetní techniky vytvářejí lepší možnosti rychleji proniknout do podstaty věci, a tak i napovědět správné řešení. V našem případě by to byl nejvyšší složitý, dynamický, stochastický model skupinového boje prostředků vzdušného napadení s prostředky PVO, formulovaný jako úloha teorie hromadné obsluhy. V konkrétní výzkumné práci to představuje sestavit analytickou cestou řádově stovky dílčích modelů náletových situací a

jim odpovídající modely působnosti prostředků PVO (včetně balonových přehrad) a zkoumat efektivnost jednotlivých jejich prvků v různých, avšak ve svém součtu konečných kombinacích. To můžeme učinit jen s užitím vysoce výkonné výpočetní techniky na základě vhodně volených algoritmů, programů a podprogramů.

Vypracování matematického modelu bojové činnosti zahrnuje tyto hlavní etapy:

- ujasnění si podstaty úkolu a formulace cílů výzkumu,
- vypracování formalizovaného popisu zkoumaného procesu bojové činnosti,
- sestavení algoritmu modelu,
- výběr kritérií hodnocení výsledků modelování,
- sestavení programu modelu, jeho odlaďení na počítači a upřesnění,
- hodnocení přesnosti obdržných výsledků,
- realizace modelu.

S tím také souvisí kvalitativní rozbor podmínek úlohy, stanovení omezujících podmínek, volba ukazatele efektivnosti, logický rozbor faktorů, které nebyly uváženy při výpočtu ukazatele efektivnosti, a kvalifikovaný odhad jejich vlivu, zavedení příslušných korektur apod.

Z rozsahu práce vyplývá, že tato není v silách jednotlivce, ale může být realizována pouze skupinou odborníků, analytiků a programátorů.

Ještě chci uvést, že při samotném zkoumání efektivnosti nově konstruovaných balonových přehrad by pro jejich jednoduchost bylo účelné užít i reálných modelů, na nichž by bylo možné zkoušet a ověřovat si různé typy navrhovaných prostředků. Tato práce by měla předcházet komplexnímu výzkumu analytickou cestou, jehož hlavním cílem by v našem případě bylo zjistit, do jaké míry balonové přehradly omezují působnost ostatních prostředků

PVO a jak k celkové jejich účinnosti přispívají (nebo nepřispívají).

Pro jednotlivce je velmi obtížné podat ucelené návrhy na konstrukci balonů a použití balonových přehrad. Konečně charakter článku to ani neseleduje. Přesto se pokusím, alespoň v hrubých rysech a formou obecně technických úvah, uvést některé náměty spolu s přibližnou ekonomickou kalkulací.

Za předpokladu použití některé z umělých hmot tuzemské nebo zahraniční výroby by z aerodynamického hlediska opět šlo o balóny elipsovitého tvaru se stabilizačními plochami, které by se ve stabilní poloze udržely ve vzduchu a unesly vlastní tažné lano, popř. soustavu propojených sítí. Při menších nesených hmotnostech by zřejmě přicházely v úvahu balóny poněkud menších rozměrů, než jaké byly používány v minulosti. K upoutání balonů by bylo možné použít obdobná lana jako u brzdicích padáků v letounech, které vynikají poměrně malou hmotností, vysokou pružností a pevností v tahu. Užití lan tohoto typu mimo jiné snižuje i stupeň ohrožení okolí v havarijních případech.

Jako přepravní prostředek se nabízí použití typového vozidla T-148 (nebo T-815) s přívěsem, které s ohledem na ložnou plochu by bylo schopno přepravovat 2–3 balóny s navijákem a agregáty. Na vlastním vozidle by mohlo být umístěno plnicí a ovládací zařízení. Pro řešení mechanismu vypouštění a stahování balonů je nevhodnější elektromechanický naviják se střídavým elektromotorem o výkonu cca 3 kW. Snížení otáček navijáku bubnu řešit více-
stupňovou převodovkou. Bylo by účelné počítat pro každý naviják s autonomním zdrojem elektrické energie.

Přibližný odhad nákladů na konstrukci a výrobu jedné soupravy (2–3 ks) balonů PVO — viz **tabulku**.

Tabulka

Prostředky	Přibližný cenový odhad (v tis. Kčs)
2–3 balóny s lanovým (včetně jejich konstrukčního vývoje)	500–750
Přepravní prostředek T-148 (nebo T-815) se speciálním plnicím	300–500
Vývoj a hodnota speciálních navijáků (2–3 kusy)	100–150
Autonomní ovládací zařízení navijáků (včetně hnacích jednotek)	50–100
Celkem (souprava 2–3 balonů)	950–1500

Z tabulky vidíme, že celkové náklady při počtu 2—3 balónů v soupravě by neměly převýšit hodnotu 1,5 mil. Kčs [z tohoto odvozené náklady na použití jednoho balónu by činily zhruba 0,5 mil. Kčs].

Ve srovnání s mnohamilionovými hodnotami účinných prostředků je z uváděných hledisek i při minimálních pravděpodobnostech střetu cíle s přehradou efektivnost tohoto systému zcela evidentní.

Pochopitelně jde o úvahy předběžné a neúplné. I když jsem využil kvalifikovaných odhadů příslušných odborníků automobilní, strojní, elektrotechnické, aerodynamické a chemické profese, zůstává tato stát pouze na úrovni prvotních myšlenek, k jejichž rozpracování bude třeba přistoupit na základě podrobněji formulovaného zadání vědeckého úkolu.

Hlavní zásady bojového použití balónových přehrad by byly určovány především taktikou vzdušného nepřítele, dále konstrukcí a technickými možnostmi vlastních balónových přehrad (které by však měly být z větší části už předem cvlivněny taktickými požadavky) a nakonec i bojovou činností ostatních prostředků PVO.

S přihlédnutím k soudobým podmínkám boje se vzdušným nepřítelem můžeme i bez ohledu na současný stav předpokládat a vyslovit k této otázce předem tyto zásady a doporučení:

— Na základě vyhodnocení možností vzdušného nepřítele, zejména předpokládaných náletových směrů RS PDL i ostatních nízkoleťících cílů by bylo možné zasadit balónové přehrady jak na blízkých, tak i na vzdálenějších přístupech k bráněným objektům a prostorům. Balónové přehrady síťového typu členit i do hloubky s minimálním omezením působnosti ostatních prostředků PVO. Hluboké členění dosáhnout i šachovnicovým uspořádáním souvislých užších přehradových pásem. Tuto otázku řešit variantně s využitím mobilnosti prostředků a s předem propracovanými otázkami vedení bojové činnosti vlastním letectvem.

— Ve vertikální rovině pokládat za dostačující výšku spodní hladiny (hranice) souvislého radiolokačního pole. Ke zvýšení pravděpodobnosti střetu cíle s balónovou

přehradou by bylo účelné řešit přehradu střídavě stupňovitě ve vztahu k zadané výšce.

— Maximálním utajením, manévrovostí prostředků a neočekávaným jejich zasazováním plně využít momentu překvapení. V opačném případě by nepřítel mohl přehradu obejít nebo zničit.

— Při konkrétním rozmístění přehrad v terénu se vyhýbat osídleným místům a prostorům nasyceným vojsky s cílem snížit účinky havarijních výbuchů zničených vzdušných cílů.

— V případě dočasného prozrazení systému využít přehrad i jako léčky v kombinaci se zasazením jiných prostředků PVO na daném směru. Zvednutí výškových hladin letu vzdušných cílů bezprostředně využít k působnosti aktivními prostředky.

— Viditelných přehrad využít i k operačnímu maskování, klamání a dezorientaci vzdušného nepřítele. V kombinaci s použitím zavěšených koutových odražečů využít přehrad i k dezinformaci o skutečném radiolokačním obrazu terénního reliéfu.

— Z úsporných důvodů a podle konkrétních místních podmínek by obsluhu těchto systémů mohli zčásti vykonávat např. příslušníci radiotechnických jednotek, příslušníci Civilní obrany, popř. i jiných jednotek, rozmístěných po celém teritoriu (zejména při určitém stupni automatizace). Tím by se do jisté míry ušetřily lidský potenciál, spojovací prostředky a jiné materiálové zdroje při vyčleňování speciálních jednotek.

— Použití přehrad řídit centralizovaně z VS svazků PVOS v úzké součinnosti s ostatními druhy vojsk a se sousedy (zejména s vojskem PVO PV a frontovým letectvem). Přitom z hlediska zajištění bezpečnosti vlastního letectva brát zvláštní zřetel na to, abychom neomezovali možnosti startu a přistání vlastních letounů.

Další rozpracování uvedených zásad by bylo zřejmě možné až na základě znalostí takticko-technických parametrů konkrétních prostředků. Současně je však možné některé z těchto zásad chápat i jako předběžné požadavky na konstrukci balónových přehrad.

Případné užití balónových přehrad nemůže v žádném případě vyřešit otázku boje s RS PDL. Netroufám si uvést zde věrohodnou prognózu vývoje prostředků PVO.

Mohu však tvrdit, že může jít pouze o prostředek doplňkový. K této klasifikaci jej předurčuje jeho pasivní charakter a tím i možnosti snadnějšího vyřazení ze strany

nepřítel. Hlavními a rozhodujícími prostředky obrany jsou a budou nesporně ty, které z takticko-technických hledisek dosahují určité ekvivalence, tj. jsou přibližně úměrné s útočnými prostředky vzdušného nepřítele. Vedle dalšího zdokonalování a vývoje nových prostředků protiletadlového raketového vojska a pilotovaného stíhacího letectva půjde zřejmě i o vývoj a zasazení bezpilotních prostředků PVO. Za velmi efektivní je třeba pokládat ničení RS PDL na zemi a ničení nosičů těchto střel před jejich vypuštěním.

Kromě toho se ve vztahu k tomuto problému objevují zcela originální návrhy. Tak např. velké naděje vkládáme do použití laserů, umělých aerosolových mraků apod. Za úvahu stojí již naznačený námět o uměle vyvolání chyb v radiolokačním snímání reliéfu terénu jako korelačního činitele při navádění RS PLD.

Myšlenka a použití balónových překrad při obraně důležitých objektů a prostorů i přehrazování náletových směrů má podle mého názoru i přes své nedostatky racionální jádro a podstatnění.

KE CVIČENÍ »DUKLA-82«

Hluboké studium a praktické zvládnutí nových zásad vojenského umění a jejich další rozpracování se plně vztahuje i na týlové funkcionáře a štáby především při hledání nových efektivnějších forem a způsobů materiálního a zdravotnického zabezpečení bojové činnosti vojsk.

Na cvičení „Dukla-82“ se promítly některé specifické rysy charakterizované počáteční obrannou operací prvosledových armád, rozvíjením frontové útočné operace, zasazením OMS, vzdušných výsadek a silných uskupení vojsk 2. sledu frontu, ale i některé vlivy nových organizačních struktur týlu, zejména operačního stupně, které vyžadovaly mnohdy tvůrčí přístup k řízení vzniklých situací.

V tomto směru jsme pro činnost týlových štábů a jejich součinnost s operačními štáby a druhy vojsk získali řadu cenných zkušeností a poznatků.

Při **plánování týlového zabezpečení** operace se potvrdila nutnost vycházet ze zásady, že úhrada spotřebovaného materiálu vojsky přikrytí státní hranice a v průběhu prvních dvou dnů operace bude zabezpečována především z mírových posádek, vykládacích stanic na železnici a z ostatních vyčleněných zdrojů na teritoriu. Proto také postačí rozvinout armádní a frontové brigády materiálního zabezpečení a zapojit je do dopravně zásobovací činnosti v průběhu druhého až čtvrtého dne útočné operace.

Po přechodu vojsk do útočné operace, v závislosti na jejich tempu postupu a předpokládané spotřebě materiálu zabezpečovaných vojsk, můžeme plánovat s přemísťováním a rozvíjením armádních a frontových brigád materiálního zabezpečení v nových prostorech každý druhý až třetí den útočné operace. Nemůžeme však zásadně dopustit, aby docházelo k nadměrnému prodlužování koloběhu dopravních prostředků na úseku front — armáda — svazek. To se negativně odráží v plynulosti dopravně zásobovacího procesu.

Rozvinutí frontové týlové základny předpokládáme pátý až šestý den operace, zpravidla na hlavním železničním směru v prostoru týlového pásma frontu. V některých případech, kdy nemůžeme frontovou týlovou základnu z ča-

sových a prostorových důvodů včas rozvinout, je výhodnější rozvinout na železnici v průběhu třetího až čtvrtého dne operace v prvním pořadí oddělení frontové týlové základny, které postupně rozvíjet v tomto prostoru na frontovou týlovou základnu. K přísunu materiálu musíme maximálně využívat obnovené provozuschopné úseky železnice a zřizovat na nich vykládací stanice. Přemístění frontové základny do nového prostoru předpokládáme ke konci operace na obnoveném železničním směru.

Včasné uvedení týlových svazků, útvarů a zařízení do plné bojové pohotovosti, jejich soustředění a další rozvíjení za vojsky podle vývoje situace vyžaduje v součinnosti s operačními štáby urychleně řešit organizaci **zaujetí plánovaných prostorů** v operační sestavě, aby odpovídala potřebám přikrytí státní hranice při současném vytváření uskupení týlu pro splnění úkolů útočné operace. Splnění těchto požadavků klade zvýšené nároky především na řídicí činnost týlových funkcionářů frontu i armády, vyžaduje pružně reagovat na vzniklou situaci zejména organizačními opatřeními a mít trvalý přehled o stavu a činnosti podřízených týlových svazků, útvarů a zařízení (TSÚZ). Zkušenosti potvrdily i důležitost plánovitého řízení přesunu TSÚZ do prostorů soustředění v operační sestavě a jejich přemísťování a rozvíjení v průběhu operace. To vyžaduje včas, v součinnosti s operačními štáby a druhy vojsk, řešit jejich časové a prostorové sladění s přemísťováním druhých sledů a záloh frontu (armád) včetně rozvíjení týlových základen a jejich oddělení. Tyto úkoly vyžadují přímý podíl týlu na řešení těchto otázek, ale současně i kvalifikované znalosti vysílaných orgánů týlu o počtech sil, prostředků a reálných časových možnostech organizace přemísťování TSÚZ.

Je třeba, aby týloví funkcionáři a štáby v počátečním období:

- měli trvalý přehled o situaci o dva stupně níže, zejména o stavu a průběhu mobilizace u týlových svazků, útvarů a zařízení, o nakládání a vývozu zásob ve vojenském i operačním týlu,

- organizovali včas rekognoskaci určených prostorů soustředění,

- využili silničních útvarů a teritoriálních sil a prostředků k zabezpečení přesunů vojsk a týlových svazků, útvarů a zařízení do prostorů soustředění a zaujímání operační sestavy,

- kontrolovali přesuny týlových svazků, útvarů a zařízení do prostoru soustředění v operační sestavě a měli přehled o jejich zaujímání a dosažení pohotovosti v nich,

- řešili s předstihem podle vývoje operační situace organizaci týlu, materiálního a zdravotnického zabezpečení vojsk s důrazem na vojska, určená k postupnému přechodu hlavních sil frontu do útočné operace s použitím klasických prostředků ničení,

- organizovali včas opatření k převzetí spojeneckých vojsk do materiální a zdravotnické péče frontu a řešili souběžně organizaci jejich týlového zabezpečení v souladu s předpokládanou činností.

Zvýšené úsilí týlu je třeba soustředit především na zabezpečení úderného uskupení frontu a také dělostřelectva, které se zúčastňuje průlomu obrany nepřítel v rámci komplexního palebného ničení.

I když nové rozložení zásob munice a zvýšení jejich hmotnosti na vojskovém i armádním stupni příznivě ovlivňuje kalkulace potřeby, rozsah přepravních úkolů spojených s **přisunem munice** do palebných postavení dělostřelectva se však v podstatě nezměnil. Nad pohyblivé zásoby musí být přisunut do palebných postavení dělostřelectva kolem 1,3—1,6 palebného průměru munice, a to ve velmi krátkém čase. Celkové množství munice k zabezpečení průlomu může činit u frontu 9—11 tisíc tun, u armád 4—8 tisíc tun. To vyžaduje zapojit značný počet dopravních jednotek a útvarů vojskového i operačního stupně. Zkušenost ukázala, že můžeme velmi účelně využít i vyvezených zásob munice na železnici a jejich předsunutím za vojsky zrychlit tento proces a snížit požadavky na potřebu dopravních prostředků.

Náročné úkoly, které pro něj vyplývají z **komplexního palebného ničení** nepřítele při průlomu připravené obrany, ale i v dalších fázích bojové činnosti, vyžadují, aby týlové štáby tyto úkoly řešily s dostatečným předstihem, centralizovaně při využití všech sil a prostředků bez rozdílu jejich velitelské podřízenosti. Předpokladem úspěšného splnění tohoto náročného úkolu je přesná a včasná součinnost všech orgánů, které se na jeho realizaci podílejí. Osvědčilo se vytvoření samostatné plánovací skupiny, složené z příslušníků RVD, orgánů výzbrojní služby, štábu týlu a vojenské dopravy. Tato musí úzce spolupracovat se skupinou, která plánuje komplexní palebné ničení. Důležité je, aby zvláště časové kalkulace, vydání potřebných nařízení, jejich proniknutí a vlastní realizace přisunu munice byly objektivní a jejich zkracování nebylo podnětem pro málo reálná velitelská rozhodnutí.

Kvalitativním přelomem v útočné operaci je **přechod nepřítele k použití prostředků zbraní hromadného ničení**, včetně jaderných zbraní. Proto je třeba v týlových štábech předem připravit co nejefektivnější metodiku práce i varianty potřebných opatření k obnově bojeschopnosti vojsk a týlu a řešení předpokládaných ztrát osob, materiálu, techniky a vlivu na celý dopravně zásobovací a léčebně odsunový systém včetně systému velení týlu.

K podstatnému snížení účinků těchto úderů je třeba především včas organizovat a uskutečnit promyšlenou periodickou změnu prostorů rozmístění prvků týlu, v nových místech zesílit opatření ochrany proti zbraním hromadného ničení, přičemž maximálně využívat stálých objektů a vlastností terénu. Rovněž je nutné věnovat pozornost vytváření silnějších záloh zdravotnických sil a prostředků i materiálu a jejich účelnému členění do celé hloubky vojskového i operačního týlu.

Vysoké ztráty, které mohou vzniknout po jaderných úderech nepřítele na vojska a týlu, dále složitá situace na silnicích, na železnici a vytvoření rozsáhlých pásem zamoření může značně ovlivnit činnost dopravně zásobovacího a léčebně odsunového systému. Při nahrazování ztrát materiálu a dopravních prostředků musíme využívat nejen vytvořených záloh, ale i operativně manévrovat zásobami a znovu rozdělit ostatní prostředky ve prospěch vojsk, která mají největší úspěch. Urychleně zabezpečit průjezdnost hlavních komunikačních směrů, obnovovat zničené úseky nebo zřizovat objížďky.

Značný rozsah zdravotnických ztrát, předpokládaný způsob a možnosti rozvíjení dalších oddělení nemocničních základů si zpravidla vynucují zkrátit dobu na poskytování lékařské pomoci, maximálně využít improvizovaného uložení raněných a dočasný manévr chirurgickými a jinými brigádami specialistů z dosud nerozvinutých nemocničních základů a zdravotnických záloh.

Jedním z rozhodujících opatření týlu po hromadných jaderných úderech nepříteli musí být urychleně **obnovit velení** týlu na všech stupních. Je nutné co nejrychleji získat potřebné informace o následcích úderů. Tyto musí týlové štáby získávat všemi dostupnými prostředky, a to nejen technickými, které mohou být dočasně nebo i trvale vyřazeny z provozu, ale také vysláním styčných orgánů a skupin. Chceme zdůraznit, že tato snaha musí být oboustranná. To znamená, že je povinností i podřízeného velitelského stupně všemi prostředky co nejrychleji informovat o následcích úderů svého nadřízeného. Získané informace musíme urychleně vyhodnotit a z nich vyvodit příslušná opatření.

Hlavním úkolem, souběžně s odstraňováním následků napadení a obnovou bojeschopnosti vojsk a týlu, zůstává zabezpečit další rozvíjení útočné operace, postupně přemísťovat do nových prostorů frontové a armádní brigády materiálního zabezpečení, rozvinout další oddělení nemocničních základů a prodlužovat směry obsluhovaných silnic za prvosledovými armádami. Tak zabezpečíme nepřetržitost dopravně zásobovacího a léčebně odsunového systému.

Jedním z hlavních učebních úkolů, řešených v úzké součinnosti s operačními štáby, bylo i včasné plánování týlového zabezpečení, vytvoření potřebných zásob a posílení **operační manévrující skupiny (OMS)** frontu před jejím zasažením a v průběhu boje, který vedla odtrženě od hlavních sil na samostatném směru. Ukázalo se, že je vhodné vytvořit do doby pohotovosti u OMS zvýšené zásoby o 0,3 n PHM a proviantu o 4 dd přímo u bojové techniky, vozidel a vojáka a navíc mít na přidělených dopravních prostředcích z frontové brigády materiálního zabezpečení zásoby munice 0,8 pp, PHM 1,2 n a proviantu 6 dd. Pro zabezpečení činnosti OMS v hloubce je třeba vhodně zplánovat i vzdušný přísun. Ke zdravotnickému zabezpečení je nutné posílit OMS samostatnými zdravotnickými oddíly a zdravotnickými odsunovými prostředky a plánovat využití vzdušného odsunu raněných. Tato opatření vytvoří podmínky pro splnění úkolů OMS. Výše zásob i rozsah posílení OMS musí být pochopitelně odpovídající stanovenému operačnímu úkolu.

Po sloučení OMS s vojsky prvního sledu frontu musíme urychleně doplnit zásoby, odsunout raněné a obnovit bojeschopnost týlu tak, aby byl schopen plnit další plánované úkoly.

Poznatky ze cvičení ukázaly, že v činnosti týlových štábů i služeb bude nutné věnovat nadále pozornost **organizaci a řízení práce**, zavedení pevného režimu dne, který by zabezpečoval dostatečnou perspektivu a sladění činnosti štábů týlu a jednotlivých týlových služeb při plnění periodických, ale i nově plánovaných úkolů.

Ke zvýšení úrovně organizace práce týlových štábů a služeb musíme připravit na jednotlivých pracovištích názorné pomůcky o průběhu operačního a astronomického času, směru větru, schémata spojení, funkčních čísel, volacích

znaků, složení a sestavy vojsk a týlu frontu a armád, tabulky počtů a údaje o hmotnosti zásob v náplních i tunách. Kromě toho je třeba průběžně vést přehled materiálního zabezpečení po armádách a svazcích (vždy o dva stupně níže) v rozhodujících druzích materiálu tak, aby z nich byl zřejmý soustavný přehled, na jakém stupni zabezpečení jsou jednotlivé svazky a armády. U štábu týlu i služeb musí být trvalý přehled o vydaných a převzatých rozkazech a nařízeních pro podřízené svazy (svazky), týlové svazky, útvary a zařízení a o hlášeních od podřízených i nadřízenému. K zabezpečení jednoty velení týlu se musí důsledněji vžít zásada, že všechny důležité rozkazy a nařízení vydávané po odborné linii vojskům a TSÚZ musí schválit NT-ZV nebo NŠ týlu.

Tyto zdánlivě pomocné dokumenty usnadňují práci týlových štábů, jsou podkladem pro rychlou informaci a orientaci náčelníka týlu a pro přijímání reálných rozhodnutí.

Metodiky práce štábu týlu, správ a jednotlivých služeb musíme vypracovávat v závislosti na plánování operace a řízení týlového zabezpečení vojsk v jednotlivých fázích bojové činnosti vojsk (přikrytí státní hranice, vedení útočné operace, vedení částí sil útočného a obranného boje, zasazení 2. sledů armád a frontu, operačních a taktických výsadek, dalších operačních záloh, vyslání OMS, překonávání velkých vodních překážek, horských masívů, organizace práce při komplexním palebném ničení nepřítele a přísunu munice k vedení průlomů) a dalších rozhodujících opatřeních, která podstatně ovlivňují týlové zabezpečení vojsk, systém velení týlu, rozhodovací proces NT-ZV a náčelníků týlových služeb i potřebný tok informací.

Jako nezbytnou pomůcku je třeba zvlášť vypracovat systém opatření při přechodu k použití jaderných zbraní u týlových svazků, útvarů a zařízení i u vojsk s důrazem na ochranu osob, materiálu, týlové techniky, na opatření k obnově bojeschopnosti ve velení týlu a úhrady kádrů, na odstraňování následků v rozhodujících oblastech, zejména zdravotnických ztrát, hlavních druhů materiálu, dopravní a týlové techniky, včetně jejich možné úhrady. K tomu stanovíme pořadí důležitosti úkolů, které lze vyjádřit signály. Opatření na jednotlivé signály plníme včetně útvaru.

Ke zlepšení vzájemné informovanosti, správnému a jednotnému pochopení úkolu co do obsahu, času, prostoru a cíle, je nezbytné organizovat týlovou součinnost ve štábu týlu frontu (armády). Podle potřeby ji organizujeme též s dalšími správami, druhy vojsk a služeb (operační správou, ženijním a chemickým vojskem, výbrojní službou apod.), které jsou rozhodující při řešení konkrétní vzniklé situace.

Zvláštní pozornost je třeba věnovat celému systému kontrol včasného pronikání vydaných rozkazů a nařízení k vykonatelům, souběžnosti velení týlu s operačními štáby a druhy vojsk a poskytování pomoci orgány nadřízených týlových štábů u vojsk a TSÚZ přímo na místě. Tyto požadavky zvlášť vystupují do popředí při přebírání a organizaci týlového zabezpečení spojeneckých vojsk, kde je nutné plně zabezpečit součinnost mezi týlovými štáby ve smyslu vydaných směrnic.

Velitelsko-štábní cvičení „Dukla-82“ bylo charakterizováno některými zvláštnostmi, které kladly vysoké nároky na teoretickou připravenost týlových štábů a jejich schopnost aplikovat a rozvíjet v praxi některé nové poznatky týlového zabezpečení soudobých frontových a armádních útočných operací.

Zvláště náročným úkolem bylo procvičení organizace týlového zabezpečení v nových organizačních strukturách operačního a vojskového týlu. Cvičení napomohlo s potřebnou perspektivou postupně zvládnout tuto novou problematiku cvičícími týlovými, ale i operačními štáby. Současně však ukázalo, že těmto otázkám je třeba nadále věnovat potřebnou pozornost, a proto se k této problematice ještě vrátíme.

Příprava dalších útočných operací

*Redakčně zpracovaný a zkrácený článek generálplukovníka
M. I. Bezchrebtého, kandidáta vojenských věd, docenta, uve-
řejněný v sovětském časopise „Vojennaja mysl“ čís. 7/1982.*

Dalšími útočnými operacemi rozumíme operace vedené frontem (armádou) po splnění úkolů předešlé operace. Všechny další frontové útočné operace ve Velké vlastenecké válce byly součástí strategických operací a armádní frontových. Byly vedeny v souladu s jejich zámyslem a zpravidla s krátkými operačními přestávkami nebo bez nich.

Nezbytnost vedení několika útočných operací fronty (armádami) postupně do hloubky v rámci jedné strategické (frontové) operace byla podmíněna existencí velkých uskupení vojsk nepřítele, rozmístěných nejen v operační, ale i ve strategické hloubce, a předurčených k manévru. Kromě toho nebylo možné začlenit do sestavy frontu (armády) takové množství sil a prostředků, které by zabezpečovaly zničení protistojících uskupení vedením jen jedné operace. V průběhu dokončování prvních operací nemohly mimo to fronty velmi často uvést složení úderných uskupení a jejich operační sestavy do souladu se zásadně změněnou operační situací, zabezpečit vojska materiálními prostředky, které by postačily k vedení bojové činnosti do celé hloubky strategické obrany.

Klasickými vzory dalších frontových a armádních útočných operací, vedených s cílem rozhodného zničení hluboce členěných

uskupení nepřítele bez operačních přestávek nebo jen s velmi krátkými přestávkami mezi operacemi v průběhu Velké vlastenecké války, jsou operace sovětských vojsk v letech 1943—1945.

Např. 1. běloruský a 1. ukrajinský front ve viselsko-oderské strategické útočné operaci musely vést po jedné operaci do hloubky 300—350 km. Ve skutečnosti uskutečnily po dvou operacích — první a další, v jejichž průběhu postoupily do hloubky až 570 km. Fronty v průběhu operace v krátké době zničily 60 německých fašistických divízií, osvobodily značnou část Polska a přenesly bojovou činnost na území fašistického Německa.

Analýza zkušeností z přípravy a vedení všech dalších frontových útočných operací svědčí o tom, že pro ně byly charakteristické takové nejdůležitější rysy, které svým obsahem mají velký význam i v soudobých podmínkách. Je to rozhodnost cílů a velký prostorový rozmach operací, vysoká manévrovost a dynamika bojové činnosti, vedení útoku ve vysokých tempích na směrech s velmi nestejným postupem svazků a svazů i s velkým odtržením vysoké pohyblivých uskupení vojsk od hlavních sil frontu, náhlé změny operační situace, zvláště na začátku dalších operací.

Téměř všechny další operace připravovali velitelé a štáby frontů (armád) v průběhu plnění dalších úkolů předešlých operací, ve složitější operační situaci. Jaké byly zvláštnosti podmínek jejich přípravy?

1. Velitelé frontů (armád) v období přijetí rozhodnutí k další útočné operaci nemohli mít k dispozici zprávy o situaci, jejichž analýza by umožňovala okamžitě a v konečné podobě formulovat svůj záměr, protože ještě probíhaly první operace. Kromě toho bylo obtížné určit bojové složení, úroveň bojeschopnosti, operační situaci a charakter činnosti jak vlastních vojsk, tak i nepřítelů v pásmu frontu (armády) na začátku nové operace. To vyžadovalo náročné prognózování a určité návyky předvídání vývoje operační situace.

2. K vedení dalších útočných operací neměly fronty (armády) zpravidla připravená úderná uskupení ani dostatečné množství bojeschopných svazků v záloze, které by bylo možné použít ke splnění těchto cílů. Proto uskupení vojsk na směrech úderů frontu (armády) byla vytvářena v průběhu dokončování předešlé operace a ve většině případů manévrem a přeskupováním svazů a svazků prvního sledu.

3. V důsledku nestejnoměrného postupu armád prvního sledu a jejich vyjití do konečného prostoru předešlé operace v stejném čase, v důsledku rozdílnosti v jejich bojovém složení a naplnění byly cíle, úkoly a rozmach dalších armádních útočných operací různé, a proto začátek přechodu k plnění úkolů v nové, další operaci nebyl vždy současný.

4. Neurčitost situace, ve které probíhala příprava další operace, měla za následek nutnost upřesnit nebo zcela změnit směr hlavního a dalších úderů frontu při jejím zahájení. To si rovněž vynutilo v plánu operace předvídat uskutečnění odpovídajícího manévru silami a materiálními prostředky.

Zkušenosti z Velké vlastenecké války ukázaly, že neefektivnější byly ty další operace, které byly uskutečněny po krátkodobé operační přestávce nebo bez ní. To bylo příčinou toho, že nepřetržitě vedení dvou frontových operací, kdy jedna překrývala druhou, do velké hloubky zbavovalo nepřítel možnosti přeskupit síly k činnosti proti vojskům frontu v útoku, organizované zasadit zálohy do sražení a vytvářet pevnou frontu v nových prostorech.

Vedení dalších operací bez operačních přestávek bylo nejtýpější pro armádní útočné operace. Frontové operace vyžadovaly určitou přestávku k uskutečnění nezbytného přeskupení vojsk na nové směry, přísunutí a rozvinutí armádních a frontových týlů, obnovení komunikací, k přísunu

velkého množství materiálních prostředků a uskutečnění dalších opatření na přípravu k nové operaci.

Analýza zkušeností z Velké vlastenecké války svědčí o tom, že další frontové a armádní útočné operace, uskutečněné bez jejich včasné a pečlivé přípravy ještě v době probíhající operace, mohou se změnit v neplánovaný postup vojsk, kterému hrozí nebezpečí zmaření splnění stanovených úkolů. To názorně vyplývá z průběhu bojové činnosti vojsk Jihozápadního a Voroněžského frontu v útočných operacích v závěrečném období zimního tažení v letech 1942 až 1943. Vojska těchto frontů měla při zahájení dalších operací značné ztráty, byla velmi unavena, měla nedostatek výzbroje, munice a pohonných hmot. Týly se roztáhly na 250–300 km. Vojska se odtrhla od letištních základů frontového letectva a neměla potřebnou leteckou podporu a ochranu. V důsledku těchto i celé řady jiných důvodů vojska namísto rozvíjení útočné operace do velké hloubky byla donucena vést těžká obranná sražení a potom odejít v důsledku úderů německých fašistických uskupení, která přešla do protitoku.

K zabezpečení úspěchu operace je zapotřebí uskutečnit komplex organizačních opatření k její všestranné přípravě ještě při dokončování probíhající operace. **Tato příprava musí proběhnout tak, aby zahájení nové operace bylo bezprostředním pokračováním předešlé operace.**

Na základě zkušeností z Velké vlastenecké války můžeme říci, že na metody práce velitelů a štábů při přípravě další operace a na obsah uskutečňovaných opatření budou mít velký vliv nejen operační situace, stupeň bojeschopnosti hlavních sil a charakter činnosti nepřítelů, ale hlavně množství a stav přisunovaných záloh, plánovaných k uskutečnění další operace frontu, naplněnost svazků a svazů vojsky a vojenskou technikou, stav a situace operačního týlu a komunikací v útočném pásmu. Velký význam má dostatek materiálních prostředků, zejména munice a pohonných hmot.

Při přípravě dalších frontových útočných operací, např. v běloruské, viselsko-oderské a východopruské strategické operaci byly velmi různorodé operační situace i stav svazů frontů při jejich zahájení.

Počet opatření, uskutečňovaných v průběhu přípravy dalších operací ve všech těchto operacích, byl téměř stejný. Jejich rozsah a obsah však v mnoha směrech závisely na operační situaci vojsk. Ta především předurčovala potřebný rozsah přeskupení k dosažení převahy v silách a prostředcích na směrech hlavního a dalších úderů, dobu jejich zahájení, podmínky při-

sunu materiálních prostředků, nutnost zacerení mezer v operační sestavě vojsk prvních sledů a týlových útvarů a zařízení armád a frontu, zvláštnosti odsunu raněných a poškozené techniky a jiná opatření.

Vliv operační situace vojsk, stupně jejich zabezpečení, stavu týlu na rozsah a obsah opatření při přípravě dalších operací v soudobých podmínkách velmi narůstá v důsledku zvýšení pohyblivosti a manévrovosti jak vlastních vojsk, tak i nepřítelů. Doby na uskutečnění nezbytných opatření musí být ovšem podstatně zkráceny. To současně vyžaduje brát v úvahu vysokou dynamiku rozvíjení předešlé operace, nestejnoměrnost postupu vojsk, zvláště v závěrečném období, kromě toho i různou spotřebu materiálních prostředků.

Největší potíže při přípravě dalších operací vznikaly v těch případech, kdy všechny svazy frontu při zahájení další operace byly v prvním sledu. V důsledku toho jejich svazky měly velké ztráty, omezené zásoby materiálních prostředků, některé z nich vyžadovaly značné doplnění vojsky, bojovou technikou, někdy úplné nebo částečné obnovení bojeschopnosti. Všechno to bude v současné válce typické a bude určovat zvláštnosti přípravy další operace. Podmínky bojové situace mohou být kromě toho ztíženy značným růstem stupně působení nepřítelů údery letectva a raket jak s jadernými, tak i klasickými náplněmi na naše vojska. V bojové činnosti, vedené s použitím jen klasických zbraní, budou efektivním prostředkem ničení vojsk nepřítelů, rozmístěných v hloubce nebo uskutečňujících manévry, balistické řízené střely s plochou dráhou letu s bojovými hlavicemi, vybavenými kazetami s protitankovými, protipěchotními a zápalnými minami a náboji.

Velký vliv na metody práce a obsah opatření při přípravě operace bude mít čas, vyčleněný na jejich uskutečnění. Zkušenosti ukazují, že velitel a štáb frontu zahajovali přípravu operace tak, aby bylo zabezpečeno utajení jejího zámyslu a nutných opatření. Přitom armády měly dostatečné množství času na přípravu svých operací, pluky a prapory na organizaci bojové činnosti. Přijetí rozhodnutí, plánování bojové činnosti a celý komplex hlavních organizačních opatření probíhaly v nevelkých časových intervalech na operačním i na taktických stupních velení.

Právě taková metoda přípravy dalších operací umožňovala zkrátit nebo vůbec vyloučit přestávky před jejich vedením. Všechny fronty, které se zúčastnily běloruské a viselsko-oderské strategické útočné operace, postupně bez přestávek vedly po něko-

lika frontových útočných operacích. V průběhu jejich přípravy spotřebovali velitelé frontů na přijetí rozhodnutí den a noc. Ostatní čas — od dvou do dvanácti dnů a v některých případech i více — měly k dispozici armády a divize (do té doby byl zahrnut i proces splnění dalších úkolů předešlých operací). V průběhu přípravy dalších operací byly plněny tyto úkoly: přijetí rozhodnutí, plánování a organizace bojové činnosti, doplnění vojsk osobami a výzbrojí, přísun materiálních prostředků k zabezpečení nových operací, přeskupení vojsk.

Reálnost vedení útoku bez přestávek mezi operacemi v soudobých podmínkách je podmíněna nesrovnatelně většími možnostmi svazků (než tomu bylo v minulé válce) vést déle trvající bojovou činnost. Jsou však možné i nevelké přestávky při rozvíjení jejich aktivní útočné činnosti, zvláště těch uskupení, která působí na samostatných směrech.

Velmi zajímavý je způsob a obsah **plánování dalších útočných operací**. Probíhalo zpravidla předem, současně s přijetím rozhodnutí k operaci, tj. v průběhu předešlé operace. Tak bylo zabezpečováno včasné a nejúčelnější využívání sil, prostředků a zásob materiálu k plnění stanovených úkolů frontu a k dosažení cíle operace.

Plán operace tvořil komplex dokumentů, jehož základem byla operační část. V plánu byly vždy přesně stanoveny: cíl, úkoly a zámysl operace, způsoby ničení nepřítelů, posloupnost plnění bojových úkolů (blíže a dále), složení uskupení a jejich operační sestava. Bylo rozdělováno úsilí a materiální prostředky ke splnění každého úkolu, byl stanoven způsob součinnosti vojsk a organizace politické práce, všestranného zabezpečení a velení.

Nejpečlivěji a předem bylo uskutečňováno plánování dalších útočných operací v případech, že k tomuto účelu byla vytvořena speciální skupina za bezprostředního řízení náčelníka štábu frontu. Ta souběžně s řízením bojové činnosti vojsk podle plánu probíhající operace rozpracovávala potřebné operační dokumenty. V těchto případech bylo dosahováno úplného a centralizovaného řešení všech organizačních otázek, spojených s přípravou další operace v průběhu předešlé operace.

Zvláštností plánování dalších operací tkvěly v tom, že úkoly a činnost vojsk byly v plánu příští činnosti rozpracovány orientálně, na základě předpokládaných variant činnosti nepřítelů, s přihlédnutím k nově vytvářeným uskupením vojsk frontu. Plány byly doplňovány na základě upřesnění situace a přiblížení doby zahájení další operace. Zpravidla tam byla zachycena před-

cházející činnost vojsk a jejich úkoly, doba jejich splnění. Mapa většího měřítka na splnění bližšího úkolu frontu, zvláště armád, byla často rozpracovávána po získání konkrétnějších zpráv o situaci. Stávalo se, že před zahájením další operace bylo nutné rozhodnutí zásadním způsobem upřesnit nebo je přijímat znovu v souvislosti s podstatně změněnou situací. Někdy štáb frontu v důsledku nedostatku času nerozpracovával celý komplex dokumentů, ale postavilo mu podrobně graficky vyhotovené rozhodnutí.

Současně s tím k zabezpečení nepřetržitosti vedení bojové činnosti se předpokládalo v novém plánu střídání bojové činnosti s odpočinkem svazků a pravděpodobné směry jejich útoku v noci v souladu s očekávaným charakterem činnosti nepřítel. V případě nezbytnosti byly určovány způsoby zvyšování bojeschopnosti armád k zahájení plnění úkolů další operace.

Obsah plánování palebného ničení nepřítel v minulé válce byl v těsné spojitosti s charakterem činnosti vojsk v předešlé operaci a s podmínkami zahájení další operace, kromě toho i se zvoleným způsobem splnění úkolu. Začínala-li nová operace průlomem mezilehlého obranného postavení nepřítel, pak jeho palebné ničení bylo plánováno na stupni svazů a svazků podrobně, a to na základě vylčeného úsilí letectva v jejich prospěch a vedených úderů prostředky frontu na jeho objekty.

Protože velitelé a štáby svazů nebudou mít zpravidla včas k dispozici věrohodné údaje o situaci protistojícího uskupení nepřítel a jeho plánech k zahájení operace, pak určení množství vlastních sil a prostředků, které bude zapotřebí použít k činnosti na směrech úderů při jejím zahájení, bude řešeno na základě prognózování.

V důsledku velké dynamiky vývoje situace v soudobých podmínkách bude věrohodnost předvídání o to nižší, o co bude dříve přijato rozhodnutí a zplánována další operace. Vzniká přitom svérázný dialektický protiklad, který vede k závěru, že skončení plánování dlouho před zahájením operace neumožňuje značné získání času pro práci na stupni armáda—divize—pluk, protože v další činnosti je zapotřebí upřesnit rozpracovaný plán a doplnit jej odpovídajícími změnami.

Není možné rovněž vyloučit možnost zásadních změn v uskupení vlastních vojsk, vytvářeného pro další operaci, protože situace svazků k jejímu zahájení v důsledku nepředvídané činnosti nepřítel nemusí být taková, jak se předpokládalo. Po získání nových zpráv o situaci bude plán upřesňo-

ván a stupeň jeho podrobnosti bude narušovat s přiblížením doby vedení operace.

Zvláštnost práce při plánování další operace tedy tkví v tom, že bude probíhat nepřetržitě od samotného jejího zahájení. Přitom je nutné vzít v úvahu i pravděpodobnost nestejného zahájení této operace pro všechna vojska frontu, protože v průběhu zakončování předešlé operace budou vést jednotlivé armády bojovou činnost v různé hloubce a dokončovat plnění různých bojových úkolů. Velitelé a štáby se ovšem musí snažit, aby se vyvarovali podobných nežádoucích jevů a zabezpečili mohutný a současný úder na nepřítel s nejtvrďšími opatřeními na všech nejdůležitějších směrech.

Součinnost vojsk v další útočné operaci je organizována podle stejných principů jako v předešlé operaci, tj. do celé hloubky, po směrech, čárách, času a podle způsobů plnění úkolů podrobně do celé hloubky bližšího úkolu. Přitom dříve sladěná činnost vojsk může být zachována a využita v průběhu vedení nové operace zejména v případě, že bude pokračováním dřívější operace.

Bez ohledu na omezené množství času, vylčeného na přípravu další operace a na nezbytnost přechodu vojsk k plnění jejich úkolů bez přestávky, je nutné v jakýchkoli podmínkách uskutečňovat pečlivou organizaci součinnosti nepodrobněji ve prospěch úderných uskupení a splnění jednoho z prvních mezilehlých úkolů další operace. Ve prospěch splnění dalšího úkolu jsou nezbytné obecné pokyny pro součinnost, které se musí upřesňovat v průběhu operace.

Metody práce velitelů a štábů při organizaci součinnosti budou v mnoha směrech záviset na zvláštnostech situace, která vznikla v průběhu plnění dalšího úkolu předešlé operace vojsky, na množství času, zvolených způsobech zničení nepřítel, podmínkách přechodu vojsk k plnění úkolů v další operaci, na době přísunu záloh do pásma činnosti frontu a jejich množství, kromě toho i na operační situaci jeho hlavních sil.

Základy součinnosti určoval podle zkušeností z války velitel frontu při přijetí rozhodnutí a potom je doručoval podřízeným stupňům velení při určování úkolů. Podrobně byly otázky součinnosti rozpracovávány po vydání úkolů vojskům, přijetí rozhodnutí velitelů armád, druhů vojsk, náčelníků speciálních vojsk a služeb v pořadí, které bylo určováno na základě operační situace a předurčení každé armády.

V situaci, kdy front měl možnost využít v sestavě uskupení, které vedlo hlavní

úder, dvě armády včetně armády druhého sídla po přesunu jejich svazků z hloubky, byla organizována součinnost mezi nimi a podpůrnými silami a prostředky současně na plastickém stole nebo na mapách. Přitom velitel frontu vydával pokyny o způsobu a době splnění úkolů všemi silami a prostředky, které se zúčastnily operace, organizoval součinnost a způsob použití vyčleněných sil a prostředků, rozehrával s veliteli armád jednotlivá a nejdůležitější období. V podmínkách, kdy se další operace připravovala ve velmi krátké době a ve složité situaci, velitel frontu slaďoval činnost vojsk jen s těmi veliteli armád, jejichž vojska se podílela na vedení hlavního úderu. Jindy současně se stanovením úkolů jím osobně vydával pokyny pro základní otázky součinnosti.

Při úspěšném přechodu vojsk frontu k další operaci a pokračujícím rozvíjení útoku každou armádou ve svém pásmu, kdy útočily na samostatných a někdy izolovaných směrech, velitel frontu vydával pokyny pro součinnost jen s využitím technických spojovacích prostředků. Aby se přesvědčil o správném jejich chápání veliteli armád a dalšími funkcionáři, vyjížděl ihned k vojskům zástupci velitele, velitele druhých vojsk, náčelníci služeb, správ a oddělení polního velení frontu.

Velitel frontu ve všech případech upozorňoval velitele armád a velitele svazků na otázky, které vyžadovaly pečlivé slaďování ke splnění jejich úkolů, určoval způsob a zásady činnosti součinnostních sil a prostředků při plnění zvláštních úkolů v další útočné operaci, informoval je o možné další činnosti a manévru při náhlých změnách operační situace.

Zvláštní pozornost byla věnována organizaci součinnosti vojsk, která působila na styčích se sousedními fronty. Velitelé frontů měli vždy k dispozici základy zámyslu vedení jejich operací, znali úkoly uskupení jejich vojsk na bocích a koordinovali s nimi činnost vlastních sil a prostředků k vedení palebného ničení nepřítele a ke zničení jeho uskupení společným úsilím. Byly předpokládány možnosti využívání úspěchu útočné operace sousedního frontu, a to způsobem manévru vlastními silami a prostředky jeho pásmem k vedení úderu do boku a týlu protistojícího nepřítele. Proto byly včas slaďovány otázky velení vojskům, která uskutečňovala manévr do pásma souseda, otázky protivzdušné obrany a zesílení palebné podpory jejich činnosti.

Pozornost si zasluhuje i to, že při organizaci součinnosti v jakýchkoli podmínkách situace a nezávisle na stupni podrobnosti součinnosti určitých otázek vyžadovali ve-

litelé frontů (armád) od podřízených velitelů důslednou znalost stanovených bojových úkolů a způsobů jejich splnění jak vlastními, tak i součinnostními silami a prostředky. K udržování nepřetržité součinnosti v průběhu operace stanovili pevné zásady výměny informací mezi štáby o situaci a uvědomování vojsk o vzdušném nepříteli, vytvářeli jednotný systém signálů součinnosti, určování cílů, vzájemného rozpoznávání a jednotné č.lování cílů a objektů v pásmu útoku.

Proto hlavním cílem organizace součinnosti musí být spojené úsilí všech sil a prostředků k úspěšnému dosažení cílů další operace. Nepřetržitě udržování součinnosti bylo zabezpečováno tím, že všichni funkcionáři správně chápali cíle operace a bojové úkoly, předvívali vývoj situace a charakter činnosti vlastních vojsk a nepřítelů při plnění každého úkolu, nepřetržitě veleli vojskům a účelně využívali jejich bojových možností, zabezpečovali nepřetržitě spojení, včasnou a úplnou vzájemnou informaci.

Vedení další operace na směrech úderů **vyžaduje vytvoření hlavního a jiných úderných uskupení frontu.**

Analýza zkušeností z nejdůležitějších operací minulé války — běloruské, lvovsko-sandoměřské, jasko-kišinevské a viselsko-oderské — umožňují formulovat požadavky na jejich vytváření v soudobých podmínkách. Základními požadavky jsou:

— **úplný soulad kvalitativního a kvantitativního složení uskupení se zámyslem a plánem operace,**

— **zabezpečení převahy nad nepřítelem na směrech úderů, zejména na hlavním směru,**

— **možnost vedení mohutného počátečního úderu a rozhodného rozvíjení útoku do hloubky a do boků.**

Kromě toho je důležité zabezpečovat rychlý manévr svazky v rámci úderných uskupení a mezi nimi a rozptýlení vojsk v operační sestavě k uchování jejich bojové schopnosti v případě nepřátelského použití jaderných zbraní. Při vytváření hlavních uskupení je nutné předvídat výměnu oslabených svazků, které působí na zvolených směrech, bojeschopnými vojsky.

Jedním z nejdůležitějších faktorů, které napomáhají splnění těchto požadavků a úspěšnému vedení dalších operací v celku, je uchování nebo vytvoření silných druhých sledů a záloh ve svazech v době zakončování probíhající operace. To umožní na potřebném směru a v krátké době vytvořit nové úderné uskupení nebo posílit první sled bez složitého přeskupení v průběhu bojové činnosti a bez delší operační

přestávky mezi první a dalšími operacemi. Zkušenosti svědčí o tom, že takové výhodné podmínky nebudou vždycky. Velká část na počátku vytvořených druhých sledů a záloh v průběhu předešlé operace může bojovat a vyvedení svazků místo nich vyžaduje doplnění a obnovu bojovosti.

To všechno bude mít za následek nezbytnost včasného uskutečnění celého komplexu opatření s cílem vytvořit úderná uskupení k vedení další útočné operace. Takovými opatřeními mohou být přeskupení svazků a útvarů v pásmech armády a v rámci frontu v průběhu dokončování předešlé operace, změna rozdělení sil a prostředků mezi svazky v armádách, mezi armádami ve frontě, doplnění ztrát živé síly, bojové techniky a materiálních prostředků. Není vyloučena ani změna podřízení některých vševojskových svazků z armád, jejichž útok je předpokládán na druhořadých směrech, armádám, předurčeným pro činnost na hlavním směru. K témuž účelu dochází i k přenesení úsilí frontového letectva.

Na základě zkušeností z Velké vlastenecké války je nutné zdůraznit, že přeskupení sil a prostředků k vedení nové operace v soudobých podmínkách bude hlavním opatřením, které zabezpečí vytvoření potřebných uskupení na všech směrech úderů. Zvláště vysoké umění uskutečnění velkých přeskupení v rámci frontu v krátké době v minulé válce, zejména v jejím závěrečném období, napomáhalo vedení celé řady dalších frontových operací bez operačních přestávek.

Analýza podmínek pravděpodobného rozvíjení soudobých operací svědčí o tom, že k vytvoření úderných uskupení je účelné během několika dní do ukončení probíhající operace a zahájení nové operace obnovit druhé sledy, a to vyvedením nezbytného počtu vojsk z prvního sledu, jejich včasným doplněním, zabezpečením materiálními prostředky, a potom je připravit k vedení další operace v prvním sledu. V řadě případů může být na směru hlavního úderu použita armáda, která byla zasažena do sražení z druhého sledu a uchovala si vysokou bojovost v předešlé operaci. K vytvoření potřebné hustoty sil a prostředků na nejdůležitějších úsecích bude někdy potřebné zesílit ji několika divizemi ze zálohy nebo z armád, které působí na druhořadých směrech. Někdy mohou být začleněny do složení úderného uskupení jedna až dvě bojovostné armády prvního sledu, které jsou ve výhodnější operační situaci. Budou ovšem rovněž potřebovat posílení.

Některé zvláštnosti vytváření úderných uskupení mohou vyplývat z charakteru čin-

ností vlastních vojsk a z protipatření nepřítele při přechodu k další operaci. Tak např. v podmínkách, kdy vojska prvního sledu ovládla čáru dalšího úkolu frontu a pokračují úspěšně v rozvíjení útoku ve vlastních pásmech bez střetnutí s větším odporem nepřítele, další útočné operace bude prakticky nepřetržitým pokračováním předešlé operace. To nevyžaduje žádné přeskupení svazků podél fronty. Ovšem i v tomto případě je zapotřebí přijmout opatření k rozvíjení úspěchu, zvláště na směru hlavního a dalších úderů, a nepřipustit zpomalení temp útoku vojsk a slabnutí zahájené nové operace. Toho může být dosaženo dodatečným začleněním několika čerstvých divizí do sestavy armád, které vedou hlavní úder, změnou podřízenosti posilových prostředků v jejich prospěch, opakovaným vysazením vzdušných výsadků v jejich pásměch a použitím letectva.

Není vyloučeno, že jedním ze způsobů vytváření uskupení sil a prostředků může být i takový, kdy na základě dovedného předvídání pravděpodobného průběhu rozvíjení probíhající operace v jejím závěrečném období bude možné včas přenést úsilí na nový, perspektivnější směr, a to na úkor oslabení druhořadých úseků, na kterých mohou být ponechány omezené síly.

Ve Velké vlastenecké válce toho bylo dosahováno změnou úkolů armád, určením nových útočných pásem a změnou podřízenosti posilových prostředků a začleněním do jejich sestavy bojovostnějších vojsk, která měla možnost bez přestávek přejít k aktivní útočné činnosti v další operaci na nových směrech.

Metodika stanovení potřebné převahy a hustoty sil a prostředků na směrech úderů k zabezpečení zničení nepřítele v další útočné operaci bude stejná jako v první operaci. Jejich ukazatele mohou být však ve značné míře menší, protože, jak ukazují zkušenosti z války, v průběhu úspěšně vedených operací (běloruské, lvovsko-sandoměřské, viselsko-oderské a jiných) měla nepřátelská uskupení vždycky větší ztráty než útočící uskupení. Nově vytvářené svazky a zálohy nepřítele mohou být z hlediska bojového použití méně připravené a sladěné. Vytváření uskupení speciálních vojsk, vševojskových a jiných záloh bude stejné jako při přípravě první operace.

Velký rozmach běloruské a viselsko-oderské operace, ve kterých bylo vedeno po několika dalších útočných operacích, vyžadoval velkou spotřebu materiálních prostředků. Např. spotřeba munice v běloruské operaci činila až 3,5–5 frontových palebných průměrů a až 15 náplní pohonných hmot a mazadel. Jejich přísun zabezpečo-

vala automobilní doprava v důsledku velkého zničení železnic a nedostatečného množství sil a prostředků frontu k jejich obnově. To může být charakteristické i v soudobých podmínkách.

Při přípravě další operace byly řešeny v první řadě takové otázky, jako

— včasné rozvinutí týlu v souladu se zámyslem operace na nově zvolených směrech hlavního a dalších úderů, nahromadění a správné členění zásob materiálních prostředků na nich do sledů,

— příprava nového jednotného dopravního systému, který zabezpečoval přeskupení

vojsk a zásob materiálních prostředků i jejich rychlý přísun k vojskům, především hlavním uskupením,

— poskytnutí lékařské pomoci raněným a nemocným.

Neustálá práce všech stupňů týlu přitom závisela na spolehlivé obraně týlu, na nepřetržité činnosti systému velení, sladěném a působícím již v průběhu předešlé operace.

Zkušenosti z Velké vlastenecké války svědčí o tom, že hlavní opatření týlového zabezpečení je nutné uskutečnit ještě před splněním bližšího úkolu předešlé operace, protože vyžadují delší dobu.

Dosažení cílů soudobých dalších operací ještě ve větší míře, než tomu bylo ve Velké vlastenecké válce, bude záviset na úplnosti a pečlivosti včasného uskutečnění všech opatření při jejich přípravě. Rozhodnost činnosti, rostoucí prostorový rozmach operací, náhlé a časté změny v situaci a rovněž úporný boj za vybojování a udržení iniciativy — to vše předurčuje: při přípravě dalších operací nelze počítat s vytvářením operačních přestávek, v jejichž průběhu v poměrně klidné situaci se podaří zplánovat operace, vytvořit úderná uskupení, organizovat součinnost, všechny druhy zabezpečení a velení.

Většinu otázek, které mají vztah k přípravě dalších útočných operací, bude nutné řešit v průběhu předešlých operací v krátkých lhůtách a ve velmi složitých podmínkách. To vyžaduje od velitelů a štábů hluboké znalosti, umění velmi dobře předvídat vývoj operační situace a včas uskutečňovat všechna potřebná přípravná opatření pro další činnost tak, aby byla zabezpečena nepřetržitost útoku.

Boj s nepřátelským dělostřelectvem

Redakčně zpracovaný a zkrácený článek generálmajora G. F. Birjukova, doktora vojenských věd, profesora, zasloužilého vědeckého pracovníka RSFSR, uveřejněný v sovětském časopise „Vojennaja mysl“ čís. 5/1982.

Jedním z hlavních problémů rozvoje vojenského umění je dosažení palebné převahy nad nepřítelem. Hledání způsobů jejího řešení probíhalo neustále společně se zveřejňováním bojových možností palebných prostředků. Nezbytnost umlčování a ničení dělostřelectva nepřítele k získání palebné převahy vznikla prakticky s jeho vznikem. Důležitost tohoto problému neustále narůstá v důsledku kvantitativních a kvalitativních změn dělostřelectva, zdokonalování organizační struktury a metod velení dělostřelectvu v boji a operaci.

Cílem článku je analyzovat bojové zkušenosti z organizace a vedení protibaterijního boje v letech Velké vlastenecké války a možnosti jejich využití v soudobých podmínkách. (Zkušenosti Sovětské armády z vedení protibaterijního boje v letech Velké vlastenecké války si uchovávají svůj význam. I když se termínu „protibaterijní boj“ v oficiálních dokumentech nepoužívá, problém boje s dělostřelectvem nepřítele v soudobých podmínkách neztrácí na své aktuálnosti.)

Sovětské dělostřelectvo zahájilo Velkou vlasteneckou válku a mělo rozpracované teoretické základy a zásady, které se týkaly boje s dělostřelectvem nepřítele a byly zakotveny v předválečných řádech. Protibaterijní boj v nich byl hodnocen jako jeden z hlavních úkolů při umlčování a ničení nepřátelského dělostřelectva jak v útoku, tak i v obraně. Vedení efektivního boje s dělostřelectvými uskupeními vytvářelo jednu z nejdůležitějších podmínek k získání palebné převahy nad nepřítelem, snížení ztrát vlastních vojsk a zabezpečení úspěšného plnění jejich úkolů v boji a operaci.

Hlavní cíl protibaterijního boje v útočných operacích tkvěl v získání taktické a operační převahy nad nepřítelem, zmaření jeho protipřípravy, zabránění vstupu organizovanou palbu na vojska v útoku. Hlavními úkoly tohoto boje v obranných operacích bylo oslabit palebné působení nepřítele na jednotlivých nejdůležitějších směrech, zabránit organizované zteči a snížit tempa jeho útoku; při vedení protiúderů (protiztečí) získat palebnou převahu.

Podstata protibaterijního boje tkvěla tedy v současném a postupném působení na dělostřelectvo nepřítele s cílem snížit ztráty vlastních vojsk a vytvořit podmínky

k úspěšnému splnění úkolů vševojskových svazků, útvarů a jednotek v boji a operaci.

V prvním období Velké vlastenecké války byly získávány zkušenosti z protibaterijního boje především v obranných operacích, v situaci úporných sražení se silami nepřítel, které byly v převaze. Jeho efektivnost byla nízká v důsledku nedostatku sil a prostředků dělostřeleckého průzkumu, nedostatku potřebných zkušeností z organizace a vedení tohoto boje sovětským dělostřelcem, kromě toho i vysoké manévrovosti nepřátelských baterií.

V důsledku přechodu sovětských vojsk k aktivnímu vedení útočných operací s rozhodnými cíli vznikla potřeba zvětšení hloubky průzkumu obrany nepřítel, včetně rozmístění palebných postavení jeho dělostřelce, a to prostředky průzkumného letectva. Ve spojitosti s tím je možné zaznamenat značný růst počtu letounů průzkumného letectva, letounů pro řízení palby i pozorovacích letounů.

Úkoly řízení palby dělostřelce na baterie nepřítel v průběhu útočných operací, v důsledku omezených možností zvukoměrného průzkumu, plnilo průzkumné letectvo, které v daném období bylo operativním a dostatečně efektivním prostředkem zabezpečení významných výsledků protibaterijního boje.

Hlavní úkoly při zjišťování a řízení palby v protibaterijním boji v průběhu celé války ovšem plnil zvukoměrný průzkum, který zjišťoval a s dostatečnou přesností určoval souřadnice 50–90 % zjišťovaných baterií nepřítel; letecký fotografický průzkum 30 % a optický 20–30 %. Podle zkušeností z celé řady velkých operací podařilo se zjistit před zahájením bojové činnosti všemi druhy průzkumu v průměru 60 až 70 % nepřátelských baterií. V mnohých operacích závěrečného období války byly zjišťovány dělostřelecké baterie na 70 až 80 %, minometné baterie v důsledku složitosti určení jejich polohy zvukoměrnými prostředky na 40–50 %. Velmi přesné zprávy poskytovaly letecké snímky, které pořizovalo až 90 % průzkumného letectva; na začátku války se k tomuto účelu vyčleňovalo jen do 10 % prostředků.

Dělostřelečtí velitelé a jejich štáby zvládli v průběhu války umění vypracovat efektivní metody organizace dělostřeleckého a vzdušného průzkumu, dovedného používání sil a prostředků při jeho vedení, kromě

toho i cílevědomého využívání výsledků ve prospěch protibaterijního boje.

Bojové zkušenosti ukázaly, že vyčerpávající průzkumové zprávy o dělostřeleckém uskupení nepřítel je možné získat jen komplexním využíváním všech sil a prostředků průzkumu, na základě porovnávání zpráv, získaných z různých zdrojů.

V průběhu války, současně s kvantitativním a kvalitativním rozvojem dělostřelce i růstem bojového mistrovství dělostřelců, byly zdokonalovány způsoby protibaterijního boje. To mělo za následek hluboké změny v přícepech vytváření odpovídajících uskupení dělostřelce a v metodách řízení palby.

Při řešení otázky o používání prostředků ničení a vytváření jejich uskupení je možné stanovit několik nejcharakterističtějších období. Boj s dělostřelcem nepřítel na počátku války vedly dělostřelecké skupiny daleké činnosti, které byly vytvářeny na stupni sborů a někdy i armád z útvarů kanónového dělostřelce. Po historickém vítězství u Stalingradu a zejména v průběhu kurské bitvy došlo k přechodu k soustředěným úderům na hlavní uskupení nepřátelského dělostřelce s vytvářením skupin účelového určení — protibaterijního a protiminometného boje. V závěrečných operacích války vedly boj s nepřátelským dělostřelcem silné dělostřelecké skupiny různého určení, vytvářené podle organizačně taktického principu od střeleckého pluku do armády v to. I v tomto období až do konce války bylo ovšem povoleno v závislosti na situaci vytvářet na stupni armáda a někdy i sbor skupiny protibaterijního boje. K umlčování a ničení dělostřelce nepřítel začalo se ve větší míře používat letectvo, zvláště bitevní.

Základem armádních (sborových) skupin protibaterijního boje byly zpravidla kanónové dělostřelecké divize, brigády a pluky s prostředky pozemního a vzdušného průzkumu. Speciální divizní (někdy i sborové) dělostřelecké skupiny protiminometného boje byly vytvářeny z průzkumných a palebných (převážně houfnicových a minometných) jednotek.

Zřeknut se vytváření dělostřeleckých skupin podle principu plnění palebných úkolů a přechod k jejich vytváření podle organizačně technického principu zabezpečoval každému vševojskovému veliteli mož-

nost včas a aktivně ovlivňovat palbou přímo podřízeného dělostřelectva plnění úkolů v boji a operaci, včetně vedení protibaterijního boje.

Mnoho nových poznatků vnesla Velká vlastenecká válka do metod práce orgánů velení při organizaci protibaterijního boje.

Nejdůležitější součástí celkového systému boje s dělostřelectvem nepřítele bylo jeho plánování. Zpravidla tento boj plánovaly štáby dělostřelectva armády a sboru. Specifika situace ovšem někdy vyžadovala plánovat vedení protibaterijního boje na stupni front. Tak např. v průběhu obranných sražení u Leningradu plánovali boj s bateriemi nepřítele veliteli a štáb dělostřelectva frontu, což umožňovalo centralizovaně plnit úkoly jak při jejich umlčování, tak i ničení. Bylo to podmíněno tím, že v průběhu boje s fašistickým dělostřelectvem v podmínkách blokády bylo hlavním úkolem nejen nepřipustit postřelování bojových sestav vojsk, ale hlavně bránit proti postřelování největší město strategického významu a námořní základnu. Na ostatních frontách byla hlavním stupněm při organizování protibaterijního boje armáda, neboť v podřízenosti velitele jejího dělostřelectva byly hlavní prostředky ničení, průzkumu, velení, protivzdušné obrany i orgány zásobování municí. Všechno to umožňovalo centralizovaně plnit celý komplex otázek při organizaci, vedení a kontrole výsledků protibaterijního boje.

Štáb dělostřelectva armády podrobně plánoval první dvě období dělostřeleckého útoku — dělostřeleckou přípravu a dělostřeleckou podporu útoku. V průběhu dělostřelecké přípravy bylo zpravidla předpokládáno několik soustředěných palebných případů na baterie, velitelská a pozorovací stanoviště, někdy i na sklady munice. Přitom první z nich obvykle připadal na stejnou dobu jako zahájení dělostřelecké přípravy a poslední překrýval její konec a zahájení zteče, a to tak, aby bylo nepříteli

znemožněno organizovat souvislou přehradnou palbu před vlastními jednotkami v útoku. V intervalech mezi palebnými údery bylo plánováno tak zvané palebné střežení k zabezpečení vedení palby na obživlé nepřátelské baterie.

Palbu k ničení baterií nepřítele, zvláště v průběhu boje, přímo řídili velitelé dělostřeleckých skupin. Díky dobře organizovanému dělostřeleckému spojovacímu systému mohli průběh boje ovlivňovat i nadřízení dělostřelečtí velitelé.

Výsledky protibaterijního boje přímo závisely na spotřebě munice. K umlčení jedné baterie nepřítele bylo obvykle zapotřebí 200—500 granátů, k ničení 800—1200. Zničit baterie se podařilo ovšem jen zřídka, a to v souvislosti s tím, že střelbu bylo nutné vést na velké vzdálenosti nebo na dobře ukryté baterie nepřítele. Největší množství vyčleněné munice na vedení protibaterijního boje (až 90 %) bylo spotřebováno v období dělostřelecké přípravy útoku. Přesnost palby byla zabezpečována především získáním věrohodných souřadnic nepřátelských palebných postavení, pozorovatelů a dalších cílů, topografickým připojením palebných postavení a pozorovatelů vlastního dělostřelectva na geodetickým základem a nepřetržitým meteorologickým zabezpečením.

Velký význam v procesu organizace boje s nepřátelským dělostřelectvem mělo zabezpečení odolnosti vlastního dělostřelectva, a to především na základě spolehlivého ženíšního výbudování palebných postavení, maskování, výbudování klamných palebných postavení a používání kočujících baterií. Při vytváření vysokých hustot dělostřelectva na směrech hlavních úderů, zvláště v operacích závěrečného období války, kdy v jednom palebném postavení bylo povoleno rozmístit dělostřelecké oddíly, pluky i brigády, věnovali velitelé a štáby zvláštní pozornost všem opatřením k zabezpečení jejich odolnosti.

Metody organizace a vedení protibaterijního boje je možno ukázat na těchto konkrétních příkladech.

Před zahájením jassko-kišněvské **útočné operace** (srpen—září roku 1944) měl ne-

přítel v pásmu 2. a 3. ukrajinského frontu dělostřelecké uskupení o počtu 6500 děl a minometů. Jeho největší hustota byla na styku mezi 27. a 52. armádou 2. ukrajinského frontu. K boji s nepřátelským dělo-

střelectvem v pásmu útoku 27. armády, kromě armádních dělostřeleckých skupin podpory sborů, dělostřelectva velké mohutnosti a raketometných útvarů, byla vytvořena speciální armádní dělostřelecká skupina protibaterijního boje. Přibližně stejné uskupení dělostřelectva měla i 52. armáda.

V období přípravy operace vykonaly štáby dělostřelectva armád velkou práci ke zjištění dělostřeleckého uskupení nepřítelů na styku armád. Na tomto směru bylo rozvinuto 7 průzkumných dělostřeleckých oddílů a bylo použito průzkumné letectvo a letouny pro řízení palby, které byly podřízeny velitelům dělostřelectva armád a frontu. Přitom se používaly i jiné prostředky a metody průzkumu, včetně vysílání dělostřeleckých průzkumníků k řízení palby do prostoru rozmístění nepřítelů a jejich začlenění do průzkumných skupin. S využitím vizuálního vzdušného pozorování z výšky 600 m byl veden nepřetržitý průzkum a doplňkový průzkum baterií, které měnily palebná postavení. Bez ohledu na pečlivé maskování nepřátelského dělostřelectva, klamnou činnost a podstatné snížení palebné činnosti, jeho dělostřelecké uskupení v pásmu 27. a 52. armády bylo zjištěno na 70–80 % a v pásmech 37. a 46. armády 3. ukrajinského frontu na 75 až 90 %.

Nepřátelské baterie v průběhu dělostřelecké přípravy, zvláště v pásmu 52. armády, byly ničeny čtyřmi mohutnými palebnými přepady na všechny zjištěné baterie se spotřebou v průměru do 230 granátů na palebné postavení baterie a 60–65 granátů na pozorovatelnu. Přitom hlavním úkolem prvního palebného přepadu bylo nejen ničení nepřátelských baterií v palebných postaveních, ale i narušení jejich velení. Na konci dělostřelecké přípravy hlavní část sovětského dělostřelectva, včetně raketometného, společně s bitevním letectvem vedla hromadný úder na dělostřelecké uskupení nepřítelů a spolehlivě je umlčela a tak v mnoha směrech napomohla úspěšnému průlomu hlavního pásma obrany tanky a pěchotou. Výsledky palebného ničení nepřátelského dělostřelectva byly velmi účinné, což přiznal i nepřítel.

Po zahájení útoku bylo vedeno nepřetržitě palebné střelení a umlčování obživlých a nově zjištěných baterií. Přitom spotřeba na umlčení jedné baterie činila asi 80 gra-

nátů. Průzkum dělostřelectva nepřítelů v průběhu zteče vedly zejména letouny pro řízení palby, které se střídaly a nepřetržitě byly ve vzduchu v průběhu čtyř hodin. V důsledku toho letectví pozorovatelé v pásmu 2. ukrajinského frontu zjistili všechny nepřátelské baterie a v pásmu útoku 37. a 46. armády 3. ukrajinského frontu zjistil vzdušný průzkum více než 10 nových baterií.

Boj s dělostřelectvem nepřítelů v **obraných operacích** tkvěl v umlčování aktivně působících baterií do doby zahájení a v průběhu nepřátelského útoku, dále i v hromadných palebných úderech v období protipřípravy.

Poučný je příklad organizace protipřípravy v pásmu 13. armády Středního frontu v kurské bitvě. Armáda měla dobré možnosti pro boj s nepřátelským dělostřelectvem. V jejím pásmu, které tvořilo 10 % celkové délky fronty, bylo soustředěno přes 2700 děl a minometů nebo asi 35 % všeho dělostřelectva frontu, včetně asi 44 % dělostřelectva ze zálohy Hlavního velení, které bylo v podřízenosti frontu. Hlavní úsilí směřovalo k umlčení silného dělostřeleckého uskupení nepřítelů; v průběhu protipřípravy bylo plánováno umlčet 104 dělostřeleckých a minometných baterií a 60 pozorovatelů. To představovalo přes 80 % všech cílů, plánovaných ke zničení.

Protipříprava byla úspěšná. Byla zahájena ve 2 h 20 min 5. července roku 1943, tj. 10 min před plánovaným zahájením dělostřelecké přípravy nepřítelů. V důsledku hromadného úderu bylo umlčeno 90 baterií a 60 pozorovatelů. Systém palby dělostřelectva nepřítelů byl dezorganizován a velení vojskům narušeno. Výsledkem bylo 2,5hodinové zdržení zahájení útoku německých fašistických vojsk.

Velká pozornost v letech Velké vlastenecké války byla věnována **plánování a vedení boje s raketometným dělostřelectvem nepřítelů**, které v důsledku vysoké manévrovosti bylo velmi odolné. Vzhledem ke značnému palebnému a morálnímu působení salvové palby raketometných zbraní na jednotky v útoku byly plánovány v grafikonu dělostřelecké přípravy palebné přepady na všechny zjištěné raketometné baterie nepřítelů. Se zahájením útoku sovětských vojsk aktivně působilo bitevní letectvo, efektivně zjišťovalo a ničilo nepřátelské

raketometné baterie nepřítel, rovněž i za jejich přesunu do nových palebných postavení. K boji s raketometným dělostřelctvem nepřítel byly vyčleněny zvláštní dělostřelecké oddíly, jejichž baterie se střídaly v pohotovosti; kromě toho byl veden nepřetržitý průzkum. Po obdržení průzkumových zpráv zahajovaly hotovostní baterie palbu ve svém palebném pásmu nejpozději za 1—1,5 min, protože raketometná baterie nepřítel mohla odpálit salvu za 5—10 s a během 2—3 min změnit palebné postavení.

Taková metoda byla široce používána také v boji s ostatními bateriemi nepřítel, včetně hlavního dělostřelctva. Např. v dělostřeleckém sboru protibaterijního voje Leningradského frontu byly neustále určovány hotovostní baterie a oddíly k okamžitému umlčení fašistických baterií, které zahájily palbu na Leningrad.

Tyto zkušenosti neztratily na svém vý-

znamu ani v současné době, kdy v armádách pravděpodobného nepřítel dochází k rozvoji systémů salvové palby, kdy značná část hlavního dělostřelctva je samohybná a schopná v krátké době splnit bojový úkol a rychle měnit palebná postavení. V soudobých podmínkách tyto zkušenosti ovšem vyžadují tvůrčí přístup k jejich využívání v konkrétních podmínkách vedení operací, a to s přihlédnutím ke změnám, které probíhají v charakteru vzájemného palebného boje v důsledku vlivu nejnovějších prostředků ozbrojeného zápasu. Např. zasluhují pozornost dva způsoby efektivnějšího boje s dělostřelctvem:

— vedení hromadných úderů všemi prostředky na dělostřelecké uskupení do zahájení útoku vlastních vojsk nebo nepřítel,

— nepřetržitě vyhledávání nepřátelských baterií v průběhu operace (boje) a jejich ničení pozemními a vzdušnými prostředky.

V armádách hlavních kapitalistických států dochází v poválečném období k nepřetržitému procesu vyvíjení nových vysoce efektivních druhů výzbroje, včetně dokonalejších dělostřeleckých systémů různé určení, a jejich zavádění do vojsk. V této spojitosti problematika efektivního boje s dělostřelctvem nepřítel nejenže neztratila na svém významu, ale naopak nabyla na zvláštním významu a důležitosti. To je podmíněno těmito faktory:

1. Dělostřelctvo zůstává důležitým prostředkem palebné podpory vojsk a je hodnoceno jako jeden z prostředků použití jaderných zbraní. Proto vojska NATO byla vyzbrojena jadernou municí různé mohutnosti, municí s velkoplošným účinkem, samonáváděcími střelami, kazetovou municí atd. Dělostřelctvo je dnes o mnoho účinnější, schopné způsobit značné ztráty nejen hromadnými, ale i jednotlivými jadernými a palebnými údery. Významnou zvláštností je schopnost nepřítel používat dělostřelctvo, zejména raketometné, k minování na dálku. Efektivně bojovat s takovým dělostřelctvem je možné jen způsobem vedení úderů dělostřelctva a letectva s předstihem s cílem nedat nepříteli možnost použít především jaderné zbraně a jiné vysoce efektivní palebné prostředky; kromě toho

plněním úkolů při jeho ničení ve velmi krátkých lhůtách.

2. Soudobě dělostřelctvo je vyzbrojováno novými vysoce efektivními prostředky průzkumu a velení, což značně zvyšuje jeho palebnou mobilitu, tj. schopnost ničit cíle prakticky ihned po jejich zjištění. To podmiňuje nezbytnost používat různých způsobů protiopatření (rušení, dýmy atp.), která snižují přesnost a včasnost splnění funkčních povinností příslušníky dělostřelctva a mají za následek i dezorganizaci velení vojskům a zbraním.

3. Značná část dělostřelctva je samohybná a pancéřovaná. V důsledku toho vzrostla jeho manévrovost a odolnost na bojišti, což vyžaduje vedení nepřetržitého průzkumu a používání efektivních prostředků a způsobů ničení malorozměrných pohyblivých cílů.

4. Dálka střelby soudobého dělostřelctva se zvětšila asi 1,5—2krát, což ve spojitosti s dostatečně vysokou rychlostí střelby zabezpečuje jeho možnost vedení mohutných nenadálých úderů v krátké době a na velké vzdálenosti.

5. Zavedení vysoce přesných a rychle pracujících prostředků průzkumu, zpracování informací a přípravy výchozích podkladů, nových druhů munice umožňuje

dělostřelectvu plnit mnohé úkoly jedním výstřelem, salvou nebo krátkým (tří až pětiminutovým) palebným přepadem.

Výzbroj soudobého dělostřelectva je složitější. Zahrnuje množství vzájemně propojených stupňů; v důsledku toho vyřazení některého z nich z boje (např. místa automatizovaného řízení palby) může narušit práci celého systému. Přitom obnovení bojeschopnosti vyžaduje značné množství práce a času.

Všechny tyto a další faktory měly za následek podstatný růst rozsahu úkolů spojených s bojem s dělostřelectvem nepřítele v soudobých operacích a zkomplikovaly způsoby jejich plnění. Ničení dělostřelectva nabylo na zvláštní důležitosti, protože je dnes neododdělitelnou součástí boje s prostředky jaderného napadení. Úspěšné plnění tohoto prvořadého úkolu je zabezpečováno hledáním a používáním nových a dokonalejších zásad a způsobů boje s dělostřelectvem, než tomu bylo v letech minulé války. Přitom je nutné zdůraznit, že problematika ničení a umlčování dělostřelectva nepřítele a v konečném výsledku vybojování palebné převahy nad ním v soudobých operacích nemůže být řešena jen vedením tradičního protibaterijního boje. Boj s nepřátelským dělostřelectvem, které se stalo důležitým prostředkem jaderného napadení, je jedním ze složitých a mnohostranných úkolů a vyžaduje účast palebných a jiných prostředků druhů ozbrojených sil, druhů vojsk a některých speciálních vojsk.

Základ plánování palby dělostřelectva, tak jako i v letech minulé války, musí tvořit požadovaný stupeň ničení uskupení dělostřelectva nepřítele do doby zahájení přechodu vojsk k útoku a v jeho průběhu; v obraně potom v protipřipravě a při odražení nepřátelského útoku.

Jestliže v operacích minulé války byl pokládán stupeň zničení baterií nepřítele 25 až 30 % za postačující, pak v soudobých podmínkách, kdy nepřítel může plnit palebný úkol nejen baterií, ale i jedním dělem, dokonce i jedním nábojem nebo salvou jednoho raketometu, je to nedostatečné. Nyní je nutné vydávat úkol ke zničení baterií nepřítele. Nejdůležitějšími podmínkami jeho splnění je operativnost, věrohodnost a vysoká přesnost zpráv průzkumu, použití optimálního uskupení dělostřelectva

a letectva, zabezpečení potřebným množstvím munice.

V důsledku vysoké manévrovosti dělostřelectva nepřítele a možnosti splnění jeho palebných úkolů v co nejkratší době se podstatně zvýšily požadavky na operativnost jeho ničení. Nyní, tak jako nikdy před tím, je nutné mít neustále palebnou iniciativu ve svých rukou, předcházet nepřítele v zahájení palby a palebného manévru, tj. snažit se vést údery na jeho baterie do zahájení jejich palby. Např. v průběhu lokálních válek bylo možné pozorovat snahu ničit dělostřelectvo ve vykládacích místech a prostorech soustředění, při převozech a na přesunech, při jeho rozvíjení v palebných postaveních. Za takové situace má zvláštní význam průzkum, především vzdušný.

Byla-li baterie zjištěna po zahájení palby, musí být vykonána všechna opatření k jejímu okamžitému spolehlivému zničení. To vyplývá z toho, že samohybná baterie nepřítele po zahájení palby je schopna v průběhu 5–10 min splnit palebný úkol a během 1–2 min opustit palebné postavení. Přemístění do nového palebného postavení může trvat 6–9 min a rozvíjení 2–3 min. Jakékoliv prodlení při přijetí rozhodnutí k zahájení palby v těchto podmínkách sníží její efektivnost nebo nebude mít žádný smysl.

V soudobé válce, kdy faktor času při velení dělostřelectvu a řízení palby nabývá na rozhodujícím významu, zvyšuje se úloha automatizace, využívání samočinných počítačů a jiných technických prostředků. Tak např. americký automatizovaný systém Tac-fire umožňuje zvýšit efektivnost použití polního dělostřelectva, zejména zvýšit přesnost střelby, zkrátit dobu na přípravu prvků střelby, snížit spotřebu munice a zkvalitnit využívání průzkumných údajů o cílech. V zahraničí se pracuje na vývoji průzkumně palebných komplexů, které slouží prostředky průzkumu, ničení a velení dělostřelectvu v jednotný systém. Ten umožní rychle a přesně zjišťovat a ničit cíle. Zkušenosti z lokálních válek ve Vietnamu a zvláště na Blízkém východě ukázaly, že Američané současně s pilotovanými letouny a vrtulníky amerického letectva široce používali bezpilotní průzkumné letouny, které mohly vést vzdušný průzkum

v malých výškách a předávat průzkumové zprávy pozemním místům velení.

Pozemní vojska NATO kromě toho používají i další efektivní prostředky průzkumu — vysoce přesné radiolokátory průzkumu střílejších baterií (např. americké radiolokátory AN/TPQ-37 ke zjišťování palebných postavení hlavních a raketo-
metných systémů, AN/TPQ-36 — minometů), rychle pracující číslíková zařízení pro přípravu výchozích prvků, soudobé spojovací prostředky a jiné. Za velmi perspektivní prostředek mobilního ničení dělostřelectva

nepřítele jsou pokládány samonaváděcí prostředky. Mimo ničení dělostřelectva nepřítele je možné způsobit mu značné ztráty vedením palby a radioelektronickým umlčováním jeho systémů velení, používáním dýmu, dále ničením skladů a převozů munice, zejména jaderné. Ze zahraničního tisku např. vyplývá, že narušení funkce amerického automatizovaného systému Tacfire bude mít za následek zvýšení času na přípravu palby baterie z 0,5—1 min na 5 až 6 min a na plánování palby dělostřelectva divize z 30—40 min na 2—3 hodiny.

V důsledku značně rostoucích možností soudobých prostředků ozbrojeného zápasu bude mít vzájemný boj dělostřelectva ve vševojskovém boji složitý a komplexní charakter. Bude vyžadovat účast velkého množství různých sil a prostředků průzkumu, velení a ničení (vševojskových, dělostřeleckých a leteckých). Úspěch tohoto boje bude v mnoha směrech záviset na dovedné organizaci, přesném a nepřetržitém velení a součinnosti všech zúčastněných sil a prostředků. Proto hluboké studium zkušeností z protibaterijního boje, získané v letech Velké vlastenecké války, a správné jejich využívání budou napomáhat dalšímu zdokonalování operačně taktické přípravy velitelského sboru.

z kapitalistických armád

SOUČASNÁ VOJENSKÁ POLITIKA A STRATEGIE FRANCIE

Plukovník PhDr. Ing. Miloslav H a n d l, CSc.
podplukovník Ing. Miroslav V e s e l k a

V zahraniční politice Francie, která je výchozí pro stanovení koncepce vojenské politiky a strategie, došlo po nástupu prezidenta Mitterranda a vlády vytvořené v rozhodující míře ze zástupců Socialistické strany (květen, červen 1981) proti linii dřívějšího vedení k určitým změnám, které v nejdůležitější oblasti — ve vztahu k NATO a k zemím socialistického společenství — jsou posunem doprava.

Mitterrand výrazněji než předtím Giscard d'Estaing zdůrazňuje příslušnost Francie k západnímu vojenskopolitickému systému. Podporuje tezi amerického prezidenta Reagana o „sovětské vojenské převaze“ a v souvislosti s tím — na rozdíl od zdrženlivého postoje předchozího prezidenta — i tzv. plán jaderného dozbrojení NATO. V odzbrojovacích jednáních mezi Západem a Východem hraje současná Francie ještě méně významnou úlohu než dříve, ukazuje se její nepřipravenost v blízké době o těchto otázkách seriózně jednat. Trvá a je dále zvyrazňována neochota Francie zahrnout její prostředky do eventuální dohody o omezení jaderných zbraní v Evropě.

Výrazně proatlantická linie Mitterranda vedení způsobila pokles úrovně francouzsko-sovětských vztahů, vedla k tomu, že Francie ztratila dlouholeté specifické postavení mezi státy NATO v rozvoji vztahů se Sovětským svazem. Její místo zaujala NSR. Ve vztazích k SSSR se francouzská politika stala poplatná linii americké Reaganovy administrativy a vyhlašováním kategorických závěrů Mitterrandova vedení jen zastírá faktickou nerozpracovanost této politiky. Ekonomické styky se Sovětským svazem Francie neoslabila. Pokud jde o Polskou lidovou republiku, Francie společně s USA nejvíce ze zemí NATO podporovala kontrarevoluční vývoj v zemi. I v současné době dává výrazně najevo své sympatie

polským opozičním silám. Vůči Československu zůstávají vztahy současné francouzské vlády chladné, hospodářské vztahy jsou nadále omezené. Celkově je vůči zemím socialistického společenství uplatňován diferencovaný přístup, který ve svých důsledcích má socialistické země rozdělovat a oslabovat.

Významným prvkem současné francouzské zahraniční politiky je důraz na spolupráci s rozvojovými zeměmi. Motivace této linie vychází z vyhrcoujícího se zápasu dvou rozdílných společenských systémů o politický charakter rozvojového světa. Je zaměřena na udržení co největšího počtu rozvojových zemí v prozápadní orientaci (jde především o státy severní a střední Afriky), na získání těch nových států, které ještě s konečnou platností nerozhodly otázku své budoucí politické orientace (týká se hlavně bývalých portugalských kolonií) a v neposlední řadě na oslabení spolupráce se SSSR a dalších socialistických zemí s takovými státy, jako jsou Libye a Sýrie.

Ve srovnání s koncepcí USA i většiny evropských kapitalistických států obsahuje linie francouzských socialistů nesporně více prvků pochopení problematiky rozvojových zemí. Je ve svém celku promyšlenější, rafinovanější a může si činit i ambice na určité úspěchy. Obsahuje však také vnitřní rozpornost, která vyniká při aplikaci na oblast zvýšeného napětí. Tato vnitřní rozpornost, která vyplývá ze snahy „hrát na obě strany“, uplatňovat např. ve vztahu k izraelsko-arabskému konfliktu obojakou politiku, se může stát do budoucna i faktorem závažných zahraničně politických neúspěchů.

Vojenská oblast si zachovala plnou kontinuitu. Vyplývá to nejen z praktických opatření, ale i z veřejných vystoupení některých vládních představitelů. Při své návštěvě v Institutu pro studia otázek národní obrany (Institut des hautes études de la défense nationale) prohlásil předseda francouzské vlády Mauroy: „Jsem určitě předsedou vlády změn. Ale existuje nejméně jedna oblast, v níž je nutné zachovat

stálost — oblast obrany.“ (Défense nationale 11/1981.) Tak jako v sedmdesátých letech i nyní Francie uplatňuje **vojenskostrategickou koncepci „regionální pružné reakce“**. Plně se přizpůsobuje strategii NATO, včetně označování SSSR a všech států Varšavské smlouvy za rozhodujícího protivníka. Současně stále bere v úvahu některé zvláštnosti, které vyplývají z principu „národního charakteru obrany“, z úsilí o „nezávislou“ politiku, dále z vlastnictví relativně silného jaderného potenciálu a konečně z vlastních zájmů v zámořských oblastech.

Jedním z konkrétních projevů prvního z těchto principů je všeobecná branná povinnost (tzv. „Národní služba“), která se vztahuje na všechny muže od 18 do 50 let. Nejdůležitější formou „Národní služby“ je vojenská služba, která se týká mužů od 18 do 35 let a člení se na vojenskou základní službu (1 rok), službu v pohotovostní záloze (4 ročníky po ukončení základní služby) a službu v záloze.

S principem „národního charakteru obrany“ úzce souvisí princip „nezávislosti v rozhodování“. Řeší potencionální rozpor mezi požadavkem na relativně nezávislou francouzskou vojenskou doktrínu a mezi nezbytností spolupracovat s USA a dalšími státy NATO při „zadržování“ světového revolučního a pokrokového hnutí. Náčelník generálního štábu francouzských ozbrojených sil armádní generál J. Lacaze k tomu prohlásil: „Národní nezávislost zůstává hlavním cílem naší obranné politiky. Za všech okolností musí být zachována svoboda rozhodování a hodnocení, aby naše země nebyla automaticky vtažena do konfliktu bez vlastní vůle.“ (Défense nationale č. 11/1981.) Vztah k Severoatlantickému paktu charakterizoval současný francouzský ministr obrany Charles Hernu takto: „Bezpečnost Francie závisí na vlastních možnostech stejně tak, jako na kvalitě a rychlosti jejích spojenců, kterým Francie potvrdila věrnost.“ (Le Monde 31. 1. 1982.) Z těchto prohlášení vyplývá, že Francie si ponechává svobodnou volbu kdy, kde a s jakým cílem použije své ozbrojené síly. V případě,

že se rozhodne je použit, však počítá s nejtěsnější součinností s ozbrojenými silami NATO.

Rozhodujícím prostředkem „odstrašování“ ve francouzském pojetí jsou strategické jaderné síly. Francie v současné době disponuje 18 pozemními strategickými střelami S.3, více než 30 strategickými bombardovacími letouny Mirage IVA a 5 ponorkami na jaderný pohon celkem s 80 námořními řízenými střelami M.20.

Stejně jako v minulosti, i současně francouzské vedení řeší případné použití strategických jaderných sil v duchu tzv. **principu „úderu proti městům“**. Předseda vlády Pierre Mauroy jej vysvětluje takto: „Francouzská strategie musí zůstat strategií odstrašování silného (SSSR) slabým (Francií), a proto nemůže být jiná než zaměřená proti městům. Její podstata spočívá ve schopnosti způsobit protivníkovi, třeba silnějšímu, škody vyšší než je jeho sázka do „hry“ a postihnout jeho životní zájmy. Realizaci tohoto cíle umožňuje vyrovnávací síla atomu.“ (Défense nationale č. 10/1981.) Francie se nechce a nemůže rovnat svým strategickým jaderným potenciálem velmocem. K prosazení svých zájmů je však rozhodnuta v případě potřeby použít svých strategických jaderných sil i jako první. Jak uvádí italský časopis *Politica militare* č. 4/1980 „současná francouzská strategická síla může zničit asi 60 % zastavěných prostorů evropské části SSSR, tj. asi 120 městských aglomerací, v nichž žije přes 100 miliónů obyvatel“. Podle stejného listu se má současný strategický jaderný potenciál Francie (75 megaton) zvýšit do roku 1985 do 95 Mt.

V souvislosti s předpokládaným dalším rozvojem strategických jaderných sil má být v roce 1985 dána do operačního použití šestá ponorka na jaderný pohon (L'Inflexible), vyzbrojená 16 strategickými řízenými střelami M.4. Budou to první francouzské řízené střely vybavené vícenásobnou manévrující hlavicí s 6 hlavicemi po 150 kilotunách (typ MIRV). Z dosavadních pěti účinných ponorek mají být čtyři (mimo nejstarší Redoutable) postupně přezbroje-

ny v letech 1985–1990 rovněž řízenými střelami M.4. Do roku 1994 se předpokládá spustit na vodu sedmou ponorku (třetí generace) s ještě modernějšími řízenými střelami M.5, které mají nést vícenásobné hlavice se samostatným navedením typu MaRV. Byl schválen program vývoje nové mobilní pozemní strategické řízené střely SSBS-SX. U 15 strategických bombardovacích letounů bude modernizací prodloužena jejich životnost až do roku 1992 a předpokládá se jejich vyzbrojení leteckou protizemní řízenou střelou s jadernou hlavicí typu ASMP s dosahem od 100 do 300 km podle výšky letu. Pokračují i výzkumné práce na vývoji francouzské řízené střely s plochou dráhou letu.

Podle současné vojenské doktríny Francie nelze „odstrašování“ strategickými prostředky jaderného napadení aplikovat na všechny druhy ozbrojených konfliktů, které by probíhaly na středoevropském válečnickém, především pak na území NSR. Proto je Francie rozhodnuta podílet se na vojenských opatřeních Západu namířených proti socialistickým státům, a to i konvenčními prostředky. Její ozbrojené síly by v takovém případě byly použity podle tzv. **principu „rozšířené nedotknutelnosti“**. Jeho smysl naznačil Pierre Mauroy při svém, již zmíněném vystoupení, před posluchači Institutu pro studia otázek národní obrany: „Naše odstrašovací strategická jaderná síla nemůže být jedinou zárukou naší obrany. Je důležité, aby i naše tři tradiční druhy ozbrojených sil (tj. pozemní vojsko, vojenské letectvo a námořnictvo) disponovaly dostatečnou efektivitou, byly dobře vyzbrojeny a vycvičeny... Francouzská politika není v ničem neutralistická. I kdybychom to chtěli, naše geografická situace to zakazuje. Jakákoliv izolace je nerealizovatelná. Z toho musíme vyvodit závěry pro obranu našich hranic a přístupů k nim. Agrese proti Francii nezačíná až proniknutím protivníka na národní teritorium.“ Přes obranné pojetí, které je pro vystoupení oficiálního činitele nezbytné, je zřejmé, že si tzv. socialistická vláda ve Francii uvědomuje, že porážka evropských členských

států NATO v případném ozbrojeném konfliktu by automaticky vedla i k pádu buržoazně demokratického systému ve Francii. Proto je údajně nutné umožnit francouzským ozbrojeným silám navázat dotyk s protivníkem tam, kde je to pro Francii nejvýhodnější, tj. v sestavě vojsk NATO, v jejich předním obranném prostoru.

Přijetí principu „rozšířené nedotknutelnosti“ vedlo k opuštění dřívějších představ o tom, že by Francie zahájila jakousi druhou válku na březích Rýnu. I když nadále odmítá „vyplnit střílnu v přední linii“, tj. trvale dislokovat své jednotky v pohraničním prostoru s NDR a ČSSR, počítá s jejich použitím ve druhém, ale v případě potřeby i v prvním operačním sledu ozbrojených sil NATO na středoevropském válečném

K vedení bojové činnosti v Evropě jsou operačně předurčeny tzv. „manévrové síly“. Jejich základem je polní vojsko, tvořené deseti divizemi, z nichž je osm tankových. Divize jsou uskupeny do tří armádních sborů (1., 2. a 3. as), které jsou podřízeny velitelství 1. armády. Čtyři tankové divize v sestavě 2. as jsou již v míru umístěny v NSR. Z prostředků jaderného napadení operačně taktického dosahu má polní vojsko k dispozici 5 raketových dělostřeleckých oddílů RS Pluton se 30 odpalovacími zařízeními. Ze sestavy vojenského letectva je do „manévrových sil“ předurčeno 1. taktické letecké velitelství s téměř 350 letouny, z nichž asi 75 může nést jaderné pumy.

Při obraně francouzských zájmů mimo Evropu se uplatňuje princip „strategické mobility“. I když se tento pojem ve francouzské terminologii nevyskytuje (je odvozen z amerického principu „strategické mobility“ — Strategic Mobility), plně vyhovuje opatření přijímaná k posílení možností francouzského vojenského zásahu v mimoevropských oblastech. Francie má mít dostatek pohotových mobilních sil, které mají zabezpečit stabilitu režimů ve francofonních státech Afriky a tím i důležité zdroje surovin, umožnit kontrolu a případně i vojenské zajištění přísunových námořních tras a budou zárukou nedotknutelnosti

francouzských zámořských departementů a území.

Ke splnění těchto cílů je kolem 17 000 osob zámořského vojska dislokováno trvale v zájmových mimoevropských prostorech, organizují se operační plavby námořních skupení a část sil v metropoli (tzv. intervenční vojsko) je připraveno k rychlému zásahu v krizových oblastech. Základ intervenčního vojska tvoří 11. vzdušná výsadková divize, pro plnění úkolů v zámoří se připravuje i 9. divize námořní pěchoty. O zvýšeném důrazu na schopnost vojenského zásahu v zámoří svědčí i výstavba dalšího svazku intervenčního vojska — 31. polobrigády. Pro leteckou podporu těchto sil je předurčeno 2. taktické letecké velitelství. Počet letounů v jeho podřízenosti není předem stanoven a závisel by na rozsahu daného konfliktu. Řízení operací vojenského námořnictva v zámoří zajišťuje pět velitelství námořních oblastí — v prostoru Antil-Guayane, v Indickém oceánu, v jižním Atlantiku a ve východním a západním Tichomoří. V době míru je jím celkem podřízeno kolem 60 hladinových plavidel. Hlavním prostředkem pro případné posílení vojenského námořnictva v daných oblastech je skupina letadlových lodí (Foch, Clemenceau a vrtulníková loď Jeanne d'Arc). Rostoucí nebezpečí rozšíření jaderných zbraní i do států, které je dosud nevlastní, vedlo francouzské vojenské kruhy k rozhodnutí vyzbrojit obě letadlové lodi letouny-nosiči Super Etendard.

Pro rychlou přepravu ozbrojených sil s metropolitní Francie do zámoří nejsou podle francouzských vojenských činitelů vytvořeny vhodné podmínky. Hlavní zodpovědnost zatím spočívá na vojenském námořnictvu. Proto bylo rozhodnuto do konce roku 1984 předat do operačního používání 25 modernizovaných dopravních letounů C-160 Transall s doletem až 5000 km.

Vojenský rozpočet Francie nadále roste rychlejším tempem než v kterékoliv jiné zemi NATO.

Letos činí 123 miliard franků, což je téměř o 18 % v nominální a o 4–5 % v reálné hodnotě více než loni. Trend vy-

sokého nárůstu vojenských výdajů tedy i za Mitterranda, jako předtím za prezidentského úřadu Giscarda d'Estainga, pokračuje. Ve státním rozpočtu je kromě uvedených 123 miliard franků vyčleněno 21 497 miliard franků na vojenské peníze [v roce 1981 18 727 miliard franků]. Podle kritérií NATO se započítávají do celkových vojenských výdajů, které tak u Francie v r. 1982 činí 144,4 miliardy franků.

Investiční náklady trvale rostou rychleji než provozní. Letošní podíl investičních výdajů na celkových vojenských výdajích — téměř 46 % — vytváří velmi výhodné podmínky pro nákupy moderní bojové techniky a je nadále nejpříznivější ze všech států NATO. Tím je zabezpečeno i pokračování plánované reorganizace a modernizace francouzských ozbrojených sil.

Export bojové techniky nadále vzrůstá. Francie zůstává po USA druhým největším vývozcem zbraní v kapitalistickém světě a vůbec největším v přepočtu na počet obyvatel. Realizace Mitterrandova předvolebního programu, který se týká podstatnějšího omezení či zastavení vývozu bojové techniky do států s rasistickým nebo diktátorským režimem nebo do zemí vedoucích válku, je vzhledem k negativním dopadům na francouzskou ekonomiku nepravděpodobná (ve zbrojním průmyslu je zaměstnáno téměř 300 000 osob).

Současná vojenská spolupráce Francie s NATO

Přes trvalý nezájem a opětovný vstup do integrované vojenské struktury Severoatlantického paktu pokračuje i za Mitterranda kurs na prohlubování vojenské spolupráce s vedením paktu a jeho členskými zeměmi. I když prezident Mitterrand vystupuje z pozice nacionalismu a často zdůrazňuje myšlenku nezávislosti země, je ve skutečnosti jeho proatlantický kurs nejméně tak výrazný jako za Giscarda d'Estainga.

Konkrétní vojenská spolupráce se nadále projevuje v jednotném plánu použití ozbrojených sil států NATO, v účasti na společném systému PVO, ve vývoji a výrobě vý-

Prudký rozvoj vývozu zbraní proběhl ve Francii v sedmdesátých letech, v období 1970—1980 vzrostl jeho objem z 2,5 na 30 miliard franků ročně. V roce 1981 došlo sice údajně asi k 10% poklesu vývozu, který francouzští představitelé hodně zdůrazňují, na druhé straně však zamlčují, že ve stejném roce uzavřeli francouzští vývozcové zbraní kontrakty o celkovém objemu 24 miliard franků a jen v prvním čtvrtletí 1982 dokonce za více než 41 miliard franků [největší kontrakty byly podepsány se Saúdskou Arábií, Egyptem a Indií]. To vytváří předpoklady pro trvalý vysoký objem zbrojního exportu v osmdesátých letech. Vývoj bojové techniky směřuje především do zemí Blízkého a Středního východu a do Afriky (v minulých letech asi 60 %), dále na Dálný východ (v minulých letech 15 %), do Latinské Ameriky (13 %) a do evropských států NATO a do Rakouska (12 %). Počet zemí, do nichž Francie zbraně vyváží, se v roce 1982 oproti roku 1981 snížil z 85 na 82 (byl zastaven vývoz zbraní do Chile, Jihoafrické republiky a Argentiny). Pokračuje však čilý obchod např. s oběma spolu válečnickými státy Irákem a do určité míry také s Íránem i s diktátorským režimem v Pákistánu (po Mitterrandově návštěvě v Jeruzalému v březnu 1982 se nevylučují ani jednání o dodávce jaderného reaktoru i různých druhů výzbroje do Izraele.

zbroje a vojenské techniky, ve společných opatřeních bojové přípravy vojsk a rovněž v používání francouzských objektů infrastruktury ostatními zeměmi paktu. Francouzský generální štáb a Vrchní velitelství NATO dále rozpracovávají a systematicky upřesňují plány použití 2. armádního sboru a 1. armády v operační sestavě spojeneckých ozbrojených sil paktu.

V roce 1981 byla rovněž upřesněna dohoda o součinnosti taktického letectva Francie se spojeneckým letectvem NATO na středoevropském válčišti a bylo rozhodnuto o vytvoření zvláštního velení k reali-

zací této dohody v míru i za války. V praxi se předpokládá v případě předání 1. francouzské armády do podřízenosti velení NATO použití taktické letectvo Francie podle plánu vrchního velitele spojeneckých ozbrojených sil na středoevropském válčišti.

Systém PVO Francie „STRIDA-2“ nadále využívá automatizovaného systému řízení sil a prostředků PVO NATO „NADGE“. Jsou dále rozpracovány plány součinnosti sil a prostředků PVO Francie a zemí NATO.

Francie pokračuje s USA, NSR, Velkou Británií a Itálií ve společném vývoji a výrobě letounů Jaguar, Alpha Jet, vrtulníků Gazelle, Puma, Lynx, protiletadlových řízených střel Roland a Hawk (zdokonalený typ), protitankových řízených střel Milan a Hot a rovněž další bojové techniky a výzbroje. Celkově jde asi o 20 druhů zbraní.

Pokračuje spolupráce v oblasti vojenské rozvědky. Francouzští zástupci se nadále zúčastňují konferencí zpravodajských orgánů armád členských zemí NATO, které se týkají hodnocení činnosti vojenského námořnictva SSSR ve Středozemním moři i vojsk států Varšavské smlouvy v Evropě.

Rozšiřují se osobní kontakty vedoucích vojenských představitelů Francie s představiteli ostatních armád NATO, u všech hlavních velitelství paktu na evropském válčišti jsou stále francouzské vojenské

mise. Jejich počty se mají v krizových situacích podstatně zvýšit.

Také organizace a výsledky hlavních opatření operační a bojové přípravy francouzských ozbrojených sil jednoznačně potvrzují prohlubující se trend spolupráce s ozbrojenými silami NATO. Za základní formu jsou považována komplexní typová cvičení a série cvičení podřízené jednotnému zámyslu, který je v souladu s názory velení NATO na použití ozbrojených sil v příští možné válce. I když se kvantita společných cvičení podstatně nezvýšila, prohlubuje se vzájemná spolupráce zvláště na taktických stupních. V posledních několika letech, i v roce 1981, se francouzské štáby a vojska zúčastnily průměrně ročně 25–30 cvičení NATO a asi 30 bilaterálních cvičení s jednotlivými členskými zeměmi Severoatlantického paktu. Nejvyšší intenzity součinnosti dosahuje francouzské vojenské letectvo a jednotky PVO, které se v roce 1981 zúčastnily 15–20 spojeneckých cvičení. Organizovala se také národní cvičení s účastí letectva jiných států Severoatlantického paktu.

Vojenská spolupráce Francie s velením Severoatlantického paktu a jeho členskými státy pokračuje. Bude jako dosud směřovat k zabezpečení přípravy francouzských ozbrojených sil ke společné bojové činnosti s ozbrojenými silami NATO proti zemím Varšavské smlouvy.

СОДЕРЖАНИЕ

Генерал-лейтенант Йозеф Гребик	
К основным задачам руководящей и организаторской работы командиров и штабов	3
Автор разбирает формы и методы руководящей деятельности, которая обеспечивает максимальную эффективность и качество на всех этапах построения армии, эффективность боевой и политической подготовки, а также боевой готовности ЧНА. Он обращает особое внимание на область планирования, контроля, разborовой деятельности и повышения уровня требовательности.	
Генерал-майор Яромир Яшек, кандидат военных наук, доцент	
К некоторым вопросам военной доктрины	9
Автор объясняет вопросы военной доктрины с точки зрения дальнейшего эффективного развития теоретического и практического, современного, а также перспективного военного строительства государства и содружества государств. Он разбирает содержание доктрины, определение, а также ее политическую и военную области.	
Полковник Эмил Баркол, кандидат философских наук	
Научно-технический прогресс и партийно-политическая работа	16
Автор, исходя из тезисов марксизма-ленинизма о роли техники в военном деле, рассматривает некоторые области с точки зрения научно-технического развития в ЧНА. Особое внимание он обращает на область подготовки кадров, овладение оружия и боевой техники, партийно-политической работы, включая пропаганду, агитацию, а также область руководства этой работой.	
ВОЕННОЕ ИСКУССТВО	
Полковник Ян Штефка, кандидат военных наук	
К новым взглядам на организацию и ведение боя	21
Автор статьи, исходя из положений Полевого устава, изданного в 1964 году, разбирает некоторые новые взгляды на организацию и ведение общевойсковой боя, обращая особое внимание на наступательный бой мотострелковой (танковой) дивизии.	
Майор Франтишек Валах	
Маневр огнем и передвижением в операции	27
Автор статьи на основе военно-технического прогресса, который значительно влияет на развитие военного дела, разбирает новый качественный процесс особенно в огневой силе и движении войск на поле боя. Он объясняет содержание и цель маневра, а также соотношение маневра огнем и движением.	
Капитан Петр Немец	
Танковая дивизия, как оперативно маневренная группа армии	34
Автор статьи разбирает некоторый опыт приобретенный из командно-штабных учений общевойсковых дивизий. Он обращает внимание на: разработку этих учений и подготовку его участников, работу командиров и штабов при принятии решения, а также на действия рейдовых отрядов, высылаемых командирами частей.	
Полковник Михал Локвенц	
К защите войск от ядерного оружия	39
Автор статьи разбирает новую проблематику защиты войск от ОМП, особенно от нейтронного оружия. Он обращает внимание на: роль и место нейтронного оружия, новые проблемы защиты войск, влияние указанного оружия в процессе управления, ликвидацию последствий, а также восстановление боеспособности войск.	

Полковник Эмил Совак

Особенности ведения боевых действий РВА в наступлении в горно-лесистой местности 45

Автор статьи рассматривает важнейшие особенности в применении РВА в наступлении в горно-лесистой местности. Он обращает внимание на особенности в этапе выдвижения и развертывания войск, в огневой подготовке и поддержке наступления, а также в огневом сопровождении наступающих войск в глубине обороны противника.

Полковник Андрей Сабол

Уничтожение крылатых ракет средствами ПВО 50

Автор статьи, исходя из характеристики крылатых ракет противника, разбирает способы ведения разведки этих целей, особенности ведения боевых действий с ними силами и средствами ПВО, а также истребительной авиацией ПВО страны.

Полковник Йозеф Рот, кандидат военных наук

Боевые действия истребительной авиации с крылатыми ракетами противника 56

Автор статьи, на основе тактико-технических данных крылатых ракет вероятного противника, разбирает боевые действия истребительной авиации с этими средствами. Особое внимание он уделяет способам встречи с указанными ракетами, а также формам уничтожения этих целей ракетами типа „воздух-воздух“ и огнем авиационных пушек.

Полковник Вацлав Лготски, кандидат военных наук, доцент

Крылатые ракеты противника и заграждения из аэростатов 62

Автор статьи рассматривает проблематику использования заграждений из аэростатов, как пассивное средство в бою против крылатым ракетами. Автор сначала разбирает некоторый опыт из второй мировой войны, потом высказывает свое мнения на возможности использования этих заграждений в современных условиях, а также на отдельные тактические принципы применения указанных заграждений.

Полковник Здзек Тополянек

полковник Ярослав Выкидал

К командно-штабному учению „Дукла-82,, 67

Авторы статьи рассматривают опыт из командно-штабного учения, особенно из организации и руководства тылового обеспечения современных операций. Они обращают внимание читателей на новые формы и способы развертывания фронтовых и армейского тылов в начале сражения, обеспечение войск переходящих во временную оборону, а также обеспечение ввода в сражение второго эшелона фронта.

ИЗ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИХ АРМИЙ

Подготовка последующих наступательных операций 73

Борьба с артиллерией противника 80

ИНФОРМАЦИИ

Полковник Милослав Гандл, кандидат военных наук

подполковник Мирослав Веселка

Современная военная политика и стратегия Франции 87

Авторы рассматривают внешнюю политику Франции, как точку отправления для определения концепции военной политики и стратегии. Они разбирают военно-стратегическую концепцию „регионального гибкого реагирования“, возможности применения ядерных и маневренных сил, а также проблематику сотрудничества в военной области Франции с НАТО.